

A black and white photograph of a church doorway. The door is slightly ajar, revealing a dark interior. On the wooden floor in front of the door, a pair of dark rubber boots is placed. The scene is lit from the side, creating strong shadows and highlights on the wood and the boots. The overall mood is quiet and contemplative.

Nyckeln till Svenska kyrkan

– en skrift om organisation,
verksamhet och ekonomi 2023

Nyckeln till Svenska kyrkan

– en skrift om organisation, verksamhet och ekonomi 2023

Svenska kyrkan

POSTADRESS: 751 70 Uppsala

BESÖKSADRESS: Klostergatan 13

TELEFON: 018-16 95 00

FAX: 018-16 96 40

REDAKTÖR: Andreas Sandberg

WEBB: www.svenskakyrkan.se

ARTIKELNR: SK23123

ORIGINAL: New Normal

TRYCK: Åtta.45 Tryckeri AB, Stockholm 2023

ISSN: 2000-1088

BESTÄLL FLERA EXEMPLAR PÅ: <http://webbshop.svenskakyrkan.se>

OBS: Anställda inom Svenska kyrkan:

<https://svkyrkan.sharepoint.com> (Välj Webbshoppen under Verksamhetsstöd)

KUNDTJÄNST WEBBSHOPEN: tel 0380-55 64 00

FOTO: Magnus Aronson/Ikon

Innehåll

Förord.....	5
KAPITEL 1	
Matbistånd från Svenska kyrkan.....	7
KAPITEL 2	
Gudstjänststatistik i ny tappning.....	29
KAPITEL 3	
Dopens utveckling under 2010–2022 och dess betydelse för medlemsutvecklingen	47
KAPITEL 4	
Tidigare medlemmars syn på tro, tradition och Svenska kyrkans roll i samhället ...	61
KAPITEL 5	
En närvarande och synlig kyrka – att kommunicera församling i kommunikationens paradigmskifte	75
KAPITEL 6	
Utvecklingen av Svenska kyrkans ekonomi 2022	99

Förord

Förändringar i vår omvärld medför ständigt nya utmaningar för Svenska kyrkan och oss som på olika sätt verkar inom dess organisation. Det kan gälla såväl den ekonomiska utvecklingen som demografiska förändringar. Syftet med *Nyckeln till Svenska kyrkan – en skrift om organisation, verksamhet och ekonomi 2023* är att presentera ett antal kortare artiklar som kan vara ett stöd vid beslut och bidra till vidare reflektion bland kyrkans frivilliga, förtroendevalda och anställda.

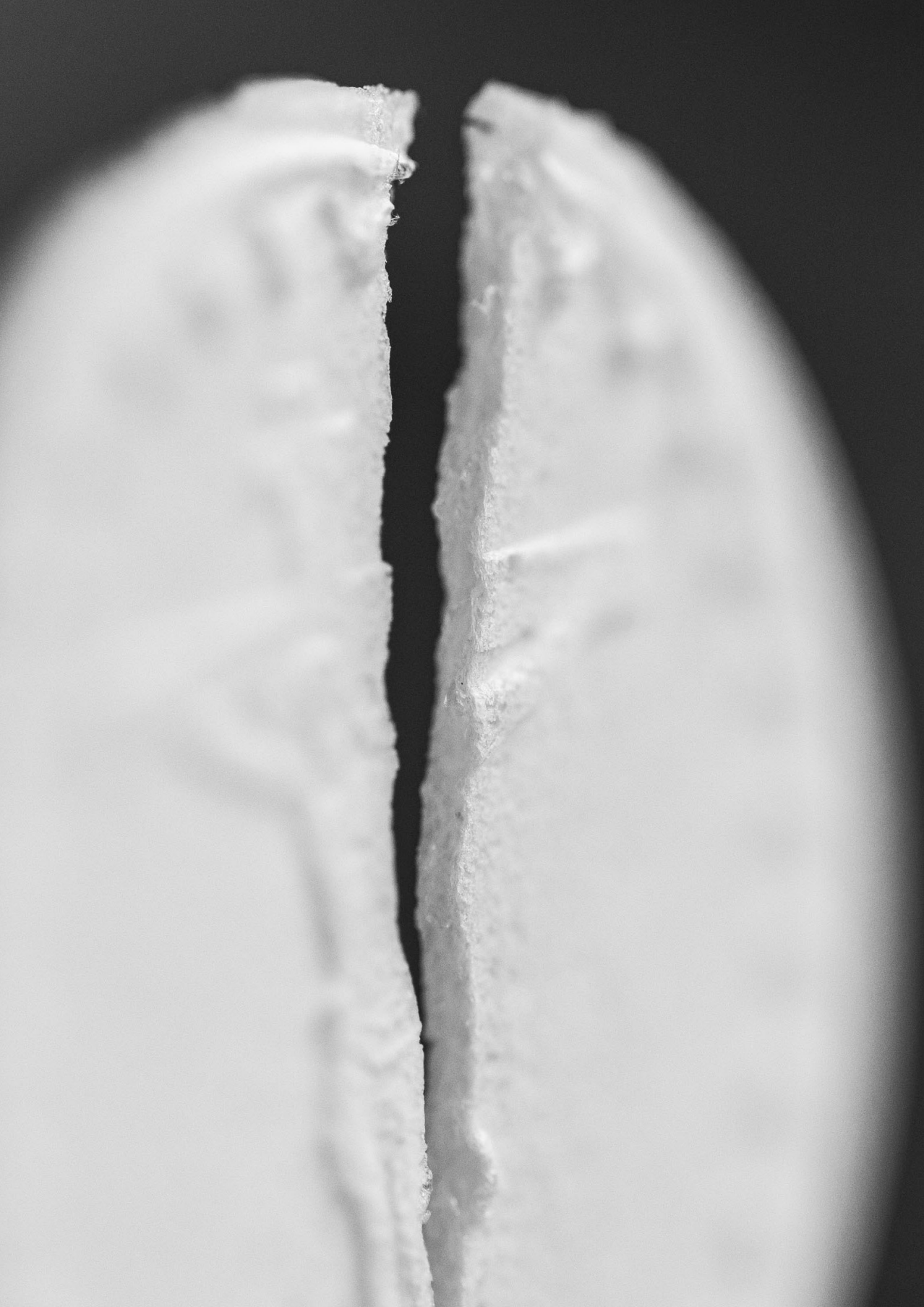
Liksom tidigare årgångar av *Nyckeln till Svenska kyrkan* spänner årets utgåva över flera områden baserade på analys och faktaunderlag som på olika sätt är relevanta för Svenska kyrkans arbete. Svenska kyrkans förmedling av matbistånd till människor som lever i ekonomisk utsatthet, gudstjänststatistik och tidigare medlemmars syn på religion och uppfattning om Svenska kyrkan är några exempel på teman som avhandlas i årets "Nyckel".

Ett viktigt syfte med *Nyckeln till Svenska kyrkan* är också att stimulera kyrkligt aktiva att söka kunskap och göra egna analyser utifrån förhållanden i den egna församlingen. I det sammanhanget är de statistiksidor som du hittar på Kornet ett användbart verktyg. Här finner du en översikt av statistik, prognoser och analyser som du kan behöva i ditt arbete:

<https://svkyrkan.sharepoint.com/sites/kornet-statistik>

Helén Ottosson Lovén
Generalsekreterare

Kapitel 1

Matbistånd från Svenska kyrkan

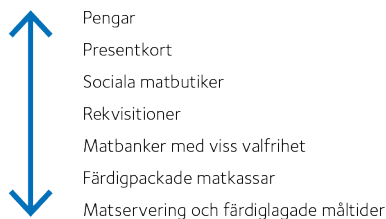
ELINN LEO SANDBERG

INLEDNING

Flertalet församlingar inom Svenska kyrkan arbetar med förmedling av matbistånd till människor som lever i ekonomisk utsatthet. De flesta upplever också att behovet av denna typ av bistånd ökat under senare år. Matbistånd är ett av flera begrepp som används för att benämna denna typ av verksamhet – andra vanliga begrepp är mathjälp, matstöd, matdistribution och mat som välgörenhet. Matbistånd innefattar en rad verksamheter som syftar till att förmedla mat till människor i ekonomisk utsatthet. Matbistånd kan vara direkt (utdelning av matvaror och måltider) och indirekt (pengar, presentkort etc.) och ge mottagarna respektive givarna mer eller mindre valfrihet och autonomi. Detta illustreras i nedanstående modell som framför allt presenterar de olika former av matbistånd som finns. Valfrihet och kontroll är begrepp som i detta kapitel enbart berörs ytligt, men i samtal där mottagare och givare berättar om sina upplevelser av matbistånd förekommer vanligen dessa båda ord.

FIGUR 1. OLIKA FORMER AV MATBISTÅND¹

Hög grad av valfrihet och autonomi för mottagaren och låg grad av kontroll för givaren

Låg grad av valfrihet och autonomi för mottagaren och hög grad av kontroll för givaren

Till de vanligaste formerna av matbistånd brukar pengar, presentkort, social matbutik, rekvisition, matbank med viss valfrihet, färdigpackad matkasse och matsservering eller färdiglagad måltid räknas. Samtliga av dessa former förekommer i Svenska kyrkans regi. Mottagaren kan ofta hämta matbistånd kostnadsfritt eller ta emot det genom att handla det till subventionerat pris.² Den här skildringen av en matkasseutdelning är hämtad från en av de många verksamheter i Svenska kyrkan jag har besökt de senaste åren:

Det är onsdag eftermiddag. Diakonen Anna arbetar tillsammans med nio volontärer i församlingssalen. Papperskassar står uppradade på borden. Volontärerna och Anna förbereder matkasseutdelningen fokuserat under prat och skratt. Över femtio hushåll tar emot en matkasse. Anna har tidigare träffat alla mottagare. Ett kriterium för att få en kasse är att man ska ha en inkomst som motsvarar eller är lägre än den summa man kan få för ekonomiskt bistånd från Socialtjänsten. Många som kommer till församlingshemmet på eftermiddagen är pensionärer, ensamstående föräldrar med deltidsarbete, nyanlända eller personer som varit sjuka länge.

Ett sms har skickats ut i förväg till mottagarna på listan så att de har kunnat tacka ja eller nej till veckans kasse och en lista med alla som vill ha kassen har upprättats. Idag har arbetsdagen gått åt till förberedelser. Maten har hämtats i närliggande butiker och hos grossister.

Vad en kasse innehåller kan variera från gång till gång beroende på vad som har blivit över i butikerna och hos grossisterna. Ibland finns det mer pengar i diakonikassan och då gör Anna kompletterande inköp så att innehållet i varje kasse kan bli till ett par

¹ Leo Sandberg 2019, s. 55ff; 2022b, s. 245

² Leo Sandberg, Angelin & Vamstad 2022

fullvärdiga måltider. Upphämtningsrundan tar två timmar och sedan hjälps Anna och volontärerna åt med att bära in, sortera och fördela livsmedlen. Tanken är att matkassarna så långt som möjligt ska anpassas efter respektive hushålls storlek och behov. Det brukar ta ett par timmar på eftermiddagen att få till en bra fördelning. Vilka ska få de fem rispaketerna? Det ska bli så rättvist som möjligt.

När kassarna är packade är det dags för utdelningen. Mottagarna kommer ofta i god tid och köar utanför. Utdelningen går fort. På 60 minuter har femtio personer rört sig in i och ut ur församlingshemmet. Bemötandet är viktigt: alla hälsas med hej och hejdå och de flesta volontärerna har lärt sig namnen på dem som kommer. En del pratar lite mer med volontärerna och Anna, medan andra nöjer sig med att hälsa.

Arbetet kommer nog att bli ekumeniskt snart. Vid det senaste inskrivningstillfället fanns det närmare 90 hushåll där någon hade hört av sig därför att de hade behov av en matkasse, men det finns det inte resurser för just nu, berättar Anna. Däremot visar de andra kyrkorna på orten ett stort intresse för ett samarbete.

Förhoppningen är att matkassen ska göra vardagen lite lättare för mottagarna, säger Anna. En kasse med bra innehåll kan minska stressen och göra att månadsbudgeten faktiskt går ihop. Men för vissa handlar det om att inte behöva vara hungrig eller att inte hoppa över måltider, tillägger hon.

Exakt hur matbiståndet organiseras skiljer sig åt mellan församlingarna och pastoraten i Svenska kyrkan och omfattningen också, men de gemensamma nämnarna är flera. Många verksamheter som förmedlar mat är beroende av donationer i form av pengar (att köpa mat för), materiella gåvor (matsvinn som skänks) och tid (praktiskt arbete som utförs av ideella). Att hantera mat är resurskrävande. Ofta behövs bil, lokaler, extra utrymme i exempelvis kyl och frys och anställda för att driva verksamheten. Att arbeta med matbistånd innebär också att göra etiska ställningstaganden om fördelning av begränsade resurser både i den lokala församlingen och i samhället i stort.

I detta kapitel redovisas och diskuteras svaren på några frågor om matbistånd i Svenska kyrkans årliga enkät till pastorat och församlingar 2022. Det är första gången enkäten har innehållit frågor om matbistånd. Kapitlets frågeställningar är: a) Vilket matbistånd förmedlas? b) I vilken omfattning och med vilken frekvens? c) Vilka är mottagarna? Inledningsvis diskuteras matbistånd och vad som menas med ekonomisk utsatthet. Därpå beskrivs några metodologiska frågor för undersökningen. Resten av kapitlet är en redogörelse för vad vi kan läsa ut av undersökningen och avslutningsvis återfinns

en diskussion om resultatet och olika frågor kopplade till Svenska kyrkans matbistånd.

EN BÅDE GAMMAL OCH NY FÖRETEELSE

Matbistånd som en del av det diakonala arbetet – utdelning av matkassar, presentkort och liknande till människor i ekonomisk utsatthet – genomförs ofta med en tydlig ambition att hjälpa människor i nöd. Hur arbetet organiseras och förändras över tid kan påverkas av olika aktörer i den lokala kontexten, samhällsförändringar och den offentliga välfärden. I Sverige är det socialtjänsten³ i respektive kommun som har det yttersta ansvaret för kommunens invånare när de själva inte kan tillgodose sina behov. I Socialtjänstlagen⁴ står det att människor har rätt till en skälig levnadsnivå och detta inkluderar mat. Trots detta finns det i samhället människor som vänder sig till Svenska kyrkan och andra organisationer för att få matbistånd. Det har blivit uppenbart att det finns ett glapp mellan lagstiftningen och praktiken – flera offentliga ersättningsnivåer har urholkats över tid⁵ och i större utsträckning än tidigare ger de en otillräcklig levnadsnivå.⁶

Under år 2022 och 2023 har inflationen och de stigande matpriserna lett till att fler som lever i ekonomisk utsatthet vänt sig till Svenska kyrkan och andra civilsamhällesorganisationer, för att få matbistånd. Detta har också blivit synligt i media. De senaste årens utveckling har medfört att nya verksamhetsformer vuxit fram, exempelvis sociala matbutiker, men också att biståndet nu mer och mer har kommit att bestå av matsvinn.⁷ Trots att en del av verksamhetsformerna kan anses vara nya är arbetet med omsorg om och matbistånd till ekonomiskt utsatta individer och familjer inte något nytt i kyrkor och trosammanskap.⁸ Den som söker bibelreferenser till stöd för omsorgen om samhällets utsatta kommer att hitta många. Martin Luther var också väl medveten om detta och skrev och predikade om hunger och fattigdom.⁹ Människors ekonomiska utsatthet var en anledningarna till skapandet av de diakonala utbildningarna i Sverige i slutet av 1800-talet.¹⁰ Rötterna till arbetet med matbistånd är alltså långa, och vikten av mat, måltid och bröd är väl speglad i den kristna kontexten.¹¹

3 SoL 4:1, SFS 2001:453

4 Ibid.

5 Inspektionen för socialförsäkringar 2022:2

6 Leo Sandberg 2022a, s. 411ff

7 Leo Sandberg, Angelin & Vamstad 2022

8 Leo Sandberg 2022b, s. 249ff

9 se Torvend 2019

10 Christiansson et al 2017, s 16ff

11 Se Wirzba 2022

EKONOMISK UTSATTHET

I denna studie har Svenska kyrkans ekonomiska enheter, det vill säga självständiga församlingar och pastorat, fått svara på frågor om verksamhet där människor som lever i *ekonomisk utsatthet* får matbistånd via Svenska kyrkan. Vad menas då med ekonomisk utsatthet? De som tar emot matbistånd är företrädesvis människor som lever i relativ eller absolut fattigdom. Ett *relativt fattigdomsmått* innebär att fattigdom och dess gräns mäts utifrån relationen till inkomst, levnadsomkostnader och levnadsstandard i samhället.¹² Fattig kan man då sägas vara om man har en inkomst som understiger 60 procent av medianinkomsten, i detta fall i Sverige. En individ räknas alltså som fattig om han eller hon inte har de levnadsomständigheter som är normalt förekommande i ett land vid en viss tidpunkt.¹³ *Absolut fattigdom* inbegriper avsaknaden av att kunna tillgodose grundläggande mänskliga behov såsom mat, rent vatten, bostad, sjukvård, utbildning och information.¹⁴ Till absolut fattiga räknas vanligen EU-migranter och papperslösa. De individer som tillhör dessa grupper har oftast också begränsad tillgång till det offentliga skyddsnetet. Detta är en bidragande anledning till att de vänder sig till civilsamhället för bistånd.

METODOLOGISKA FRÅGOR

Den statistiska insamlingen¹⁵ genomfördes hösten 2022 och svaren sammanställdes våren 2023. Enkäten sändes ut digitalt från Svenska kyrkans nationella nivå till samtliga pastorat och församlingar med egen ekonomi, totalt 593 stycken. För enkelhets skull kallar jag pastoraten och församlingar företrädesvis för församlingarna. Frågorna om matbistånd ingick i det diakonala temat i enkäten. Som inledning till dem fanns följande information: ”Dessa frågor ställs som en del av datainsamlingen till Elinn Leo Sandbergs avhandlingsprojekt. Elinn är diakon och doktorand i socialt arbete vid Lunds universitet. Frågorna syftar till att undersöka Svenska kyrkans matbistånd till ekonomiskt utsatta personer.”

336 av 593 kyrkoherdar svarade på enkäten, en svarsfrekvens på 56,7 procent.¹⁶ En bortfallsanalys visar en viss geografisk snedfördelning där vissa stift har en svarsfrekvens som understiger 50 procent. De enkätsvar som presenteras här avser de senaste 12 månaderna räknat från svarstillfället, det vill säga september år 2021 till september 2022.

12 Swärd 2012, s. 45ff

13 Townsend 1979, s. 31ff

14 Ibid.; Swärd 2012, s. 46ff

15 Svenska kyrkans enkät till pastorat och församlingar 2022, den interna Kyrkbussen.

16 På den inledande frågan, huruvida församlingarna och pastoraten arbetar med materiellt bistånd, var svarsfrekvensen 56 procent, i linje med enkäten i övrigt. Efterföljande sex frågor, som enbart ställdes till dem som hade angivit att de arbetade med matbistånd, hade en svarsfrekvens mellan på 98–100 procent.

Detta är viktigt att betona med tanke på utvecklingen med stigande matpriser och matbiståndets ökande mediala synlighet under hösten 2022 och våren 2023.

De sammanställda enkätsvaren redovisas dels på nationell nivå, dels nedbrutna i åtta olika ortstyper för att eventuella geografiska likheter och skillnader ska bli åskådliga. Kategorin *storstad* omfattar enbart församlingar i de tre storstadskommunerna Stockholm, Göteborg och Malmö, medan *förort* utgörs av församlingar i de tre storstädernas förortskommuner. *Större städer* är församlingar med invånarantal över 50 000 utanför storstadsregionerna, exempelvis Gävle, Växjö och Umeå. *Medelstora städer* utgörs av församlingar som har mellan 20 000 och 50 000 invånare, exempelvis Nyköping, Landskrona och Östersund. *Större tätorter* omfattar församlingar med mindre än 20 000 invånare, till exempel Mariestad, Rättvik och Gällivare. I kategorin *mindre tätorter* finns församlingar som Åmål, Sävsjö och Haparanda. Exempel på *landsbygdsförsamlingar* är Almunge församling i Uppsala stift, Daga församling i Strängnäs stift. *Glesbygd* omfattar församlingar och pastorat med mindre än 8 invånare per kvadratkilometer med exempel som Södra Lapplands pastorat i Luleå stift och Ydre pastorat i Linköpings stift.¹⁷

Den verksamhetsstatistik som är kopplad till Svenska kyrkans diakoni och människor i ekonomisk utsatthet använder vanligen *hushållsbegreppet* och räknar inte enskilda personer och detta gäller också för en av de frågor som presenteras i detta kapitel. En svaghet med hushållsbegreppet är att Svenska kyrkans verksamhetsansvariga inte alltid har kunskap om hushållets sammansättning, men en fördel med begreppet är att barn och unga som ingår i ekonomiskt utsatta familjer räknas med.

RESULTATET

Nedan presenteras svaren på de sju frågor som specifikt ställdes om matbistånd. Först behandlas vilken *typ av materiellt bistånd* som förmedlas, därefter i tur och ordning *matbiståndets former*, *hur ofta* bistånd förmedlas, *antal hushåll* som är mottagare, *vilka hushållstyper* som är mottagare, *vilka grupper* som är mottagare samt om biståndet *ökat eller minskat*.

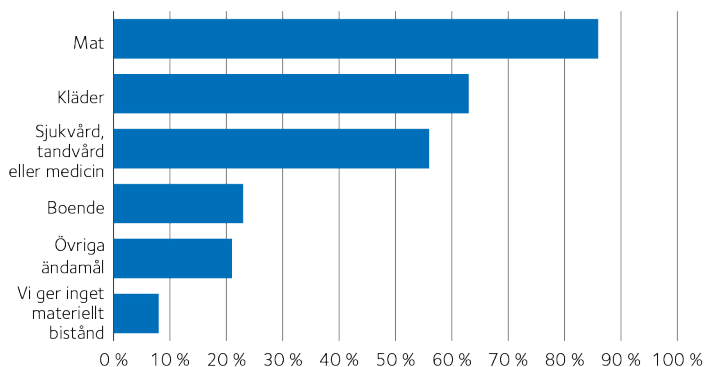
MATERIELLT BISTÅND

Den första frågan var: ”Under de senaste 12 månaderna, vilken typ av materiellt bistånd har ni gett till ekonomiskt utsatta personer?” Det

¹⁷ När det gäller församlingar och pastorat inom kategorin storstad, större stad och glesbygd rör det sig om ett mindre antal pastorat och församlingar, och de är vanligen större enheter i jämförelse med de andra ortstyperna.

fanns fem svarsmöjligheter: mat, kläder, boende, sjuk-/tandvård eller medicin samt övriga ändamål. Frågan gäller ändamålet och inte stödets specifika form. Det innebär att ekonomiska bidrag, presentkort och liknande med ändamålet mat inkluderas i svarsalternativet mat.

FIGUR 2. DE VANLIGASTE TYPERNA AV MATERIELLT BISTÅND, ANDEL I PROCENT AV SAMTLIGA SVARANDE.

Mat- och klädbistånd omfattar även ekonomiskt bidrag eller presentkort till mat och kläder. Figur 2 visar att det absolut vanligaste materiella biståndet från Svenska kyrkan till människor i ekonomisk utsatthet är mat eller bidrag till mat. Hela 86 procent (289 av 336) av de svarande församlingarna arbetar med matbistånd i någon form. Det är en uppseendeväckande hög andel. Undersökningen visar alltså att matbistånd är en betydande diakonal verksamhet för Svenska kyrkan.

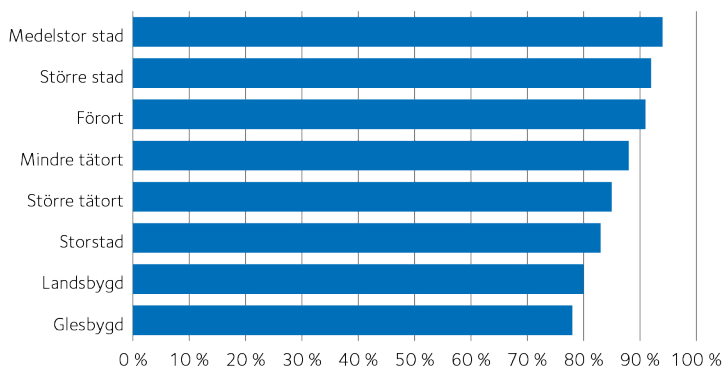
Materiellt bistånd i form av kläder samt ekonomiska bidrag till tandvård, sjukvård och mediciner är också vanligt förekommande. Trots att hjälp med boende och ekonomiska bidrag till övriga ändamål är mindre vanligt förekommande arbetar var femte församling i undersökningen med denna typ av stöd. Ekonomiskt bidrag till övriga ändamål (21 procent) inkluderar bland annat ändamål som busskort, sjukresor, elräkningar, glasögon och räkningar som blivit till skulder.

Av de 336 församlingar som svarade på enkäten i dess helhet var det en liten andel (8 procent) som inte arbetade med materiellt bistånd i någon form. Den visar därmed att de flesta av Svenska kyrkans församlingar arbetar med materiellt bistånd.

Vi vet inte om de enheter som inte svarat på enkäten arbetar med matbistånd, men om vi antar att ingen av dem arbetar med matbistånd (vilket vore högst osannolikt) kan vi konstatera att nästan

hälften av Svenska kyrkans församlingar, 289 enheter av 593, arbetar med matbistånd i någon form.

FIGUR 3. FÖRSAMLINGAR SOM GER MATBISTÅND I PROCENT AV SAMTLIGA SVARANDE EFTER ORTSTYP.

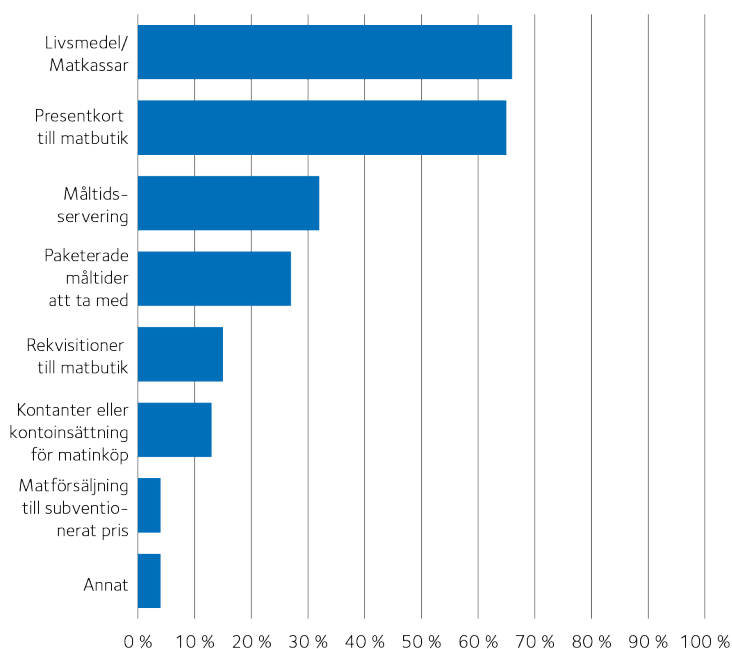
När svaren om det materiella biståndet kopplas till ortstyper blir det tydligt att matbistånd är vanligast i församlingar i medelstora och större städer. 83 procent av församlingarna i storstäderna Stockholm, Göteborg och Malmö arbetar med matbistånd, och det är en stor andel, men lägre än i enheterna i städer, förorter och tätorter. Möjligen kan denna ortstypsdifferens bero på att andra aktörer och organisationer i större utsträckning arbetar med matbistånd i storstäder.

Lägst förekomst av matbistånd finns i lands- och glesbygdsförsamlingar med 80 respektive 78 procent, alltså i fyra av fem församlingar. Det är en hög andel, trots att det i denna jämförelse är den lägsta.

MATBISTÅNDETS FORMER

Den fortsatta framställningen bygger på svaren från de församlingar (totalt 289) som på den första frågan svarade att de ger matbistånd till ekonomiskt utsatta. Till dessa församlingar ställdes frågan: "I vilka former ges matbistånd?" De kunde välja ett eller flera av de sju svarsalternativen som passade in på deras bistånd. Utöver det fanns möjligheten att ange ett skriftligt svar under "annat".

FIGUR 4. FORMER AV MATBISTÅND, PROCENTUELL FÖRDELNING.

Figur 4 visar i vilka former matbistånd till ekonomiskt utsatta förmedlas. Viktigt att notera är att resultatet inte säger något om biståndets omfattning eller om kvaliteten på den mat som förmedlas. Figuren visar bara de olika typer av matbistånd som förekommer i de svarande församlingarna. Bistånd i form av livsmedel och matkassar är den vanligaste formen (66 procent), tätt följd av presentkort i matbutik (65 procent). Dessa två former, livsmedel/matkassar och presentkort, är dominerande.

Livsmedel/matkassar kan både syfta på enstaka matvaror som förmedlas vid akuta tillfällen och på matkassar som delas ut mer regelbundet under organiserade former. Presentkort innebär att mottagarna själva får gå och handla de livsmedel som de behöver. Det ger en större grad av valfrihet (se figur 1, Olika former av matbistånd). Att öka mottagarnas valfrihet genom att de själva kan välja livsmedel ses vanligen som skamreducerande. Detta är en anledning till att diakoniarbetare beskriver matbistånd i form av presentkort och matförsäljning till subventionerat pris som eftersträvsvärda arbetsformer.¹⁸

18 Ännu opublicerade intervjuer som ingår i Elinn Leo Sandbergs avhandlingsarbete.

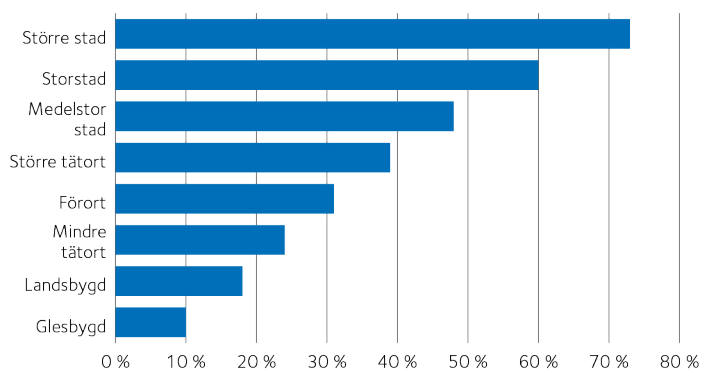
Måltidsservering och paketerade måltider förekommer i viss omfattning. En tredjedel av de församlingar som arbetar med matbistånd serverar måltider till ekonomiskt utsatta. Minst vanligt är att församlingar har subventionerad matförsäljning i form av sociala matbutiker. Sociala matbutiker är en resurskrävande verksamhet, men mycket tyder på att denna typ av verksamhet blir allt vanligare och att församlingar kan vara med och driva dem tillsammans med andra organisationer.

I det öppna svarsalternativet "annat" (4 procent) framkommer även att det i ett fåtal församlingar förekommer att personal följer med hjälpsökande för att handla i butik, att det finns församlingar som betalar medlemskap för matutdelning av typen social matbutik som drivs av annan organisation och att församlingsmedarbetare kan förmedla gratiskuponger till soppluncher.

SKILLNADER MELLAN STAD OCH LAND

Enkätsvaren visar att förekomsten av de olika formerna av matbistånd varierar mellan församlingarna beroende på ortstyp och befolkningens mängd. Troligen finns det utöver detta andra faktorer som inte omfattas av denna studie, men som också bidrar till dessa skillnader. Utdelning av livsmedel och matkassar är vanligast i landsbygdsförsamlingar (78 procent), nästan lika vanligt i större och medelstora städer (73 respektive 71 procent) och sedan mindre och mindre förekommande i tätorter, glesbygd och storstäder. I förorterna är det lite över hälften av enheterna som arbetar på detta sätt (54 procent). Där förmedlas i och för sig stora mängder matbistånd, men i andra former.

FIGUR 5. FÖREKOMST AV MÅLTIDSSERVERING BLAND FÖRSAMLINGARNA I PROCENT EFTER ORTSTYP.

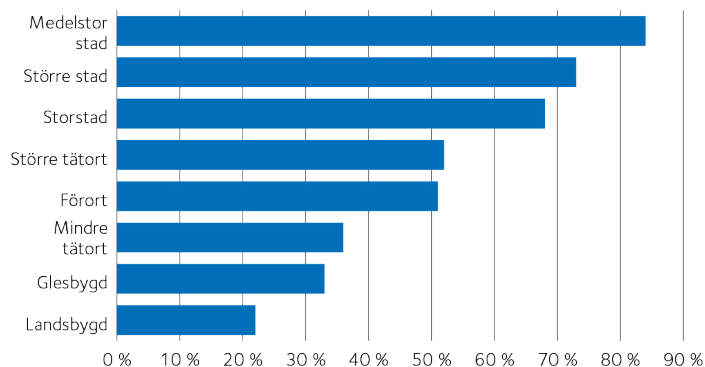
Figur 5, åskådliggör att högst förekomst av måltidsserveringar för utsatta återfinns i de ortstyper som är städer (större stad, storstad och medelstor stad). Lägst förekomst återfinns i landsbygd (18 procent) och glesbygd (10 procent). En anledning till denna diskrepans mellan å ena sidan städer och å andra sidan glesbygd och landsbygd kan vara att måltidsservering förutsätter att de som söker hjälp är ett visst antal och kan samlas på en viss tid och plats. Serveringars förekomst knyts på så sätt till en frekvent större grupp av ekonomiskt utsatta, en grupp som dessutom kan ta sig till platsen (tillgänglighet). Denna grupp är troligen större i städer (efterfrågan). Att förorter i förhållande till de andra ortstyperna ligger lågt (31 procent) trots en högre befolkningstäthet kan bero på närheten till storstädernas måltidsserveringar.

När frågan om måltidsservering ställdes betonades det att det rörde sig om måltidsservering för målgruppen ekonomiskt utsatta. Det är troligt att öppna måltidsgemenskaper utan specifik målgrupp förekommer i församlingar på landsbygd och i glesbygd. Ett exempel kan vara torsdagssoppan i församlingshemmet dit alla är välkomna. Dessa typer av verksamheter kan nå både ekonomiskt utsatta (om måltiden är kostnadsfri eller serveras till lågt pris) och övriga grupper i församlingen. I denna undersökning används begreppet måltidsserveringar om bland annat frukost för EU-migranter och hemlösa och lunch på ett diakonicenter, alltså verksamheter som tydligt vänder sig till målgruppen ekonomiskt utsatta.

HUR OFTA DELAS MATBISTÅND UT?

Svaren på frågan "Hur ofta delar ni ut matbistånd?" visar att förmedling av matbistånd till ekonomiskt utsatta är en regelbunden verksamhet. Nästan hälften av församlingarna förmedlar matbistånd en gång i veckan eller oftare, mer än en fjärdedel gör det en eller flera gånger i månaden och den sista fjärdedelen gör det några gånger per år eller vid enstaka tillfällen. Uppgifterna om hur ofta matbiståndet delas ut säger dock ingenting om hur många hushåll som tar del av biståndet vid varje tillfälle. Det innebär att något som räknas som ett enda utdelningstillfälle i denna undersökning, exempelvis matkasseutdelning eller måltidsservering, kan bistå ett eller flera hushåll på en och samma gång.

FIGUR 6. FÖRSAMLINGAR SOM FÖRMEDLAR MATBISTÅND MINST EN GÅNG I VECKAN, I PROCENT EFTER ORTSTYP.

Figur 6 visar hur stor andel av de svarande församlingarna som delar ut matbistånd en gång i veckan eller mer. Medelstora (84 procent) och större städer (73 procent) är de som i högst utsträckning gör detta. Glesbygd och landsbygd har lägst frekvens av denna typ av regelbunden utdelning. Undersökningen tyder på att en mer frekvent verksamhet förutsätter en viss storlek på församlingarna. Förutsättningarna i glesbebyggda församlingar som mindre tätorter och gles- och landsbygd skiljer sig åt från församlingar i övriga ortstyper. Det kan exempelvis bero på hur omfattande behovet av matbistånd är men även vilka möjligheter församlingarna har att organisera arbetet. En annan anledning till den mer frekventa utdelningen av matbistånd i större och mer befolkningstäta församlingar kan vara att tillgången till matsvinnssonationer är större där.

ANTALET HUSHÅLL SOM TAR EMOT MATBISTÅND

Svaren på frågorna ovan ger inga antydningar om hur många hushåll som tar emot matbistånd. Därför fanns också frågan: "Uppskattningsvis hur många hushåll har mottagit matbistånd de senaste 12 månaderna?" Frågan gäller så kallade unika hushåll, vilket innebär att ett hushåll enbart räknas vid ett tillfälle under året.

Det vanligaste är att ett mindre antal (1–25) hushåll tar emot matbistånd. 55 procent av församlingarna uppskattar att de förmedlar matbistånd till mellan ett och 25 hushåll per år. 20 procent av församlingarna förmedlar det till 26–50 hushåll per år. 13 procent av församlingarna uppskattar att det rör sig om 51–100 hushåll. 12 procent anger att det är 101 eller fler (siffror överstigande 300 finns i resultatet). I dessa fall rör det sig troligen om större och mer välutbyggda verksamheter såsom sociala matbutiker, regelbunden förmedling av livsmedel och presentkort eller regelbunden måltidservering.

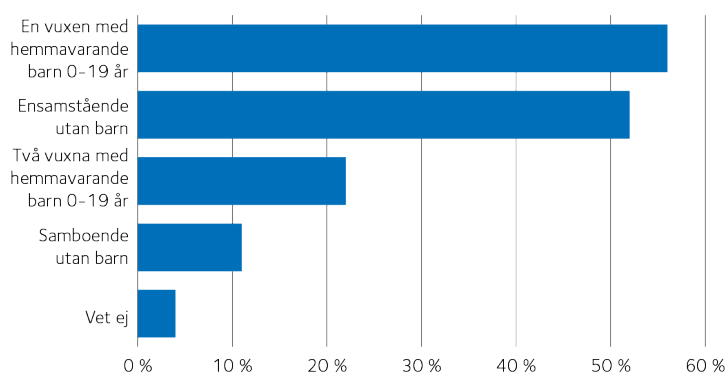
Att stora församlingar förmedlar matbistånd till fler unika hushåll är förväntat. Det är med andra ord ett mindre antal församlingar som arbetar med ett stort antal mottagarhushåll. Men 25 hushåll som är i behov av ekonomiskt bistånd kan vara en hög andel i en mindre tätbefolkad församling. Vi kan anta att antalet hushåll som tar emot matbistånd har ett samband med det totala antalet hushåll i församlingen och att det hör nära samman med andelen ekonomiskt utsatta.

Förmedling av matbistånd i olika former till ekonomiskt utsatta äger alltså rum regelbundet. Eftersom över hälften av församlingarna i undersökningen förmedlar matbistånd till 1–25 hushåll skulle detta kunna innebära att diakoniarbetarna som handhar matbiståndet har både en personlig relation till mottagarna och viss insyn i de hushåll som tar emot matbistånd.

MOTTAGARNAS HUSHÅLLSTYP

De svarande fick frågan: ”Vilken hushållstyp mottar vanligen matbistånd?”¹⁹ Frågan kunde besvaras med ett eller flera svarsalternativ.

FIGUR 7. VANLIGA OCH GANSKA VANLIGA HUSHÅLLSTYPER BLAND DEM SOM MOTTAR MATBISTÅND I PROCENT.

Figur 7 visar att de hushållstyper som vanligen mottar matbistånd i störst utsträckning består av en ensamstående vuxen, med eller utan hemmavarande barn. Majoriteten av församlingarna har angivit att dessa två hushållstyper är ganska eller mer vanligt förekommande. Endast en minoritet av församlingarna har angett hushåll med två vuxna, med eller utan hemmavarande barn, är vanligt förekommande. I tidigare undersökningar av ekonomiskt stöd från Svenska kyrkan har hushållstypen ensamstående utan barn till stor del bestått av ålderspensionärer – detta återkommer vi till. Samboende

19 De svarande rangordnade från mindre vanligt till mer vanligt på en skala från 1 till 4.

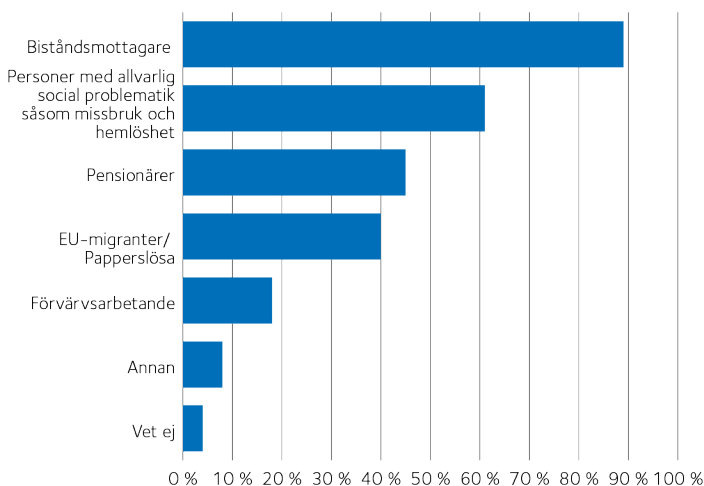
utan barn är den hushållstyp som i minst utsträckning tar emot matbistånd från Svenska kyrkan. Detta skulle kunna bero på att gruppen är en liten del i den övergripande kategorin ”människor i ekonomisk utsatthet” eller på att de människor som ingår i denna grupp oftare tar emot andra typer av materiellt stöd.

Vid en analys av ortstyp och hushållstyp framkommer det att hushållstypen ensamstående med barn är vanligast förekommande som mottagare av matbistånd i större städer, större tätorter, förorter och mindre tätorter. I storstäder är den vanligaste hushållstypen ensamstående utan barn. Ensamstående biståndsmottagare utan barn finns i ungefär samma omfattning i alla typer av orter.

MOTTAGARGRUPPER

Församlingarna fick svara på frågan: ”Vilka grupper mottar matbistånd, utifrån huvudsaklig grupptillhörighet?” Även på denna fråga kunde fler än ett svarsalternativ anges. En mottagare kan tillhöra mer än en grupp – det är exempelvis möjligt att både vara pensionär och deltidsarbete eller att både vara biståndsmottagare och ha en allvarlig social problematik, därav betonades huvudsaklig grupptillhörighet. Resultatet redovisas i Figur 8.

FIGUR 8. MOTTAGARE AV MATBISTÅND, I PROCENT EFTER HUVUDSAKLIG GRUPPTILLHÖRIGHET.

Gruppen biståndsmottagare utgörs av människor som har försörjningsstöd, sjukersättning, sjukpenning, arbetslöshetsersättning, dagersättning eller liknande. De är alltså vanligast förekommande bland dem som tar emot matbistånd från Svenska kyrkan – hela 89 procent av församlingarna anger att de delar ut matbistånd till

biståndsmottagare. Dessa är också den vanligaste mottagargruppen i sju av åtta ortstyper (EU-migranter och papperslösa är något mer representerade i ortstypen större städer). Att biståndsmottagare är den vanligaste mottagargruppen kan anses vara anmärkningsvärt med tanke på att det i Socialtjänstlagen (SoL 4:1²⁰) i Sverige finns en lagstadgad rätt till en skälig levnadsnivå som inkluderar mat – vi återkommer till detta i den avslutande diskussionen. Sett till tidigare fråga om hushållstyperna är det troligt att många biståndsmottagare tillhör hushållstypen ensamstående med barn.

61 procent av församlingarna har svarat att de förmedlar matbistånd till grupper som huvudsakligen består av personer med allvarlig social problematik såsom missbruk och hemlöshet. Grupp nummer tre är ålderspensionärer (45 procent), som troligen utgör en stor grupp av hushållstypen ensamstående utan barn. Det kan vara så att Svenska kyrkans mångåriga diakonala arbete med äldre också ger genomslag i denna undersökning. EU-migranter och papperslösa får matbistånd av 40 procent av församlingarna. Det är förhållandevis mycket eftersom gruppen är en liten del av befolkningen. Siffran är högre i städer och lägre på landsbygd och i glesbygd.

18 procent av församlingarna anger att förvärvsarbetande mottar matbistånd. Det indikerar att förvärvsarbetande utgör en mindre vanlig mottagargrupp. Den kan dock komma att växa till följd av det försämrade ekonomiska läget år 2023. Andra grupper som omnämns (8 procent) är exempelvis studerande och de som söker matbistånd i väntan på offentliga ersättningar.

De allra flesta församlingar har alltså en tydlig bild av de människor som tar emot matbistånd. Det är få (4 procent) som har angivit att de inte vet vilka mottagargrupperna är och på föregående fråga svarade få (också 4 procent) att de inte vet vilken hushållstyp som tar emot stödet. Det kan vara samma församlingar som inte har dokumentation eller kunskap om mottagarnas socioekonomiska situation.

BEHOVET AV MATBISTÅND

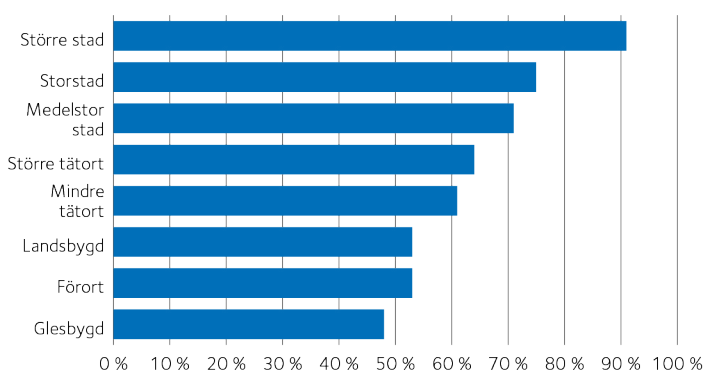
Den avslutande fråga som ställdes till församlingarna var: "Om du skulle göra en bedömning av de senaste 12 månaderna, har behovet av matbistånd: ökat, minskat, varit oförändrat eller vet ej."

En majoritet av de svarande 61 procent gjorde bedömningen att behovet av matbistånd hade ökat under perioden september 2021 till september 2022, 31,4 procent upplevde att behovet varit oförändrat och 2,1 procent angav att behovet minskat. 5,2 procent av de svarande svarade att de inte visste.

20 (SFS 2001:453)

Mer än hälften av församlingarna bedömer alltså att behovet av matbistånd har ökat. Denna uppskattning gör de antagligen genom att jämföra nivån vid enkättilfället med tidigare nivå och genom att uppskatta antalet hushåll i ekonomisk utsatthet i församlingen. Matbiståndets omfattning före mätperioden framgår dock inte i denna undersökning. Med tanke på utvecklingen under hösten 2022 och våren 2023 med ökande matpriser är det troligt att församlingar i Svenska kyrkan skulle skatta behovet ännu högre om en liknande undersökning genomfördes för perioden september 2022 till september 2023.

FIGUR 9. ANDEL FÖRSAMLINGAR SOM ANGER ATT MATBISTÅNDET ÖKAT, I PROCENT EFTER ORTSTYP.

När ökningen fördelas på de olika ortstyperna syns tydliga mönster. Bland församlingar i större städer anger 91 procent av de svarande att matbiståndet har ökat. Städer, oavsett storlek, är den ortstyp där det ökade behovet av matbistånd är tydligast och därefter kommer tätorter. Figur 9 visar, med undantag för förortsförsamlingarna, att de som bedömer att matbiståndet har ökat i större utsträckning finns i de befolkningstäta områdena, vilket också indikerar ett ökat behov i denna typ av församlingar.

Att förortsförsamlingarna inte hamnar överst kan bero på att det redan finns ett välutvecklat matbistånd i de tre storstadsregionerna, inte minst med sociala matbutiker som vanligen drivs av andra organisationer än Svenska kyrkan, till exempel av stadsmissionerna. Många av de förortsbor som lever i ekonomisk utsatthet tar sig till de platser där matbistånd finns att få. I en svensk studie²¹ framkom det att många matbiståndsmottagare reser in från förortsområdena till mer centrala delar av staden där matbiståndet finns. Måltidsserveringar och sociala matbutiker erbjuder ofta stöd oberoende av vilken församling den

21 Herz 2021

hjälpökande tillhör geografiskt. Den som bor i en förort kan alltså ta del av stöd som erbjuds i storstädernas centrala delar.

AVSLUTANDE DISKUSSION

Detta är första gången som Svenska kyrkans matbistånd till ekonomiskt utsatta har kartlagts statistiskt. Undersökningen visar att det absolut vanligaste materiella biståndet från Svenska kyrkans församlingar och pastorat till den som lever i ekonomisk utsatthet är mat eller bidrag till mat. Hela 86 procent av församlingarna förmedlar matbistånd till ekonomiskt utsatta. Närmare hälften av dem förmedlar matbistånd minst en gång i veckan. Matbistånd är alltså en utbredd och regelbundet förekommande diakonal verksamhet inom Svenska kyrkan.

Förmedlingen av matbistånd är ingen ny företeelse, men det finns inte några tidigare undersökningar att jämföra den föreliggande med, så därför går det inte att säga så mycket om förändringar av matbiståndets form och omfattning över tid. Däremot visar denna undersökning att församlingarna bedömer att behovet av matbistånd tydligt har ökat under perioden september 2021 till september 2022. Med tanke på utvecklingen med ökande matpriser på grund av inflationen under hösten 2022 och våren 2023 är det troligt att församlingar efter undersökningens genomförande har upplevt ytterligare ökning.

Att fler behöver matbistånd behöver dock inte innebära att denna verksamhet inom Svenska kyrkan tilldelas mer resurser. En tidigare undersökning²² visar att när behovet av diakonalt bistånd ökade utan att resurserna (exempelvis tid, medarbetare och bistånd) blev större hanterade diakonerna detta genom att ändra sitt arbetssätt. Att trycket ökar utan att fler resurser skjuts till kan innebära organisatoriska svårigheter – samma personal ska fördela samma mängd mat på fler mottagare. Det blir en situation som kan innebära ökad stress för mottagarna, som inte får sina behov tillgodosedda i samma utsträckning som tidigare, och att kyrkans medarbetare tvingas göra fler etiska avväganden och kanske också att låta annat diakonalt arbete stå tillbaka. Huruvida större resurser skjuts till eller inte och hur sådana organisatoriska förändringar hanteras skulle kunna vara föremål för framtida studier.

Svenska kyrkans diakonala arbete är lokalt präglad och decentraliserat²³, och det uppvisar variation även när det kommer till matbistånd. Livsmedel/matkassar är de vanligaste formerna, tätt följda av presentkort. Ortstypen har betydelse för vilken form av matbistånd

22 Harju, Hjort & Montesino 2010, s. 36ff

23 Hjort & Linde 2020, s. 42ff

som förmedlas – exempelvis är utdelning av livsmedel och matkassar vanligast förekommande i församlingar på landsbygd och i glesbygd. Olika verksamhetsformer för matbistånd kräver olika resurser, såsom personal, förvaringsmöjligheter och lokaler. Sociala matbutiker och mer omfattande matkasseutdelningar är som form mer hållbara om en större mottagargrupp finns i närområdet. Församlingar väljer troligen den form som passar det lokala sammanhanget. De mer resurskrävande matbiståndsverksamheterna återfinns oftast i tätorter, städer, förorter och storstäder och kan då drivas i samarbete med andra trossamfund, organisationer och nätverk. Det innebär att matbiståndet, när det är en del av det diakonala arbetet, är en verksamhetsform som kan innebära hybridorganisering och ett mer omfattande ekumeniskt samarbete.

De flesta församlingarna förmedlar matbistånd regelbundet och har troligtvis en relation till och kunskap om de hushåll som tar emot biståndet. Detta lägger en grund för att församlingen också ska kunna arbeta med andra former av diakonalt arbete. En tidigare studie har visat att detta kan skapa möjlighet till stöd för dem som önskar mer långsiktiga förändringar.²⁴ Matbistånd har i internationell forskning²⁵ visat sig vara en kortsiktig hjälp som är förbunden med flera negativa faktorer, såsom skam och stigma, för mottagarna. Maten mättar och minskar den ekonomiska stressen för stunden men innebär ofta att den som har sökt bistånd blir tvungen att återkomma och be om hjälp gång på gång. Grundproblemet med den låga inkomsten förändras ju inte av ett presentkort eller ett mål mat. Om matbiståndet kan kombineras med mer långsiktigt stödjande arbete, såsom hjälp i myndighetskontakter, skulle hjälpen kunna ge större effekt.

Mottagarna av matbiståndet är företrädesvis ensamstående med eller utan hemmavarande barn. Hela 89 procent av församlingarna anger att gruppen biståndsmottagare är ganska vanlig eller vanligt förekommande. Biståndsmottagare är någon med försörjningsstöd, sjukersättning, sjukpenning, arbetslöshetsersättning, dagersättning och liknande. Att denna grupp är välrepresenterad för matbistånd är anmärkningsvärt med tanke på att det i Sverige finns en lagstadgad rätt till en skäligen levnadsnivå (inklusive mat) i Socialtjänstlagen SoL 4:1.²⁶ En utveckling där individer som redan har bistånd från offentlig välfärd söker hjälp från civilsamhällets största trossamfund indikerar en förändring eller försämring i den offentliga välfärden.

En tidigare studie har visat att den vanligaste anledningen som biståndsmottagare angav till att de sökte ekonomiskt stöd från

24 Leo Sandberg 2019, s. 52ff

25 Middleton et al 2017

26 (SFS 2001:453)

Svenska kyrkan var att de inte klarade sig på sitt bidrag från Socialtjänsten.²⁷ I sin rapport från år 2022 åskådliggör Inspektionen för socialförsäkringen att våra socialförsäkringars värde har urholkats under de senaste 30 åren. De täcker numera en allt mindre del av inkomstbortfallet när någon blir sjuk, arbetslös eller föräldraledig.

Denna undersökning kartlägger inte församlingarnas arbete med röst- och påverkansarbete, den så kallade profetiska diakonin. Att lyfta fram Svenska kyrkans arbete med matbistånd är dock viktigt av flera anledningar. Ekonomisk utsatthet är inte enbart ett individuellt problem även om diakonala insatser ofta fokuserar på individer. I en välfärdsstat betonas samhälleliga lösningar och det senaste århundradet har breda politiska reformer såsom sjukersättning, föräldrapenning och folkpension lanserats med den tydliga ambitionen att lyfta ekonomiskt utsatta grupper ur fattigdom. Den nuvarande utvecklingen, där civilsamhället i form av bland andra Svenska kyrkan och stadsmissionerna²⁸ tar ett ökat ansvar för gruppen ekonomiskt utsatta, indikerar förändringar i den offentliga välfärden. När Svenska kyrkan tar ett större ansvar flyttas en del av ansvaret för lösningarna från det offentliga skyddsnetet till civilsamhället. Denna utveckling kan på sikt innebära en mer permanent ansvarsförskjutning och förändring av välfärden. Om Svenska kyrkans arbete med matbistånd ökar och blir permanent uppstår också risker för att verksamheterna institutionaliseras och ses som en given del av samhället. Denna utveckling har blivit särskilt tydlig i Finland, där diakonin i Evangeliska Lutherska Finska kyrkan under krisen på 1990-talet arbetade med matbistånd.²⁹ Hjälpens sågs först som tillfällig, men gjordes sedan bestående och är idag en institution. En liknande utveckling kan nu vara på gång i Sverige eftersom många församlingar har arbetat med matbistånd under Covid-19 pandemin och därefter fortsatt.

Slutligen väcker undersökningens resultat ett antal frågor som framtida studier skulle kunna inriktas mot: Vem eller vilka bär ansvar för att människor ska kunna äta sig mätta? Vilka diakonala verksamheter ska Svenska kyrkan prioritera när resurserna är begränsade? Vad vill Svenska kyrkan uppnå med förmedlingen av matbistånd?

27 Leo Sandberg & Panican 2022, s. 36ff

28 Sveriges Stadsmissioner 2019

29 Silvasti & Tikka 2021, s. 22ff

REFERENSER

- Borch, A. & Kjærnes, U. (2016). The Prevalence and Risk of Food Insecurity in the Nordic Region” Preliminary Results. *Journal of Consumer Policy*, 39(2): 261–274.
- Christiansson, E. & Eklöf M. & Jansson Myhr K. & Tjärnlund N. J. (2017). *Se människan! En bok om Ersta diakoni*. Stockholm: Förlaget Näringslivshistoria.
- FAO (2015). *The Food Insecurity Experience Scale: Measuring food insecurity through people’s experiences*. [<https://www.fao.org/3/i7835e/i7835e.pdf> Hämtat: 2023-06-12].
- FAO, IFAD, UNICEF, WFP and WHO (2021). *The State of Food Security and Nutrition in the World 2021. Transforming food systems for food security, improved nutrition and affordable healthy diets for all*.
- Harju, A. & Hjort, T. & Montesino, N. (2010). Frivilligt socialt arbete och ekonomiskt utsatta barnfamiljer. I: Hjort, T. & Lalander P. & Nilsson R. (red.), *Den ifrågasatte medborgaren*. Växjö: Linnéuniversitetet.
- Herz, M. (2021). *Mellan två tider. Brödköer. Prekära liv och socialt arbete*. Lund: Student-litteratur.
- Hjort, T., & Linde, S. (2020). Decentraliserad diakoni – en studie av tre församlingar. (Research Reports in Social Work; Vol. 2020, Nr. 5). Socialhögskolan, Lunds universitet.
- Inspektionen för socialförsäkringar (2022:2). *Utvecklingen av socialförsäkringsförmånerna under de senaste 30 åren*. Rapport.
- Karlsson, M. (2019) Mattfattigdom i välfärdsstaten. *Socialmedicinsk tidskrift*. Vol 96, Nr 1.
- Lambie-Mumford, H. & Silvasti T. (2021). Conclusion: food charity in Europe. I: Lambie-Mumford, H. & T. Silvasti (red.) *The rise of food Charity in Europe*. Bristol: Policy Press.
- Leo Sandberg, E. (2019). *Instrumentell paradox i kyrklig praktik: stödets logik och dramaturgi*. Student paper. Socialhögskolan, Lunds universitet.
- Leo Sandberg, E. (2022a). Överflöd och brist – Mattfattigdom i välfärdssamhället. I: A. Angelin & T. Hjort (red.) *Socialt arbete i förändring – utmaningar och villkor inom utbildning, forskning och praktik*. DOI: <https://doi.org/10.37852/oblu.18o.c483>
- Leo Sandberg, E. (2022b). Kyrkligt arbete med fattiga, gåvor och ekonomisk utsatthet. I: Hansson, M. J, E. Christiansson Drake & S. Linde (red.) *Diakoni – reflektion och praktik*. Stockholm: Verbum AB.
- Leo Sandberg, E & Angelin A. & Vamstad J. (2022). Civilsamhällets matdistribution – en ideal lösning på fattigdom och klimatkris? *Socialmedicinsk tidskrift* Vol. 99 Nr 4, 522–533.
- Leo Sandberg, E. & Panican, A. (2022). Ekonomisk hjälp från Svenska kyrkan – den instrumentella paradoxen och den fattiges utmattning. *Socialvetenskaplig tidskrift*, 29(1): 27–46.

- Middleton, G. & Mehta K. & McNaughton D. & Booth S. (2018). The experiences and perceptions of food banks amongst users in high-income countries: An international scoping review. *Appetite*, 120, 698–708.
- SFS 2001:453. *Socialtjänstlag* (SoL).
- Silvasti T. & V. Tikka (2021). New frames for food charity in Finland. I: Lambie-Mumford, H. & T. Silvasti (red.) *The rise of food Charity in Europe*. Bristol: Policy Press.
- Sveriges Stadsmissioner (2019). *Fattighedsrapporten 2019 – Tema Matfattigdom*. Sveriges Stadsmissioner.
- Swärd, H. (2012). Vad är fattigdom? Stereotyper, definitioner, orsaker och åtgärder. I Swärd, H. & L. Engelmark (red.) *Fattigdom utan gränser*. Stockholm: Carlssons bokförlag.
- Torvend, S. (2019). *Luther and the Hungry Poor*. Eugene Oregon: Wipf & Stock.
- Townsend, P. (1979). *Poverty in the United Kingdom: a survey of household resources and standards of living*. Harmondsworth: Penguin books.
- Wirzba, N. (2022). *Food and Faith*. Cambridge: Cambridge University Press.

Kapitel 2

Gudstjänststatistik i ny tappning

AV JONAS BROMANDER

Svenska kyrkan har samlat in sammanhållen statistik gällande församlingarnas verksamhet sedan 1970. Det innebär att organisationen äger tidsserier över församlinglivet som sträcker sig mer än 50 år bakåt i tiden. Initialt var det biskoparna som efterfrågade statistiken. Samhällsförändringarna under slutet av 1960-talet hade fått dem att önska mer faktabaserad kunskap till sina ämbetsberättelser.¹ Ambitionen var dock inte ny. Strävanden att samordna statistiken och att använda sociologiska metoder för att underlätta evangelisationen framgår av Diakonistyrelsens berättelse till Kyrkomötet 1951.

”Det torde vara av väsentlig betydelse att, vår kyrka i likhet med flera kyrkor på kontinenten genom att använda sig av vissa sociologiska metoder kan bygga sin evangelisation på grundval av reella kunskaper om det faktiska läget.”²

Gustafsson (1995) menar att de sociologiska metoder som refereras är den av Ingmar Stoltz genomförda Gallup som presenterades i *Folkets röst om kristendom och kyrka*.³ Det rörde sig alltså om statistik.

Internationellt är dock begreppet kyrklig statistik betydligt äldre än så. Det går tillbaka till 1810 då Friedrich Schleiermacher systematiserade de olika teologiska vetenskaperna.⁴ Till denna hållning anslöt sig sedan Pehr Eklund, som hann med att bli såväl professor i dogmatik, moralteologi samt domprost i Lund innan sin död 1911. Han skrev om teologin utifrån ”trenne stadier, det empiriska, det kritiska och det spekulativa”:

1 Gustafsson, Göran, 1995 (s. 57).

2 Svenska kyrkans diakonistyrelsens berättelse till 1951 års allmänna kyrkomöte, sid 11, i bilagan till Allmänna kyrkomötets protokoll, åttonde samlingen.

3 Gustafsson, Göran, 1995 (s. 43).

4 Gustafsson, Göran, 1995 (s. 23).

”En inledande hufvuddel, som redogör för det kyrkliga livsinnehållet i dess omedelbart gifna bestånd, i dess status quo, sådant det återspeglas af det kyrkliga sjelfmedvetandet. Denna del är empirisk, statistik.”⁵

Det som är intressant med denna korta tillbakablick är att Svenska kyrkans statistik och den tradition den vilar på, alltid har varit knuten till teologin i syfte att utveckla och förstå det kyrkliga livet som sådant. Kyrkostatistiken kan i sig själv således vara teologisk och är dessutom ett värdefullt hjälpmedel att i varje ny tid bidra till vad det innebär att vara kyrka. I dag lever vi i det mätbara tidsålder. Pulslockor, arbetstidsregistrering, Big Data och New Public Management genomsyrar de flesta människors liv.⁶ Detta är i hög grad en utveckling som bygger på digitalisering och tekniska landvinningar. Kyrkans statistik kan sägas vara den del av de teologiska vetenskaperna som påverkats allra mest av denna utveckling. Det gäller såväl datainsamling, bearbetning, analys och visualisering. När undertecknad för drygt 25 år sedan inledde sitt kyrkostatistiska arbete skickades pappersenkäter fortfarande ut till församlingarna, vilka sedan digitaliserades. Därefter presenterades resultatet i form av sifferlistor som samlades i pärmar.

BILD 1 LISTA AV GUDSTJÄNSTDELTAGANDE PÅ STIFTSNIVÅ 1994.

Stiftslista 1994	Antal gudstj. besök v & massor A-K	Antal gudstj. besök v & massor A-K	1.3 Summeringar, huvudgudstj (A-F), "andra" (G-K), kyrkliga handlingar (L-O)				Blad 8 (L-O)			
			Totalt antal gudstj. besök v A-K	Totalt antal gudstj. besök v A-K	Gj. besök per v. p. tusen invån	Gj. besök per v. p. tusen kyrktillh	Besök vid kyrkl hand gtj/mäss A-K, L-O	Besök per vecka inv. tusen A-K, L-O	Besök per vecka per tusen k-th A-K, L-O	
Stift			26900	1239199	34.4	39.0	1709325	47.4	53.8	
Uppsala ärkestift	1	21977	1110213							
Linköpings stift	2	20683	1145251	26332	1262302	45.0	50.5	1640081	58.4	65.7
Skara stift	3	22119	1154888	26280	1268944	46.5	51.8	1652913	60.6	67.5
Strängnäs stift	4	14096	682838	17164	750891	25.7	30.1	1080222	37.0	43.3
Västerås stift	5	16241	922839	19414	1002855	32.7	36.4	1402445	45.7	50.9
Växjö stift	6	29603	1664833	36919	1848436	57.7	64.7	2324091	72.6	81.3
Lunds stift	7	41788	2075338	52794	2351257	35.9	42.0	3157131	48.2	56.4
Göteborgs stift	8	41788	2358402	49265	2593340	42.2	49.9	3382364	55.1	65.1
Karlstads stift	9	13714	754266	16292	813791	40.5	44.1	1141912	56.9	61.9
Härnösands stift	10	13410	748810	16559	834496	40.5	43.3	1124529	54.5	58.1
Luleå stift	11	19363	1200387	24387	1334378	48.7	53.0	1746917	63.7	69.1
Visby stift	12	4923	165067	5197	172198	56.9	61.6	220895	72.9	79.1
Stockholms stift m Hov	13	22793	1396077	27164	1542318	20.0	25.6	2351423	30.5	39.1
Hela Landet	-	282498	15379209	344667	17014505	37.1	42.9	22934248	50.0	57.1

5 Eklund, Pehr, 1885.

6 Bornemark, Jonna, 2018.

Nästa steg i utvecklingen var ett helt digitalt system som lanserades 2000–2001. Församlingarna kunde nu mata in sina årsvisa siffror som automatiskt hamnade i Svenska kyrkans statistikdatabas, där uppgifterna var sökbara och möjliga att aggregera enligt olika indelningar. Från och med 2022 är vi inne i nästa generation av Svenska kyrkans verksamhetsstatistik. Ambitionen har varit att bli mer nyanserad, med mindre arbetsinsats, snabbare leverans och högre kvalitet.

I dag sköts insamlingen via det instrument som kallas SAMLÄ och redovisning sker i VisA (Visualisering och analys). SAMLÄ är länkat till de olika resursbokningssystem som församlingarna använder. Då kyrkan bokas för gudstjänst har det första steget i insamlingen redan tagits. Därefter behöver man endast gå in i bokningssystemet för att ange hur många som deltagit i gudstjänsten. De siffror som redovisas i SAMLÄ hamnar automatiskt i VisA med någon dags eftersläpning. I VisA (PowerBI) får du tillgång till såväl den traditionella verksamhetsstatistiken, som ekonomisk statistik, hållbarhetsstatistik och en hel del annat.⁷ Vi försöker helt enkelt samla den för kyrkan relevanta statistiken på samma ställe.

Förutom att insamlings- och visualiseringsmetoden är ny i och med 2022 års statistik har vi nu möjlighet att följa den kyrkliga seden löpande, månad för månad. Den enskilda församlingen kan med någon dags eftersläpning följa sin egen utveckling. I denna artikel är syftet att ge en beskrivning av gudstjänstsedens utveckling över året.

Insamlingen av 2022 års statistik har fallit väl ut. Endast 15 församlingar av totalt 1297 har helt underlåtit att registrera uppgifter om gudstjänstverksamheten. Dessa 15 fördelar sig på 5 olika pastorat som i sin tur är spridda över 5 olika stift. Svardsdeltagandet landar således på 98,9 procent, vilket kan jämföras med de senaste åren då nivån varierat mellan 96,7 och 99 procent. Församlingarna som inte deltagit representerar knappt 19 000 kyrkomedlemmar, vilket motsvarar 0,3 procent av medlemskåren totalt.

2022 ÅRS INSAMLING AV GUDSTJÄNSTSTATISTIK

2022 års verksamhetsstatistik är ur åtminstone två perspektiv speciell. Dels är insamlingsmetoden helt ny, dels är det första året efter coronapandemin och de restriktioner som hängde samman med densamma. Båda dessa faktorer påverkar sannolikt det resultat som redovisas i det följande. Det finns alltid en uppförsbacke när något nytt ska etableras, även om det nys ambitioner är positiva. Samtidigt kan man på goda grunder tänka att pandemin påverkat människors levnadsmönster på ett sätt som gör att de kyrkliga kontakterna förändrats. Hur mycket respektive faktor påverkat den

7 I slutet av denna publikation får du information om hur inloggning i VisA går till.

nu aktuella statistiken är omöjligt att säga. Däremot kan man med hjälp av analyser från Myndigheten för kulturanalys konstatera att fler individer besökte konserter 2022 än 2019. Däremot hade inte besöken på biografier eller museer återhämtat sig. Innan pandemin gick exempelvis två tredjedelar av befolkningen på bio. År 2022 var det hälften.⁸ Trycket på konserter har alltså varit stort, däremot har annan kultur haft svårt att återhämta sig. Svenska kyrkans statistik visar på motsvarande sätt att det gjordes fler konsertbesök i kyrkor 2022 än 2019. Däremot har bland annat gudstjänstbesöken minskat markant. Att kyrkans nya insamlingssystem har fångat höga tal för konsertbesöken indikerar således att det nya insamlingssystemet fungerar relativt väl. Även den nationella nivåns årliga enkätstudie, den så kallade Kyrkbussen, som besvaras av ca 5 000 individer bekräftar gudstjänstsedens nedgång sedan innan pandemin. Därutöver har enheten för forskning och analys vid kyrkans nationella kansli genomfört en kvalitativ inventering om på vilket sätt den kyrkliga seden förändrats sedan 2019 på grund av pandemin. De flesta pastorat i den studien (alla utom ett) anger att gudstjänstdeltagandet kommit tillbaka till 50–80 procent av tidigare nivå.⁹

En enkätfråga som ställdes i kyrkbussen 2019 och 2022 (november) var: *Hur ofta har du de senaste 12 månaderna firat gudstjänst eller deltagit i annat religiöst möte?*¹⁰ Tabell 1 ger besked om det övergripande resultatet.

TABELL 1 GUDSTJÄNSTDELTAGANDE 2019 OCH 2022

Hur ofta har du de senaste 12 månaderna firat gudstjänst eller deltagit i annat religiöst möte?	2019 N=7012 %	2022 N=5088 %	Skillnad i procent- enheter
Aldrig	45,2	49	3,8
Någon enstaka gång	26,1	30,9	4,8
Några gånger under året	16,8	13,1	-3,7
Någon gång i månaden	5	3,3	-1,7
Någon gång i veckan	6,9	3,7	-3,2
Total	100	100	0

Tabellen ger ett tydligt besked. I den sista kolumnen framgår differensen mellan 2019 och 2022. Aldrig- och sällandeltagare har ökat märkbart medan de mer frekventa deltagarna har blivit färre. Det innebär inte enbart att färre individer i den svenska populationen har deltagit i gudstjänst under 2022, utan också att de som deltagit gör det alltmer sällan. Den tydliga gränsen går mellan dem som går några gånger per år och de som går någon enstaka gång.

8 Myndigheten för kulturanalys, 2023.

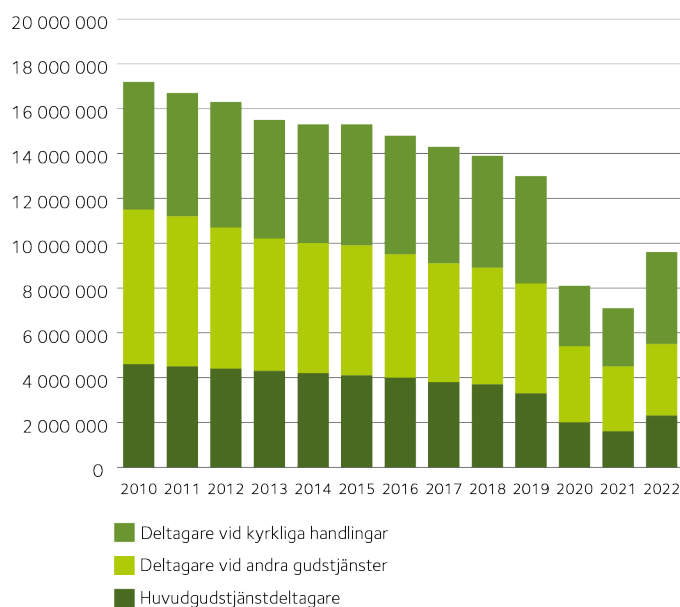
9 Sörner, Christine, 2023.

10 Kyrkokansliets årliga enkätundersökning till allmänheten, 2019 och 2022.

Den årliga gudstjänststatistiken bekräftar detta mönster, vilket framgår av Figur 1. Redovisningen visar deltagande vid huvudgudstjänsten, andra gudstjänster och gudstjänst vid kyrkliga handlingar. Jag föredrar att använda begreppet deltagare, även om det här inte är fråga om antal unika individer utan en summering av samtliga gudstjänstbesök under året. Ett alternativ hade varit att använda begreppet "besök" i stället. Men enligt mitt förmenande innebär det att själva aktiviteten reduceras till något annat än vad ett gudstjänstdeltagande handlar om. Det är helt enkelt mer än bara ett besök, det handlar också om en medverkan. Varje individ deltar således, men här ska deltagande förstås som summan av allt deltagande oavsett om en individ deltagit 1 eller 50 gånger.

Som kuriosita rekommenderas läsaren att jämföra diagrammets totaler med totalen för 1994 som framgår av ovanstående datalista (Bild 1). Totalt antal gudstjänstdeltagare var då närmare 23 miljoner, 2022 låg det strax under 10 miljoner.

FIGUR 1. GUDSTJÄNSTDELTAGANDE 2010–2022

Det övergripande mönstret är att gudstjänstdeltagandet successivt minskat sedan 2010, en process som också startat långt tidigare. Under perioden 2010–2019 minskade deltagandet med ca 4 miljoner. Det är knappt en halv miljon per år i genomsnitt. Under åren präglade av pandemin (2020–2022) minskade gudstjänstdeltagandet med cirka 3,5 miljoner, det innebär över 1 miljon per år. Den senaste

treårsminskningen motsvarar således en normal nedgång på 7–8 år. Det är dock relativt stor skillnad mellan de olika gudstjänsttyperna. Huvudgudstjänsten har tappat knappt 30 procent av deltagarantalet, medan de andra typerna av gudstjänst minskat med 35 procent. Deltagandet vid kyrkliga handlingar har endast minskat med 15 procent under motsvarande tid. Minskningen speglas också av en trend på utbudssidan, om än inte på samma nivå. Huvudgudstjänsterna har i utbud minskat med 15 procent, andra gudstjänster med cirka 25 procent och gudstjänsterna vid kyrkliga handlingar med 5 procent.

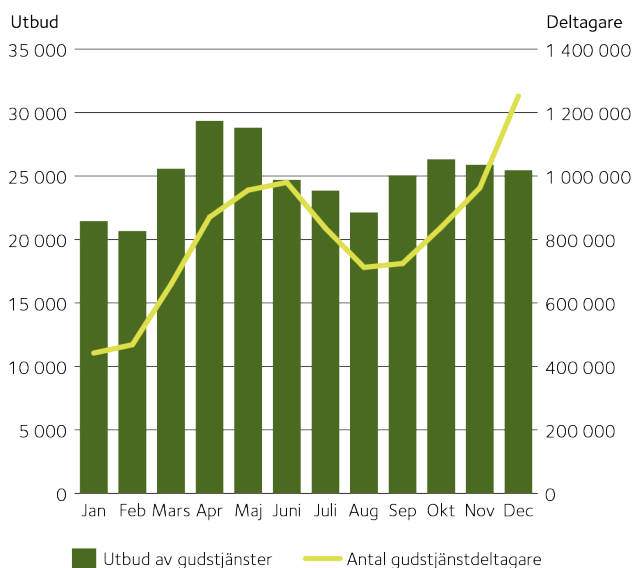
Det finns således goda skäl att anta att gudstjänstsedan långt ifrån har återhämtat sig sedan 2019, året innan coronapandemin med tillhörande restriktioner. Mot detta skulle tala att det nya insamlings-systemet av statistik ännu inte är helt etablerat i församlingarna samt att restriktionerna fortsatt pågick under januari/februari 2022. Men den ena förklaringen till nedgång utesluter inte den andra. Sannolikt bär båda ett mått av sanning. Vi kan dock hålla för troligt att nedgången är reell då åtminstone fyra av varandra oberoende källor talar samma språk om nya beteendemönster efter pandemin, den kvalitativa inventering av verksamheten som genomförts under 2022, analysen av Myndigheten för kulturanalys, Enkätsvaren i Kyrkbussen och verksamhetsstatistiken i sig själv. Låt oss därför utgå från att gudstjänstsedan kraftigt har avtagit och inte på långa vägar återhämtat sig efter pandemin.

LÖPANDE INSAMLING AV VERKSAMHETSSTATISTIK

En av de nyheter som följer med det nya insamlingssystemet är möjligheten att studera på vilket sätt gudstjänstsedan och annan kyrklig verksamhet varierar över året. I det följande är det just gudstjänstens variation över året som står i fokus.

Figur 2 redovisar två kurvor baserade på tre olika skalor. X-axeln redovisar månader, jan–dec. Y-axeln anger utbud av det totala antalet gudstjänster, samtliga tre kategorier enligt tidigare redovisning. Nivåerna för utbudet redovisas i staplar. Z-skalan till höger i diagrammet anger det totala deltagarantalet, vilka illustreras av linjen.

FIGUR 2. GUDSTJÄNSTUTBUD OCH DELTAGANDE PER MÅNAD 2022

Gudstjänstutbudet och deltagandet samvarierar inte helt. Noterbart är att utbudet accelererar under våren, från nivåer på drygt 20 000 gudstjänster i januari till årets toppnoteringar i april/maj, på närmare 30 000. Församlingarna lägger alltså störst resurser på att fira gudstjänst under vårmånaderna. År 2022 inträffade påskdagen den 17 april, vilket sannolikt bidragit till att gudstjänstutbudet blev högt just då. Ett år då påsken infaller under mars månad hade fördelningen sannolikt blivit något annorlunda. Därefter sker en nedgång under juni–augusti, då talen åter landar på strax över 20 000. Sedan sker en uppgång under hösten, om än inte till samma nivåer som i april och maj. September–december håller sig gudstjänstutbudet på en relativt konstant nivå runt 25 000 tillfällen. Möjligen är detta förvånande eftersom december med advent torde vara högsäsong för församlingarnas gudstjänstverksamhet, vilket framgår av deltagarnivån. Man kan dock tänka att utbudet av gudstjänster under advent är begränsat till ett mindre antal kategorier än vad som är fallet under året i övrigt. Det bekräftas också av nedanstående analys. Dessutom bör man påminna om att den 1 advent inföll den 27 november 2022, vilket gör att första söndagen i advent räknas till just november.

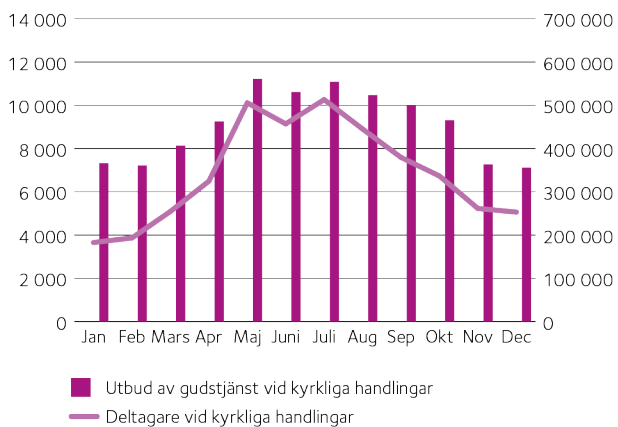
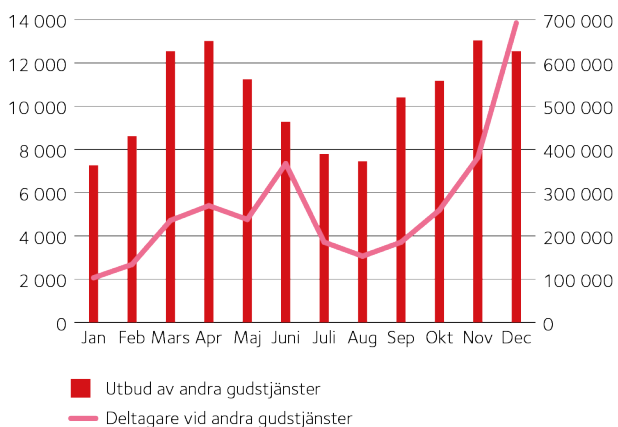
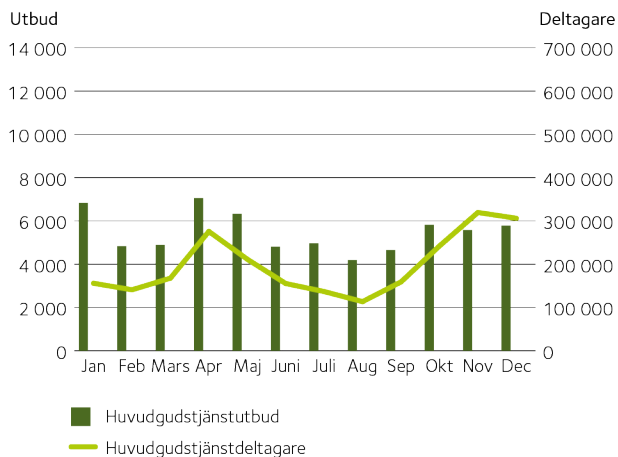
Deltagandet, eller det folkliga engagemanget för gudstjänsterna, uppvisar en delvis annan typ av kurva även om den till stora delar liknar utbudskurvan. Januari–februari påverkades fortfarande av pandemins restriktioner. En jämförelse med de registreringar som gjorts de två första månaderna under nästkommande år, dvs 2023,

indikerar signifikant högre nivåer för januari–februari, men inte för nästkommande månader av 2023. Besökstalen har under mars–juni 2022 successivt ökat. Trots att utbudet gick ner markant mellan maj och juni, utgjorde juni den månad som hade näst högst besökstal under hela året. Endast december landar högre. Således kan vi konstatera att april, maj, juni, november och december är de månader människor i högst utsträckning nås av de bibliska berättelserna. Man kan också uttrycka det som att den del Svenska kyrkans grundläggande uppgift som handlar om gudstjänsten har bredast spridning under dessa månader.

Variationen i såväl utbud som deltagande vittnar om att gudstjänst-seden styrs av olika faktorer. Det är helt enkelt de olika typerna av gudstjänstutbud som får människor till kyrkan vid olika tider på året. Figur 3 bekräftar detta. Även i detta sammanhang utgör staplarna utbudet som läses på Y-axeln, medan linjerna indikerar deltagandet och läses på Z-axeln.

De tre diagrammen i figuren representerar en gudstjänsttyp vardera. Först redovisas gudstjänstutbud och deltagande vid huvudguds-tjänst, därefter andra typer av gudstjänster och avslutningsvis gudstjänster vid kyrklig handlingar.

FIGUR 3: GUDSTJÄNSTUTBUD OCH DELTAGANDE 2022, TRE HUVUDKATEGORIER

Diagrammen i Figur 3 indikerar att utbudet och deltagande inom de tre gudstjänsttyperna följs relativt väl åt. Mer intressant är kanske att de olika typerna varierar sinsemellan över året. Huvudgudstjänsterna, vilka av naturliga skäl är de minst frekventa, håller också den jämnaste nivån under året. Det gäller såväl utbud som deltagande. Andra typer av gudstjänster uppvisar en större variation. Deltagandet ”peakar” vid starten av kyrkoåret, medan bottennoteringarna sker under sensommar och tidig höst. Även januari–februari landar lågt, men det kan som sagt handla om pandemirestriktioner. Utbudet är dock högt under april månad, men det möts inte av ett ökat deltagande. Däremot är juni en viktig deltagarmånad vid andra typer av gudstjänster, trots att utbudet då märkbart gått ner. I första hand är det musikgudstjänster (Musik i sommarkväll, med andakt) samt det som benämns övriga typer av offentlig gudstjänst som drar upp deltagandet under juni.

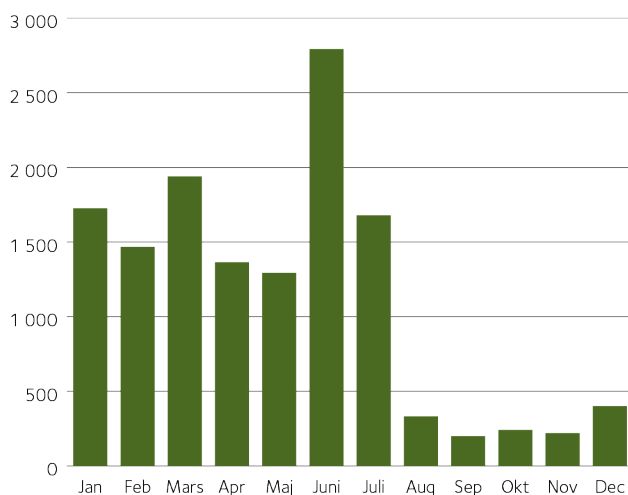
De kyrkliga handlingarna har gällande såväl utbud som deltagande sin mest frekventa tid under årets ljusa månader, även om de olika kyrkliga handlingarnas inbördes relation varierar över året. Begravningsarna håller till exempel en betydligt mer konstant nivå än vigslarna.

På totalen kan man säga att deltagandet vid gudstjänster inte helt står i proportion till utbudet. Tidigare konstaterades till exempel att utbudet minskat mindre än deltagandet sedan 2019. Men det varierar även under året. Under vissa tider av året medför ett ökat utbud även ett ökat deltagande, medan det vid andra tider är en mer måttfull aktivitet i förhållande till utbudet.

DIGITALA GUDSTJÄNSTER

En tydlig förändring av gudstjänstutbudet under pandemin var de digitala gudstjänsternas entré på bred front i församlingarna. Utbudet av digitala gudstjänster ökade under 2020 och 2021. Men deltagandet är svårt att mäta eftersom registreringar på de digitala kanalerna där gudstjänsten sänds inte per definition innebär att man varit med på gudstjänsten mer än ett fåtal sekunder. Nu behöver man visserligen inte vara mentalt närvarande när man deltar i en vanlig gudstjänst heller, men det finns ändå en kvalitativ skillnad mellan ca 3 sekunder digital närvaro och att åtminstone vara på plats i gudstjänstrummet under hela gudstjänsten. Figur 4 redovisar därför endast utbudet av digitala gudstjänster under 2022.

FIGUR 4. UTBUD AV DIGITALA GUDSTJÄNSTER PER MÅNAD 2022.

Diagrammet indikerar att den digitala gudstjänsten ”hänge i” ända fram till sensommaren 2022. Efter sommaren avtog antalet sändningar drastiskt. Det tycks alltså som om man i huvudsak återgått till det normala efter pandemin, även om det fortfarande sker en del gudstjänstaktivitet över nätet. Samtidigt bör man inte stirra sig blind på frekvensen av antal sända gudstjänster eftersom en digital gudstjänst åtminstone i teorin kan nå hela jordens befolkning på en nanosekund. Den teoretiska spridningseffekten är alltså betydligt större än en traditionell gudstjänst som i stort endast är tillgänglig för individer inom res- eller gångavstånd. Hur församlingarna i framtiden väljer att förhålla sig till digitaliserade gudstjänster återstår att se. Men sannolikt krävs ett aktivt förhållningssätt för att kategorin ska vidmakthållas i bred bemärkelse.

SLUTSATSER

Kyrkans statistik har alltid tagit sin utgångspunkt i kyrkans lära och liv. Den hjälper oss att förstå rådande strömningar samtidigt som den bidrar till strategiska överväganden för att på bästa sätt sprida evangelium i varje ny tid. Så var det då Pehr Eklund diskuterade den empiriska teologin i förhållande till den ”spekulativa” och ”kritiska”, och så var det för biskoparna under sent 60-tal som såg de omvälvande samhällsförändringarna och önskade mer fakta för att bättre möta samtidens utmaningar. I grunden fyller dagens kyrkliga statistik samma funktion. Mycket är sig likt, men som detta kapitel visat har det metodologiskt skett stora förändringar. Den tekniska utvecklingen har bidragit till att såväl insamling, bearbetning och analys har utvecklats. Detta har i sin tur bidragit till att de uppgifter som i dag efterfrågas kan nå högre precision. Den generation av

kyrklig statistik vi nu går in i erbjuder för första gången uppgifter om hur verksamhetens omfattning och inriktning utvecklas över årets månader. Möjligheten till löpande insamling bidrar därmed även till en större kunskap om hur den kyrkliga seden och församlingarnas satsningar fördelar sig över året. Den årsvisa statistiken som varit etablerad sedan 1970-talet, förfinas nu med mer detaljerade uppgifter som är till gagn för Svenska kyrkans utvecklingsarbete.

Analysen i föreliggande kapitel har tydliggjort att effekterna av coronapandemin fortfarande påverkar gudstjänstsedan inom Svenska kyrkan. Restriktionerna under 2020 och 2021 påverkade självklart gudstjänstdeltagandet i negativ riktning, men återhämtningen för 2022 är endast måttfull i jämförelse med talen för 2019. De kyrkliga handlingarna har klarat sig bäst, därefter kommer huvudgudstjänsten medan deltagandet vid andra typer av gudstjänster har minskat med hela 35 procent sedan 2019. Möjligen och även sannolikt hänger somligt av denna minskning samman med det nya insamlingssystemets etablering och även med att pandemirestriktionerna inte släpptes förrän den 9 februari 2022. Men detta kan omöjligt förklara hela nedgången. Under pandemin kom de digitala gudstjänsterna att bli ett vanligt inslag i församlinglivet. Det höll i sig under första halvåret 2022, men har från och med augusti dalat dramatiskt. Vill man identifiera risker, eller utmaningar, bidrar denna artikel till att belysa att den sedan länge sluttande gudstjänstsedan tagit ytterligare fart under pandemin. Församlingarna står alltså inför en tydlig utmaning om man önskar att återgå till den nivå som gällde innan pandemin.

Vissa månader utmärker sig som särskilt gudstjänstintensiva när det kommer till deltagande. Människors relation till kyrkan, de bibliska berättelserna med nådens evangelium varierar således under året. Kyrkoåret inleds med en bred kontaktyta. Över 13 procent (varje månad utgör 8,33 procent av helåret) av årets gudstjänstbesök görs under december månad samtidigt som gudstjänstdeltagandet endast har svag dragkraft av de kyrkliga handlingarna. Snarare är det andra typer av gudstjänster som dominerar människors kyrkliga intresse under denna period.

Därefter är nedgången märkbar. Återhämtningen sker sedan under april–juli vilka får anses som gudstjänstintensiva månader. Inte minst drivs det höga deltagandet av de kyrkliga handlingarna, vilka har högsäsong under årets ljusaste månader. Under juni månad når även de andra typerna av gudstjänst en relativt hög nivå. Huvudgudstjänsterna når dock sina lägsta nivåer under sommaren.

Tidigare studier har visat att det är just de kyrkliga handlingarna som når de breda befolkningslagren, medan huvudgudstjänster och andra gudstjänster snarare attraherar en mer kyrkligt van besöksgrupp.¹¹ Därmed skulle man kunna hävda att Svenska kyrkans evangelisation i form av gudstjänsten når som längst under årets ljusa månader. Under hösten ökar sedan deltagandet successivt vid huvudgudstjänst och andra gudstjänster, vilka i statistisk mening främst når de mer inbitna kyrkobesökarna. Kulmen nås sedan under adventstid, då den folkliga bredden också ökar men av andra skäl än att det främst rör sig om dop, konfirmation, vigsel och begravning.

Sannolikt är inte detta resultat förvånande. Det förefaller rimligt att styrkeförhållandena mellan gudstjänstalternativen varierar över året. Det intressanta för framtiden är dock att man från och med nu kan följa utvecklingen över tid och få en klarare bild av hur seden förändras över året. Satsningar på församlings- och stiftsnivå kommer också att kunna utvärderas på ett tydligare sätt, då de tidigare riskerat att försvinna i den årsredovisade helheten.

Den här artikeln har fokuserat en av delarna i Svenska kyrkans grundläggande uppgift, nämligen gudstjänsten. Statistiken rymmer dock mycket mer. Därför rekommenderas du som läsare att gå in i VisA för att följa din församlings löpande statistik och hela kyrkans utveckling vad gäller såväl ekonomi, verksamhet och klimatfaktorer. Hjälp med inloggning till VisA får du i lathunden som redovisas i nästa avsnitt.

¹¹ Bromander, Jonas, 2010, samt Kyrkokansliets årliga undersökning till allmänheten (2014–2022).

LATHUND TILL VISA

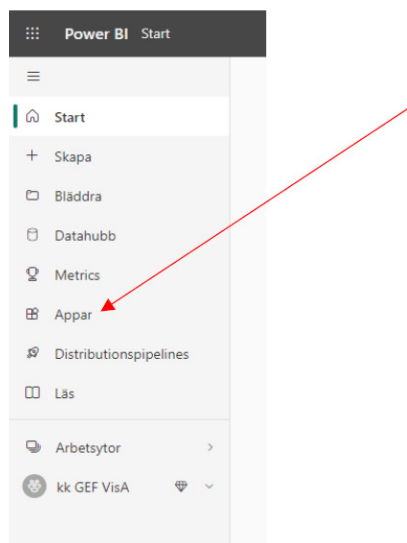
POWER BI OCH VISA-RAPPORTERNA

För att få behörighet till statistikrapporterna i VisA behöver du som ny användare först kontakta kanslistöd på kanslistod@svenskakyrkan.se, alternativt ringa dem på telefon 010-1819200. Ange att du vill ha behörighet till VisA.

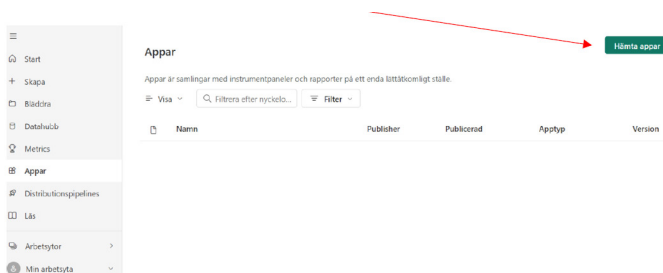
Efter att du har fått behörighet kan du öppna din webbläsare och gå till sidan <https://app.powerbi.com>

Klicka på "Logga in". Om du ombeds att ange e-post och lösenord så använder du samma uppgifter som till din xx@svenskakyrkan.se.

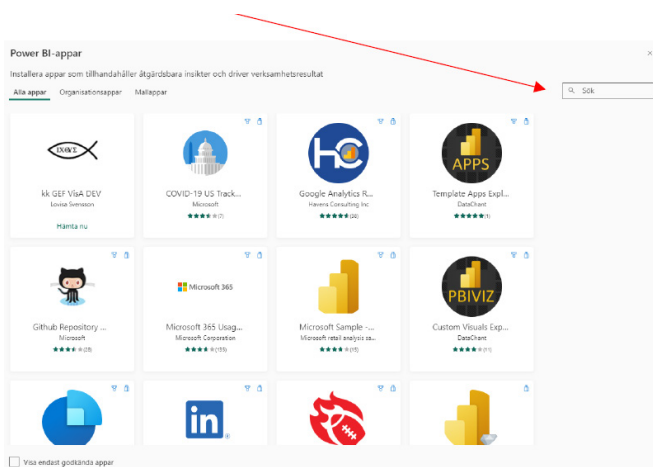
När du loggat in i Power BI behöver du hämta VisA-appen. Det gör du genom att klicka på "appar" i menylistan till vänster.

Eftersom du ännu inte hämtat några appar är listan tom. Klicka på knappen överst i det högra hörnet där det står "Hämta appar"

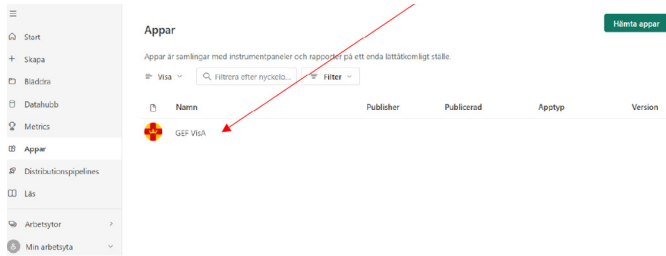
Nu öppnas ett fönster med tillgängliga appar. Klicka på sökrutan uppe i högra hörnet och skriv "GEF Visa".

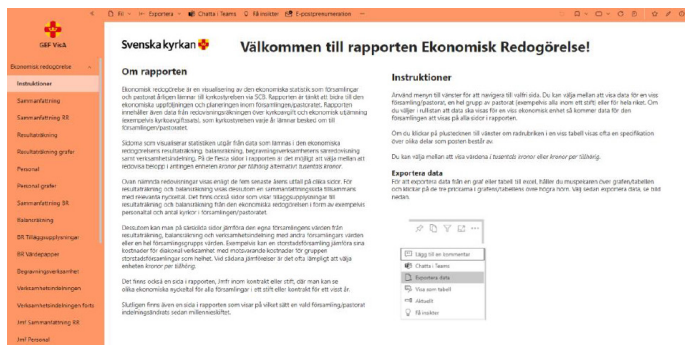
Tryck på "Hämta nu" på appen som ser ut som nedan:

Nu finns VisA-appen i den tidigare tomma listan med appar och genom att klicka på den kan du börja hämta hem statistik.

När du öppnat VisA hittar du respektive statistikrapport till vänster på sidan.

Vill du ha hjälp med att komma igång med VisA rekommenderas utbildningsfilmen som finns på kornet under "Statistik" där du kan välja "Kom igång med VisA"

REFERENSER

- Bornemark, Jonna. (2018) Det omätbaras renässans. En uppgörelse med pedanternas världsherravälde. Volante.
- Bromander, Jonas (2010) Svenska kyrkans medlemmar. Verbum.
- Eklund, Pehr. (1885) Den teologiska vetenskapen. Dess förhållande till filosofien och öfriga vetenskaper. Dess egna inre förgreningar. Dess historiska utveckling. Stockholm 1885.
- Gustafsson, Göran (1995) Den kyrkliga statistiken fram till 1970. *Perspektiv på kyrkans statistik 1994*. (Red. Jørgen Straarup) Tro & Tanke 1995:6.
- Svenska kyrkans diakonistyrelses berättelse till 1951 års allmänna kyrkomöte, sid 11, i bilagan till Allmänna kyrkomötets protokoll, åttonde samlingen.
- Svenska kyrkans årliga enkät till allmänheten (2014–2022) (Kyrkbussen). Uppsala.
- Myndigheten för kulturanalys (2023) Kulturvanor 2022. *Kulturfakta 2023:2*. Göteborg.
- Sörner, Christine (2023) Vad ska räknas? *Internt arbetsmaterial vid enheten för forskning och analys vid Svenska kyrkans nationella kansli*. Uppsala.

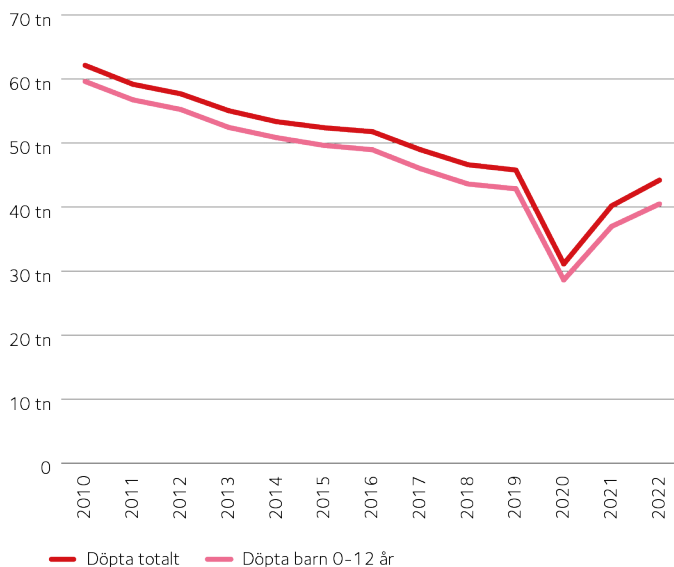
Kapitel 3

Dopens utveckling under 2010–2022 och dess betydelse för medlemsutvecklingen

ANDREAS SANDBERG

År 2010 genomfördes drygt 62 000 dop inom Svenska kyrkan totalt. Ungefär 96 procent av dessa eller 59 600 var dop av barn under 12 år. De övriga dopen utgjordes av dop i samband med konfirmation och vuxendop. Figur 1 visar en ganska jämn nedgång sedan dess med i genomsnitt 1 500 färre dop per år fram till 2022 då totalt 44 000 döptes varav drygt 40 000 barn. Undantaget från denna jämna, negativa utveckling är de år som präglades av restriktionerna under pandemin 2020 och 2021 som bildar ett tydligt hack i dopkurvan. Det är framför allt pandemins första år, 2020, som doptalen påverkades. Under detta år genomfördes drygt 14 000 färre dop jämfört med året innan, det motsvarar en minskning med närmare en tredjedel (32 procent). Därefter har antalet dop återhämtat sig igen och låg under 2022 på en nivå som i stort sett ansluter till den mer långsiktigt negativa trenden.

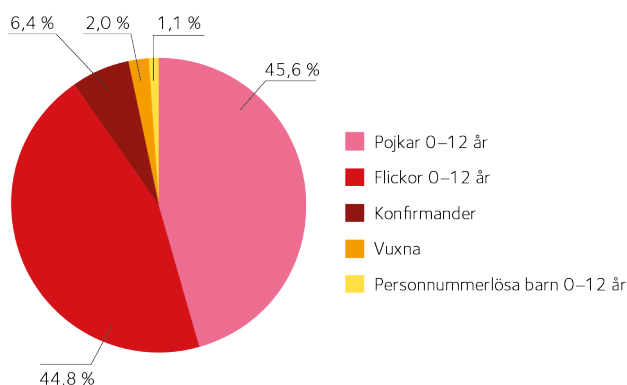
FIGUR 1. ANTAL DÖPTA BARN UNDER 12 ÅR SAMT ANTAL DÖPTA TOTALT I SVENSKA KYRKAN PER ÅR 2010–2022.

Den negativa utvecklingen under denna period bromsas något lite av att dopen i samband med konfirmation har ökat under de senaste åren, i synnerhet under 2022. Under 2022 genomfördes drygt 2 800 konfirmanddop. Det motsvarar en ökning med omkring 50 procent, eller totalt 1 000 dop jämfört med år 2010. Fortfarande utgör dock barndopen över 90 procent av samtliga dop, men konfirmanddopens andel har ökat från 3 till 6,4 procent (se fördelningen i Figur 2). En förklaring till det växande antalet konfirmanddop är möjligen att antalet icke-döpta ungdomar i konfirmandåldern ökat i takt med det, sedan 1990-talet, sjunkande antalet barndop. Tidigare undersökningar visar också att ett av de vanligaste argumenten bakom valet att inte låta döpa sina barn bland nyblivna föräldrar är att dopbeslutet är något som barnen själva bör få ta ställning till senare i livet.¹

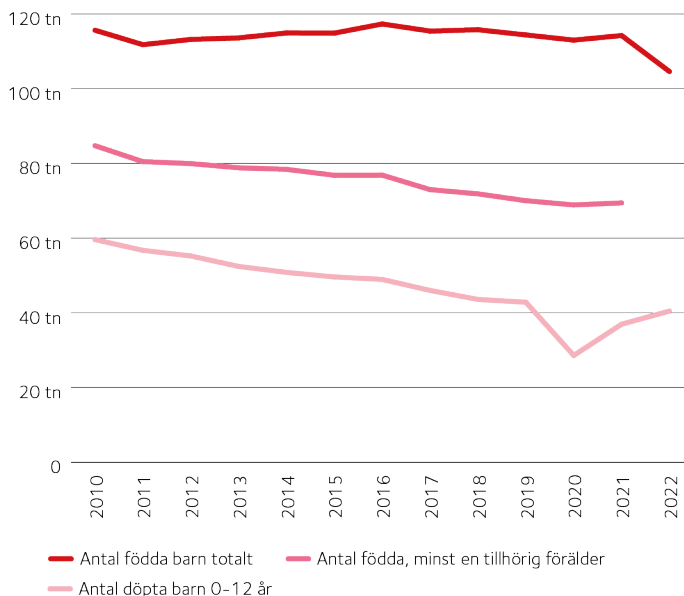
¹ Sandberg, Sjölin och Skantz (2019)

FIGUR 2. PROCENTUELL FÖRDELNING AV TOTALT ANTAL DÖPTA 2022: DÖPTA BARN UNDER 12 ÅR EFTER KÖN SAMT KONFIRMANDER, VUXNA OCH PERSONNUMMERLÖSA BARN.

Nedgången i antalet döpta barn är delvis ett resultat av demografiska förändringar. Antalet barn med anknytning till Svenska kyrkan genom sina föräldrars medlemskap har nämligen minskat under de senaste decennierna. År 2010 föddes närmare 85 000 barn med anknytning till Svenska kyrkan via sina föräldrar (se Figur 3). År 2021 hade denna siffra sjunkit till drygt 69 000 barn samtidigt som det totala barnafödandet legat ganska stabilt kring 115 000 barn årligen igenomsnitt. Uttryckt i procent har nyfödda barn med kyrklig bakgrund minskat från 73 till 61 procent av samtliga födda per år. Eftersom det stora flertalet av de barn som döps också har minst en förälder som är medlem i Svenska kyrkan påverkar denna förändring utvecklingen av antalet dop negativt. Man kan beskriva det som att Svenska kyrkans rekryteringsbas till barndop krymper.

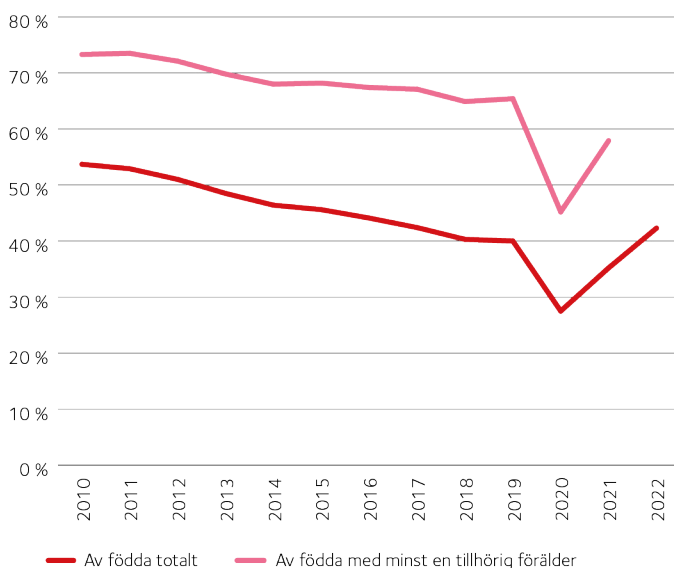
FIGUR 3. ANTAL FÖDDA OCH DÖPTA BARN FÖRE KONFIRMATION I SVERIGE PER ÅR 2011 – 2022

År 2012 var det senaste året då de som döptes inom Svenska kyrkan utgjorde en majoritet av dem som föddes samma år. Denna andel har fortsatt sjunka under åren därefter ner till 40 procent år 2019. Under pandemins första år, 2020, ”dök” denna andel ner till 27,5 procent för att därefter återhämta sig snabbt. Under 2022 steg andelen döpta till drygt 42 procent, dvs två procentenheter över nivån under det sista ”normala” året (2019) innan pandemins utbrott. Tyvärr är uppgifterna om antalet dop relaterat till barn med en eller två kyrkotillhöriga föräldrar inte tillgängliga när detta skrivs, men sannolikt ligger även detta procenttal över nivån för år 2019. Möjligen skulle detta kunna tolkas som början till ett trendbrott efter en längre period med sjunkande doptal. En lite tråkigare tolkning, för den som hoppas på en mer positiv utveckling, är att uppgången under 2022 i huvudsak är resultatet av att en betydande del av de barn som döptes detta år är födda under 2021 vars dop skjutits upp på grund av de restriktioner för allmänna sammankomster som rådde under detta år. Procenttalet beräknas samtidigt i relation till antalet födda under 2022 som var betydligt färre än året innan, födseltalen minskade med cirka 10 000 barn till sin lägsta nivå sedan 2005. Vad som ligger bakom denna nedgång är inte självskrivet. En vanlig förklaring till variationer i barnafödandet brukar vara upp- och nedgångar av antalet kvinnor i barnafödande ålder. Det paradoxala i detta sammanhang är att den gruppen just nu är relativt stor till följd av det höga barnafödandet för drygt 30 år sedan. Andra faktorer bakom utvecklingen kan vara

coronapandemin och en allmän känsla av osäkerhet inför framtiden. Oavsett orsak kommer det låga barnafödandet under 2022 sannolikt att påverka doptalen när vi summerar dessa för år 2023. Sammanfattningsvis tyder detta på att uppgången i andel döpta under 2022 var tillfällig. Nu är det inte enbart demografiska faktorer som påverkar hur antalet döpta barn utvecklas, men utan andra positivt bidragande orsaker till doputvecklingen finns det mycket som tyder på en återgång till den svagt negativa trend som vi sett under de senaste decennierna.

FIGUR 4 DÖPTA BARN I PROCENT AV FÖDDA TOTALT OCH AV FÖDDA BARN MED MINST EN TILLHÖRIG FÖRÄLDER 2010–2022

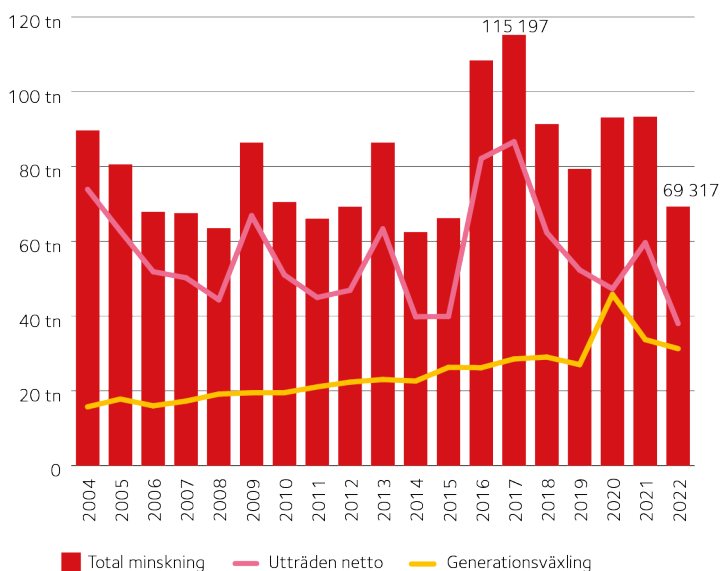

DOPENS BETYDELSE FÖR MEDLEMSUTVECKLINGEN I SVENSKA KYRKAN

Sedan år 1996 är dopet medlemsgrundande inom Svenska kyrkan. Barn som föddes fram till 1995 blev medlemmar om en eller två av barnets föräldrar själva var kyrkotillhöriga, oavsett om barnen döptes eller inte. Det medlemsgrundande dopet innebär också att det är i huvudsak genom barndop som Svenska kyrkan rekryterar sina medlemmar. Svenska kyrkans medlemsutveckling påverkas i huvudsak av två komponenter, generationsväxling och utträdesnetto. Generationsväxlingen utgörs av differensen mellan antalet barndop och avlidna medlemmar, medan utträdesnettot är antalet aktiva utträden med avdrag för de aktiva inträdena. Sedan år 2004 har antalet medlemmar minskat med i genomsnitt 80 000 per år.

Variationen av detta årliga medlemstapp har dock varit stor – år 2014 stannade minskningen på 62 000 för att endast tre år senare stiga till 115 000. Omfattningen av hur de olika förändringskomponenterna bidragit till denna utveckling har också varierat över åren. Delvis beror denna variation på att betydligt fler medlemmar lämnar Svenska kyrkan under valår. Utträden påverkas också av att Svenska kyrkan får negativ uppmärksamhet i riksmidia, vilket förklarar de stora antalen utträden under 2016 och 2017 (se figur 5). Den mer långsiktiga trenden är dock att utvecklingen av generationsväxlingen och därmed antalet barndop förklarar en allt större del av medlemsförändringarna. År 2004 stod generationsväxlingen för knappt 18 procent av de närmare 90 000 som Svenska kyrkans medlemskår minskade med detta år. Under år 2020, präglad av pandemin, då antalet avlidna medlemmar ökade och barndopen sjönk kraftigt, stod generationsväxlingen för i stort sett hälften av det årets minskade antal medlemmar. Under senare år har även ett minskat antal utträden bidragit till att balansen mellan de båda förändringskomponenternas påverkan på medlemsutvecklingen har jämnats ut. De ovanligt låga utträdestalen under första halvåret av 2023 pekar mot en fortsatt utveckling i denna riktning.

FIGUR 5. ANTAL NETTOUTTRÄDEN (UTTRÄDEN-INTRÄDEN), GENERATIONSVÄXLING (AVLIDNA MEDLEMMAR-DÖPTA BARN) SAMT DEN TOTALA MINSKNINGEN AV MEDLEMMAR I SVENSKA KYRKAN PER ÅR 2004 – 2022

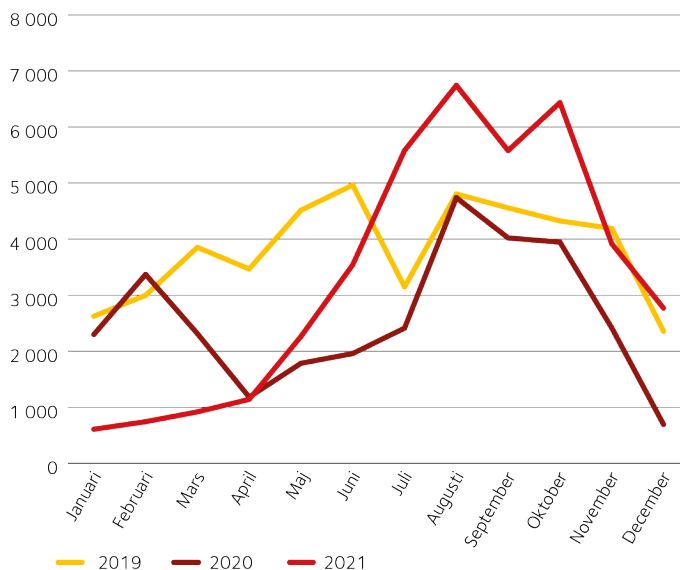

DOPUTVECKLINGEN UNDER PANDEMIÅREN 2020–2022

Under året före coronapandemins utbrott, 2019, genomfördes närmare 46 000 dop inom Svenska kyrkan, inklusive dop av barn före 12 års ålder, dop i samband med konfirmation samt dop av vuxna. Under den närmast föregående tioårsperioden hade det årliga antalet dop minskat med i genomsnitt 3 procent per år eller med cirka 1 700 per år i genomsnitt. Utbrottet av coronapandemin under våren 2020 och de restriktioner för allmänna sammankomster som infördes under året bidrog till att antalet dop minskade i en betydligt snabbare takt jämfört med de föregående åren. Figur 6 visar hur många dop som genomfördes per månad under åren 2019–2021. Utvecklingen under 2019 följer en kurva som man skulle kunna beskriva som dopens säsongsvariation under ett normalt år. Det döps i regel fler barn under vår- och sommarmånaderna jämfört med under vintern, med en tillfällig nedgång i juli.² Under inledningen av 2020 utvecklades också antalet dop som under ett normalt år med ett stigande antal döpta från januari till februari. När spridningen av covid-19 tog fart i mars sjönk antalet dop till nivåer långt under de normala för vårmånaderna. Antalet dop återhämtade sig senare under sommaren och när restriktionerna lättades tillfälligt nådde de i stort sett upp till normala nivåer under augusti. Därefter vände dopkurvan återigen brant neråt i samband med att betydligt hårdare restriktioner infördes i november 2020.

2 Se även kapitel 2 för en beskrivning och analys av motsvarande säsongsvariationer i fråga om gudstjänstutbud och gudstjänstdeltagande.

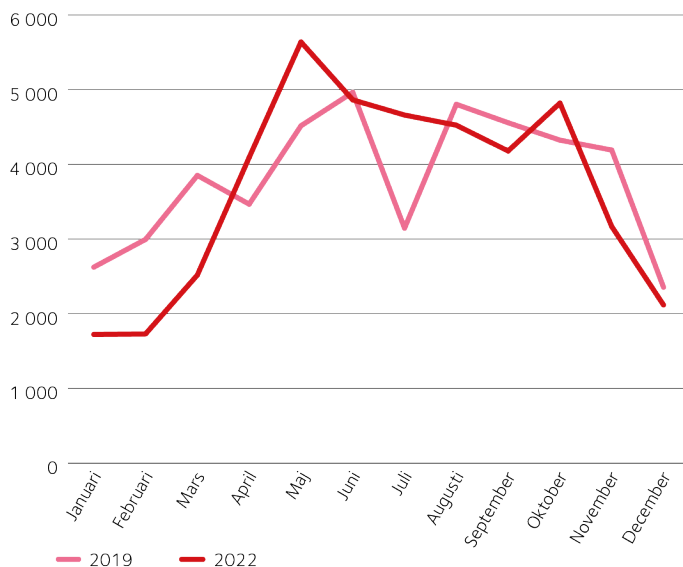
FIGUR 6. ANTAL DÖPTA PER MÅNAD I SVERIGE TOTALT 2019, 2020 OCH 2021.

När vi summerar utvecklingen av antalet dop under år 2020 kan vi konstatera att drygt 31 000 dop genomfördes detta år inom Svenska kyrkan, vilket kan jämföras med närmare 46 000 dop året innan. Det motsvarar en minskning med omkring en tredjedel, eller totalt ca 15 000 dop. Om utvecklingen att följt samma trend som under de föregående tio åren hade antalet dop minskat med omkring 1 400 detta år, men effekterna pandemirestriktionerna kan alltså antas ha resulterat i omkring 13 600 uteblivna dop detta enda år. En fråga man kan ställa sig är om det rör sig om helt uteblivna dop, även på sikt, eller om det är dop som endast skjuts upp en tid i väntan på att restriktionerna för allmänna sammankomster skulle lättas upp. De relativt hårda restriktioner som infördes den 24 november 2020 behölls under ett halvår och lättades upp först den 1 juni 2021 för att fyra månader senare tas bort i sin helhet. Därefter återinfördes vissa restriktioner runt jul samma år, men togs återigen bort den 9 februari 2022. Utvecklingen av antalet dop under 2021 är till synes starkt präglad av dessa förändringar i regler för allmänna sammankomster. Under det första halvåret låg antalet dop långt under vad som är normalt för dessa månader. I juni 2021 var dock antalet dop uppe på samma nivå som motsvarande månad år 2019. Därefter följde en period med betydligt fler dop än vad som är vanligt under denna tid på året (se figur 7). De många dopen under perioden juli till oktober 2021 tyder på att många av de dop som antagligen ställts in på grund av pandemin nu kom att genomföras. När år 2022 inleds bidrar

sannolikt den ökade spridningen av covid-19 och de återinförda restriktionerna tillfälligt till en viss nedgång i antal dop under januari och februari. Resten av året följer dock dopkurvan i stort sett utvecklingen för ett ”normalt” år med undantag för juli då betydligt fler dop genomfördes jämfört med motsvarande månad år 2019 (se figur 7). Även denna uppgång kan sannolikt förklaras av att många av de dop som inte blev av i samband med restriktionerna nu genomfördes.

FIGUR 7. ANTAL DÖPTA PER MÅNAD I SVERIGE TOTALT 2019 OCH 2022.

När vi summerar antalet dop under de tre åren 2020–2022 kan vi konstatera att dopnivåerna successivt återhämtat sig under 2021 och 2022. Jämfört med en normal utveckling med en årlig minskning med omkring tre procent genomfördes sex procent fler dop under 2022. Det tyder återigen på att en del av de dop som skulle ha genomförts under det föregående året har skjutits upp i tid. Men frågan är hur många dop som så att säga gått förlorade på grund av covid-19 pandemin, det vill säga hur många som ställdes in och senare aldrig kom att genomföras. En viss fingervisning av omfattningen av dessa ”förlorade dop” kan man få genom att jämföra antalet faktiskt genomförda dop med en enkel prognos över hur många som borde ha genomförts under normala omständigheter för perioden totalt. Under dessa tre år genomfördes drygt 115 000 dop. Med en ”normal” årlig minskning av antalet dop hade motsvarande antal hamnat på ungefär 122 000 dop. Det innebär man kan anta att omkring 7 000 dop aldrig kom att genomföras på grund av omständigheterna under dessa år präglade av pandemin. Man kan naturligtvis tänka sig att

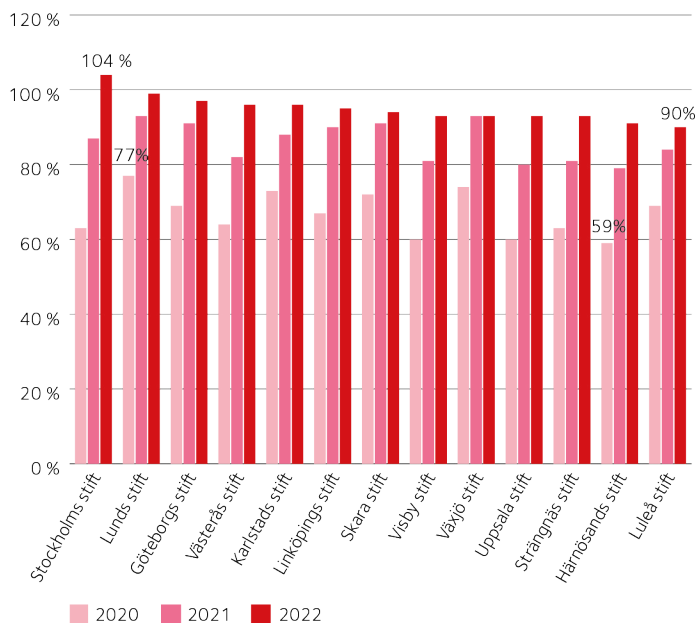
det under 2023 kommer att genomföras ytterligare dop som skjutits upp från de föregående åren, men utvecklingen under senare delen av 2022 tyder på att denna återhämtningseffekt håller på att ebba ut.

REGIONALA VARIATIONER I FRÅGA OM PANDEMINS EFFEKTER PÅ DOPTALEN

Utvecklingen med en vikande dopfrekvens under det senaste decenniet kan beskrivas som en generell tendens som präglar hela Sverige, men det finns tydliga regionala skillnader. Dessa skillnader framträder dels i fråga om skillnader i dopsedens styrka, dels i vilken takt doptalen minskar. År 2019 döptes drygt 65 procent av de barn som föddes detta år och som hade minst en förälder som var medlem i Svenska kyrkan. Dopsedens styrka, uttryckt med detta procenttal, varierade från omkring 73 till 75 procent i Karlstads, Växjö och Skara stift ned till 54 procent i Stockholms stift. Skillnaderna mellan dessa stift var stora redan 2010, men har i detta avseende ökat under det senaste decenniet. I Stockholms stift har vid sidan av de andra två storstadsstiften Göteborg och Lund, antalet dop minskat i högre takt än resten av landet. Den vikande doptrenden kan sägas vara särskilt tydlig i storstadsområdena, något som förklarar utvecklingen i det mest utpräglade storstadsstiftet av de tre, nämligen Stockholms stift som uteslutande utgörs av storstads- och förortsförsamlingar. Lunds stift är i detta avseende mer sammansatt, med ett betydande inslag av mindre tätortsförsamlingar och landsbygdsförsamlingar vid sidan av storstadspastoratet Malmö. Malmö pastorats doptal liknar också mer förhållandena i Stockholm än Lunds stift i övrigt med en dopfrekvens på 46 procent under 2019 och en nedgång på 35 procent i antal dop mellan 2010 och 2019.

De restriktioner för allmänna sammankomster som infördes vid olika tillfällen under 2020 och 2021 påverkade naturligtvis utvecklingen av antalet dop i samtliga stift. Det finns dock vissa variationer mellan stiften som framgår av Figur 8. Allra störst var nedgången i Härnösands och Uppsala stift där antalet dop under 2020 endast motsvarade 59 respektive 60 procent av 2019 års dopantal. I andra stift var nedgången mer begränsad, exempelvis i Lunds och Växjö stift med där antalet dop 2020 motsvarande 77 respektive 74 procent av dopen året innan. När antalet dop återhämtar sig under 2021 i samband med lättade restriktioner under våren detta år kvarstår i stor utsträckning de regionala mönstren från 2020 års utveckling. Flera av de stift där nedgången var som mest begränsad under 2020 återhämtar sig också bäst under 2021 med Växjö och Lunds stift som tydligaste exempel. Här närmade sig doptalen de nivåer som rådde innan pandemin redan under detta år med doptal som motsvarade 93 procent av 2019 års nivå.

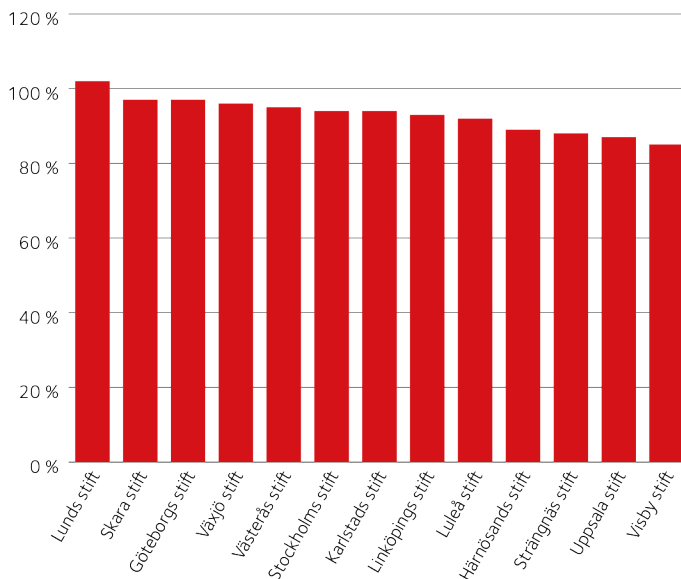
FIGUR 8. ANTAL DÖPTA I PROCENT AV 2019 ÅRS TOTALA DOPANTAL PER STIFT, 2020, 2021 OCH 2022.

Figur 8 visar alltså hur doptalen faktiskt utvecklades under 2020–2022 i relation till antalet dop under det sista året innan pandemiutbrottet. Men även utan ett pandemiutbrott skulle vi ha förväntat oss en viss nedgång i antalet dop med tanke på utvecklingen det föregående decenniet i detta avseende. Om antalet dop per stift under pandemiåren jämförs med en prognos, motsvarande den som ovan beskrivs för landet i sin helhet, över en sannolik utveckling under "normala" omständigheter får vi ett något justerat utfall. En sådan beräkning visar att antalet dop i flera av stiftet redan under 2021 nådde eller överträffade en nivå som man kunde förvänta sig mot bakgrund av en normal utveckling. I Lunds, Skara och Växjö stift motsvarade antalet faktiskt genomförda dop 101–103 procent av prognosen för doputvecklingen detta år. Antalet dop för det följande året, 2022, överträffar prognosen i samtliga stift. När vi summerar antalet dop under de tre åren 2020 – 2022 för vart och ett av stiftet och jämför med prognoserna för antalet dop under "normala" omständigheter framgår det dock att det enbart är Lunds stift som når över 100 procent av det förväntade antalet dop (se Figur 9). Det betyder att samtliga stift sannolikt har "tappat" ett antal dop på grund av pandemin och dess restriktioner, trots en mycket tydlig återhämtning i doputvecklingen under 2021 och 2022. Av figur 9 framgår dock att skillnaderna i denna förlust i fråga om dop varierar mellan de olika stiftet. I flertalet stift motsvarar de genomförda

dopen över 90 procent prognosen för de tre åren totalt, medan Visby, Uppsala, Strängnäs och Härnösands stift ”tappade” en större andel av de förväntade dopen, och där antalet genomförda dop motsvarade mellan 85 och 89 procent av vad man kunde ha förväntat sig enligt prognosen.

FIGUR 9. ANTAL DÖPTA I PROCENT AV PROGNOTISERAT ANTAL DOP PER STIFT I SVERIGE TOTALT 2020–2022.

SAMMANFATTNING

Den långsiktiga doptrenden har under en längre tid befunnit sig på ett svagt sluttande plan. Efter en tillfällig kraftig nedgång under åren präglade av pandemin 2020 och 2021 har doptalen i det närmaste återgått till en nivå som ansluter till denna negativa trend. Som detta kapitel visar påverkas doptalen av faktorer som har att göra med demografiska förändringar, inte minst de årliga födseltalen. Andra faktorer som har att göra med nyblivna föräldrars preferenser och relation till Svenska kyrkan och syn på traditionen med barndop är svårare att förutsäga. En fortsatt utveckling med minskade barndop kommer sannolikt delvis att kompenseras med att allt fler ungdomar låter döpa sig i samband med konfirmation. Många av de omkring 7000 barn vars dop inte blev av på grund av pandemin kommer att ställas inför möjligheten att låta döpa längre fram i livet, om inte förr så omkring 2035/2036 då de nått konfirmandåldern.

NYCKELDATUM FÖR FOLKHÄLSOMYNDIGHETENS INFÖRANDE AV RESTRIKTIONER FÖR ALLMÄNNA SAMMANKOMSTER

- 11 mars, 2020 max 500
- 27 mars, 2020 max 50 personer
- 27 augusti 2020, max 500
- 24 november 2020, max 8 personer (max 20 på begravningar)
- 1 juni 2021, max 50 personer
- 29 september, tak för allmänna sammankomster tas bort
- 23 december 2021, max 20 personer utan vaccinationsbevis, max 500 med vaccinationsbevis
- 9 februari 2022, samtliga restriktioner släpps

REFERENSER

Sandberg, Andreas, Sjölin, Ingegerd och Ganebo Skantz, Josephine (2019) Dop i förändring. En studie av föräldrars aktiva val och församlingars strategiska arbete. Uppsala: Svenska kyrkan.

Kapitel 4

Tidigare medlemmars syn på tro, tradition och Svenska kyrkans roll i samhället

JOSEPHINE GANEBO SKANTZ

BAKGRUND

Under 2022 valde drygt 48 000 personer att lämna Svenska kyrkan som medlemmar. Vid årsskiftet 2022 och 2023 var 53 procent av Sveriges befolkning medlemmar i Svenska kyrkan, 2022 var även året när andelen medlemmar bland män för första gången underskred 50 procent. Tidigare medlemmars motiv till att lämna kyrkan har länge varit ämne för rapporter och studier, bland annat i rapporten *Medlemmar i rörelse* (2018).¹ Syftet med denna artikel är att vidga förståelsen av orsakerna bakom utträdena och hur gruppen tidigare medlemmars uppfattning om Svenska kyrkan och syn på religion skiljer sig från befintliga medlemmars. Till grund för denna jämförelse ligger en del av de frågor som ställdes i Svenska kyrkans årliga enkät till allmänheten 2022 (även kallad den externa kyrkbussen 2022). En analys av enkätsvaren kan hjälpa oss bättre förstå hur Svenska kyrkan uppfattas av dess tidigare medlemmar men också förstå vilka motiv som kan tänkas bidra till framtida utträden bland nuvarande medlemmar. Parallellt med detta belyses frågan hur ett utträde påverkar både synen på kristen tro och Svenska kyrkans relevans som folkkyrka på ett individuellt och nationellt plan, som både samhällsaktör och traditionsbärare i det svenska samhället.

1 Bromander, Jonas och Jonsson, Pernilla, 2018.

METOD

Resultaten i detta kapitel baseras på enkätdata som samlats in inom ramen för Svenska kyrkans årliga enkät till allmänheten 2022. Syftet med enkäten är att spegla ett genomsnitt av Sveriges befolkning. Det senaste årets enkät har dock en större andel svarande som är medlemmar i Svenska kyrkan än vad som är fallet i befolkningen som helhet. Enkäten skickades ut i slutet av oktober 2022 och insamlingen avslutades i mitten av december samma år. Enkäten hade 5099 svarande, varav 1676 tidigare varit medlemmar i Svenska kyrkan, medan 3057 av de svarande fortfarande var medlemmar.

Analysen av resultaten är deskriptiv och utgår från de bakgrundsfrågor som ställs varje år i Svenska kyrkans årliga enkät till allmänheten. Särskilt fokus är det på frågan om betydelsen av religiös ceremoni i samband med viktiga livshändelser. Frågan är särskilt intressant eftersom de kyrkliga handlingarna, som dop, vigsel och begravning, ofta är de tillfällen då både medlemmar och icke-medlemmar vanligtvis kommer i kontakt med Svenska kyrkan. Utöver detta kommer frågor om syn på svenska kyrkans uppgift, syn på kristen tro och vid vilka olika tillfällen man kommit i kontakt med kyrkan redovisas.

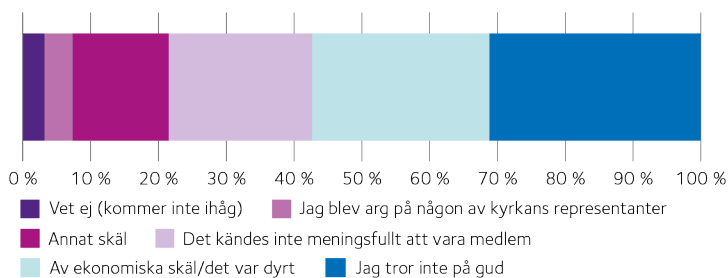
HUR SKILJER SIG GRUPPEN TIDIGARE MEDLEMMAR FRÅN DE BEFINTLIGA MEDLEMMARNA?

Bland Svenska kyrkans medlemmar finns sedan en längre tid en överrepresentation av kvinnor. Det är resultatet av att fler män än kvinnor årligen lämnar Svenska kyrkan i vuxen ålder. I enkäten speglas detta i att andelen män bland de svarande som anger att de är före detta medlemmar i Svenska kyrkan är i majoritet, 57 procent jämfört med 42 procent kvinnor. Det omvända förhållandet råder bland dem som svarat att de är medlemmar, där andelen kvinnor är 54 procent och 45 procent är män. Utöver detta är det få demografiska skillnader mellan nuvarande medlemmar och tidigare medlemmar. När bostadsregion, hushållsinkomst, utbildningsnivå, barn och civilstånd jämförs är skillnaderna relativt små.

DEN EGNA IDENTITETEN OCH SYNEN PÅ KRISTEN TRO

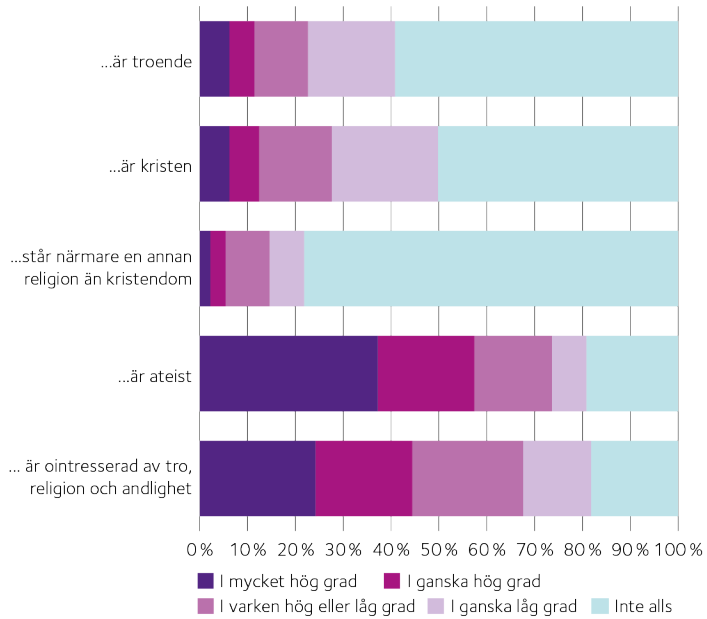
Varför väljer medlemmarna att gå ur Svenska kyrkan? Avsaknaden av tro är det vanligaste skälet, 31 procent anger att de inte tror på Gud (Figur 1). Samtidigt anger 26 procent att det var av ekonomiska skäl medan 21 för att det inte kändes meningsfullt att vara medlem. Endast 4 procent uppger att de blev arg på någon av kyrkans representanter som det främsta skälet till att träda ur Svenska kyrkan. De vanligaste fritextsvaren under Annat skäl (14 procent) är att man tillhör en annan kristen kyrka eller samfund, inte håller med Svenska kyrkan i teologiska eller politiska frågor. Andra skäl som anges är avståndstagande från organiserad religion och utlandsflytt.

FIGUR 1. DET FRÄMSTA SKÄLET TILL ATT GÅ UR SVENSKA KYRKAN, PROCENTUELL FÖRDELNING. N=1676

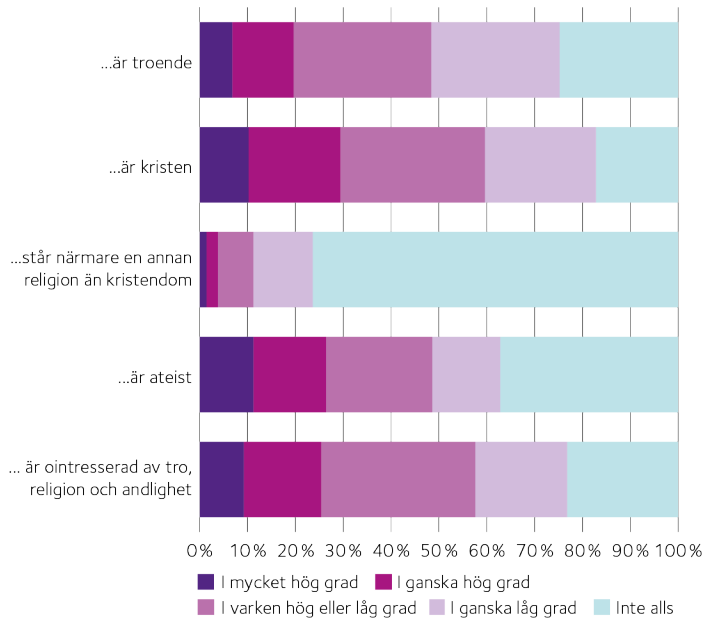

Bakom beslutet att lämna Svenska kyrkan kan det naturligtvis finnas fler än en orsak. Det är ganska troligt att en kombination av de vanligaste orsakerna som redovisas i Figur 1 har bidragit till att man träder ur, det vill säga både brist på tro och av ekonomiska skäl exempelvis. Att avsaknad av tro är ett vanligt skäl bekräftas även av den fördelning av svar som redovisas i Figur 2. En mycket liten andel av de svarande som tidigare var medlemmar i Svenska kyrkan anger att de är troende eller kristna. Samtidigt anger 78 procent av tidigare medlemmar att de inte alls tycker att de står närmare än annan religion än kristendom. I det avseendet skiljer sig inte de befintliga medlemmarna särskilt mycket från de före detta medlemmarna, 76 procent av medlemmar anser inte alls att de står närmare en annan religion än kristendom (se Figur 3). Samtidigt uppger 44 procent av tidigare medlemmar att de i mycket hög eller ganska hög grad är ointresserade av tro, religion och andlighet (25 procent för medlemmar) och 57 procent att de i mycket hög eller ganska hög grad är ateister (26 procent för medlemmar). Även om drygt hälften av de före detta medlemmarna identifierar sig som ateister är det avståndstagandet från identiteten som troende och kristen som framförallt kännetecknar denna grupp.

FIGUR 2. INSTÄLLNING TILL RELIGION OCH ANDLIGHET BLAND TIDIGARE MEDLEMMAR I SVENSKA KYRKAN. N=1676

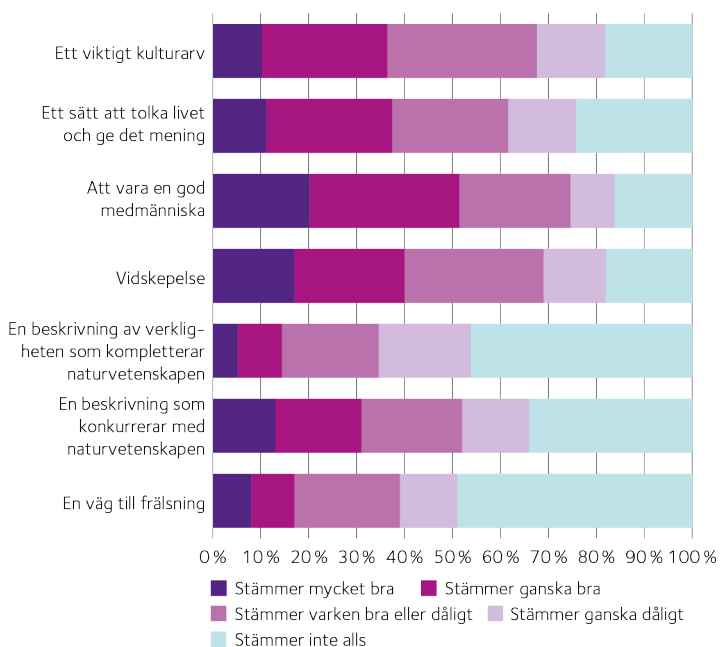
FIGUR 3. INSTÄLLNING TILL RELIGION OCH ANDLIGHET BLAND BEFINTLIGA MEDLEMMAR I SVENSKA KYRKAN. N=3057

SKILLNADER I UPPFATTNINGAR OM VAD KRISTEN TRO ÄR

Drygt hälften av de före detta medlemmarna instämmer med påståendet "Kristen tro är att vara en god människa". Det är den beskrivningen av kristen tro som tidigare medlemmar främst instämmer med (Figur 4). Därefter följer att det är vidskepelse (40 procent), ett sätt att tolka livet och ge det mening (37 procent) och ett viktigt kulturarv (36 procent). Relativt få, 14 procent av tidigare medlemmar, instämmer med att kristen tro är en beskrivning av verkligheten som kompletterar naturvetenskapen eller att det är en väg till frälsning (17 procent).

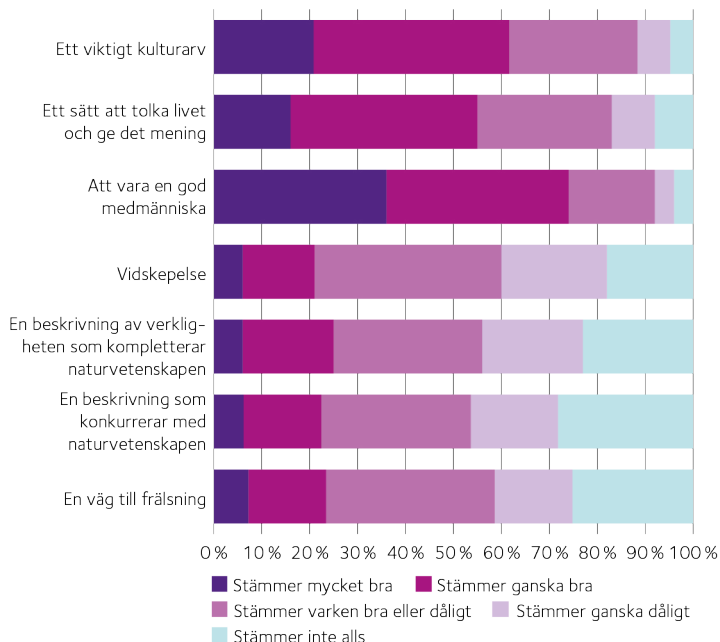
FIGUR 4. UPPFATTNINGAR OM KRISTEN TRO BLAND TIDIGARE MEDLEMMAR. N=1676

En jämförelse av tidigare medlemmars uppfattningar om kristen tro med de befintliga medlemmarnas visar att skillnaderna inte är särskilt stora i fråga om vilka påståenden som störst andel av de tillfrågade håller med om. Även bland de befintliga medlemmarna är det "att vara en god människa", "ett sätt att tolka livet och ge det mening" samt ett "viktigt kulturarv" som i första hand beskriver deras uppfattning om vad kristen tro är. Skillnaden mellan de olika grupperna visar sig framför allt i hur stor uppslutningen är kring dessa påståenden. Bland medlemmarna anser exempelvis närmare tre av fyra (74 procent) att påståendet "att vara en god människa" stämmer mycket bra eller ganska bra med deras uppfattning om vad kristen

tro är. En annan tydlig skillnad är att uppfattningen att kristen tro är vidskepelse är mindre vanlig bland medlemmarna (21 procent) (se Figur 5).

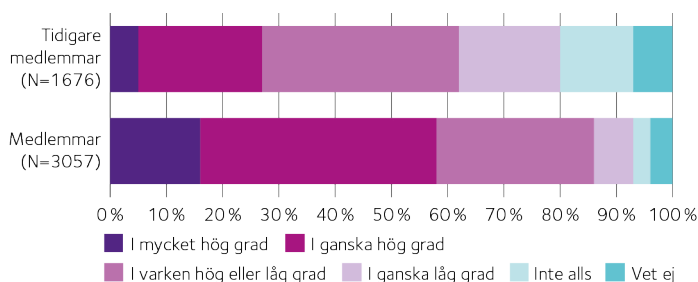
FIGUR 5. UPPFATTNINGAR OM KRISTEN TRO BLAND BEFINTLIGA MEDLEMMAR. N=3057

SVENSKA KYRKAN SOM SAMHÄLLSAKTÖR

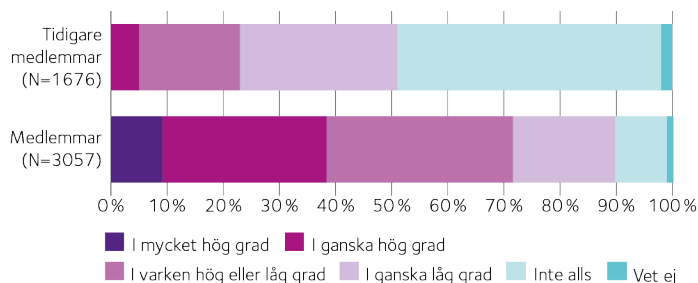
På samma sätt som att synen på kristen tro är mångfacetterad är även synen på Svenska kyrkan som organisation det. Att ett avslutat medlemskap motiverats av avsaknad av tro behöver inte innebära en negativ syn på Svenska kyrkan som samhällsaktör. Bland medlemmarna är det 58 procent som i mycket hög grad eller i ganska hög grad anser att Svenska kyrkan bidrar till samhällsnyttan, medan endast 10 procent svarat ”inte alls” eller ”i ganska låg grad”. För tidigare medlemmar är det 27 procent som svarar i mycket hög eller ganska hög grad, medan 31 procent svarat inte alls eller i ganska låg grad. Samtidigt ställer sig 35 respektive 28 procent neutrala till påståendet bland befintliga och tidigare medlemmar (se Figur 6).

FIGUR 6. UPPFATTNING OM I VILKEN GRAD SVENSKA KYRKAN BIDRAR TILL SAMHÄLLSNYTTAN BLAND TIDIGARE OCH BEFINTLIGA MEDLEMMAR I SVENSKA KYRKAN.

Tydligast framträder skillnaden mellan de båda grupperna i fråga om i vilken grad Svenska kyrkan upplevs som relevant för den svarande. Av de befintliga medlemmarna svarade 38 procent i mycket hög eller i ganska hög grad. Motsvarande andel bland de tidigare medlemmarna var endast fem procent. Tre av fyra bland de tidigare medlemmarna angav att Svenska kyrkan inte alls eller i ganska låg grad är relevant för dem, vilket kan jämföras med en av fyra bland de befintliga medlemmarna (se Figur 7).

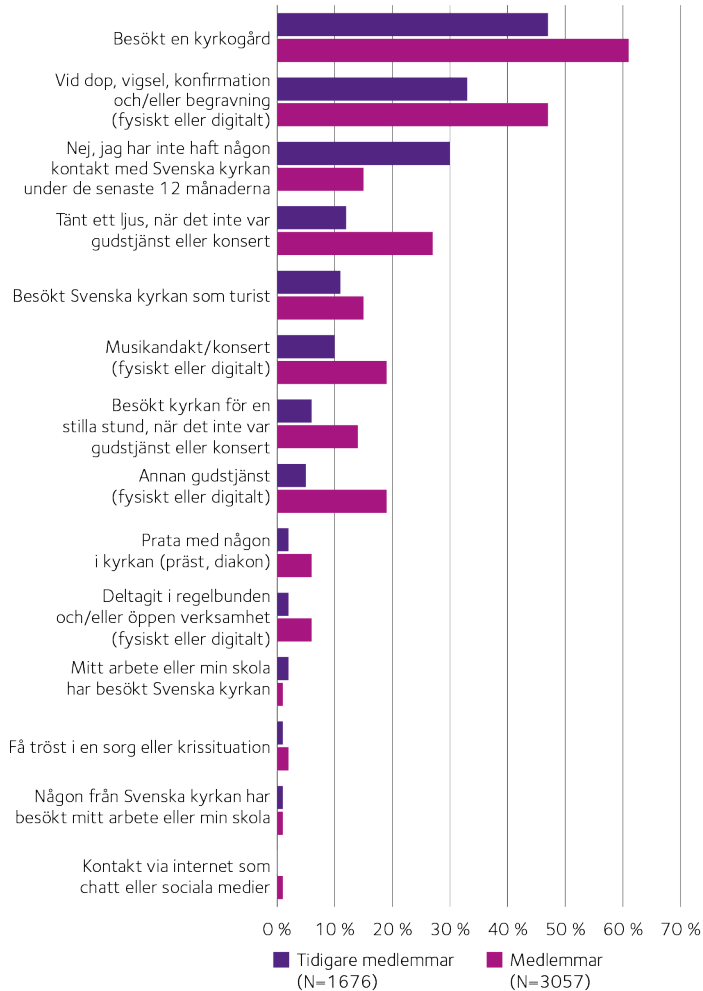
FIGUR 7. UPPFATTNINGEN OM SVENSKA KYRKAN SOM RELEVANT BLAND TIDIGARE OCH BEFINTLIGA MEDLEMMAR.

Trots att tidigare medlemmar inte upplever Svenska kyrkan som relevant för dem på ett individuellt plan innebär ett utträde inte ett totalt brott med Svenska kyrkan och dess verksamhet. Av de tidigare medlemmarna är det enbart 30 procent som inte haft någon kontakt alls med Svenska kyrkan under de senaste 12 månaderna, att jämför med 15 procent av medlemmarna (se Figur 8). Även om det i första hand rör sig om kontaktytor som i sig inte förutsätter en personlig religiositet, exempelvis att besöka en kyrkogård (47 procent av tidigare medlem) eller delta vid dop, vigsel, konfirmation eller begravning (33 procent) finns även bland de tidigare medlemmarna

de som valt att tända ett ljus när det inte var gudstjänst eller konsert (12 procent) eller besökt kyrkan för en lugn stund när det inte var gudstjänst eller konsert (6 procent) (se Figur 8). Även om det är en minoritet bland de tidigare medlemmarna kan den här typen av kontakt med kyrkan tolkas som ett uttryck för religiositet.

FIGUR 8. KONTAKTER MED SVENSKA KYRKAN BLAND TIDIGARE OCH BEFINTLIGA MEDLEMMAR.

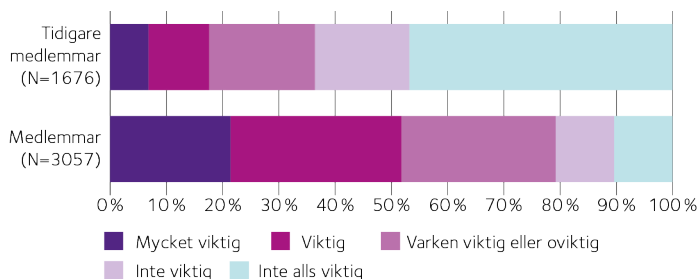

TRADITION OCH KULTURELLA UTTRYCK FÖR RELIGION

Huruvida de tidigare medlemmarna som instämde med påståendet att ”kristen tro är ett sätt att tolka livet och ge det mening” uppfattar kristen tro på det sättet för egen del eller som ett sätt att förstå andras religiösa övertygelse går inte att avgöra utifrån enkätens svar. Däremot kan svaren på frågan om vikten av religiös ceremoni användas för att skönja vilken betydelse religiösa traditioner har för tidigare medlemmar.

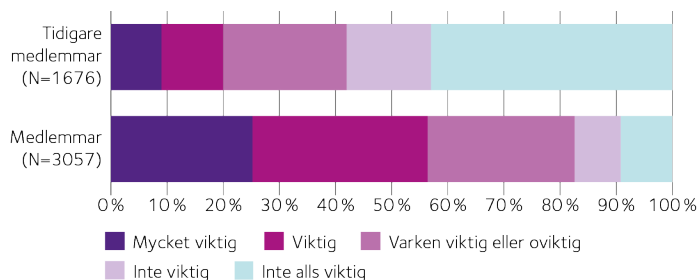
Även om 64 procent av tidigare medlemmar anger att det inte är viktigt eller inte alls viktigt med en religiös ceremoni i samband med ett barns födelse (20 procent av medlemmar), är det fortfarande 19 procent som svarar varken eller (27 procent av medlemmar) och 18 procent som tycker att det är viktigt eller mycket viktigt (se Figur 9).

FIGUR 9. VIKTEN AV RELIGIÖS CEREMONI I SAMBAND MED ETT BARN'S FÖDELSE.

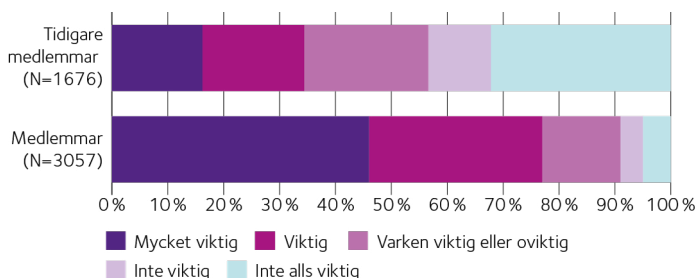
Skillnaderna mellan de båda grupperna i fråga om uppfattningen av hur viktigt det är med en religiös ceremoni i samband med ingående av äktenskap är i stort sett de samma som i fråga om vikten av ceremoni vid ett barns födelse. Andelen som anser att det är mycket viktigt eller viktigt är bara marginellt högre när det gäller ingående av äktenskap (se Figur 10).

FIGUR 10. VIKTEN AV RELIGIÖS CEREMONI I SAMBAND MED INGÅENDE AV ÄKTENSKAP.

Gemensamt för både tidigare och befintliga medlemmar är att begravning framstår som den livshändelse där störst andel anser att det är viktigt med en religiös ceremoni. Bland medlemmarna anser 77 procent att det är viktigt eller mycket viktigt, jämfört med 34 procent av de tidigare medlemmarna (se Figur 11).

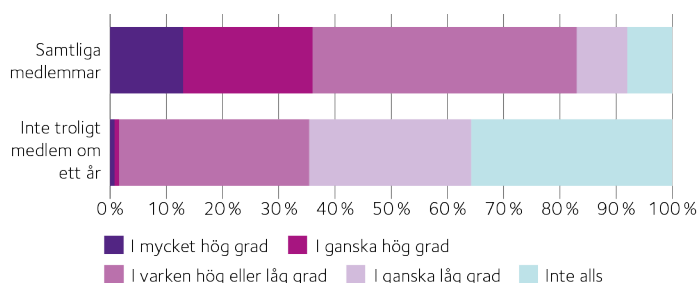
FIGUR 11. VIKTEN AV RELIGIÖS CEREMONI I SAMBAND MED BEGRAVNING.

FRAMTIDA UTTRÄDEN

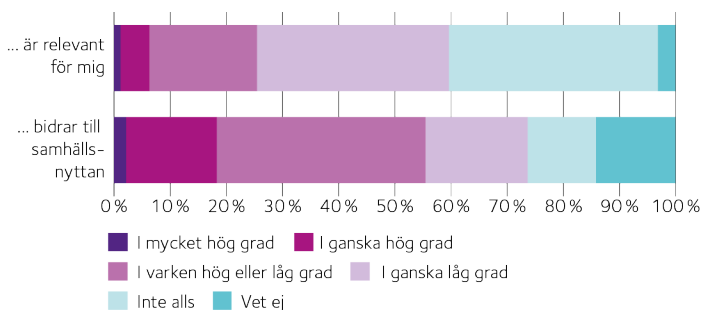
Vad innebär det här för förståelsen av hur framtida utträden kommer att se ut? Omkring fem procent av medlemmarna i enkäten uppgav att det inte är särskilt troligt eller inte alls troligt att de fortfarande är medlemmar i Svenska kyrkan om ett år och 4 procent svarade att de inte vet. Flertalet svarade att det är mycket troligt (67 procent) eller ganska troligt (23 procent) att de fortfarande är medlemmar om ett år. Om vi jämför den grupp som uppger att det inte är troligt att de är medlemmar om ett år eller inte vet om så är fallet (288 svarande) med övriga medlemmar kan vi få en inblick i vad som påverkar beslutet att träda ur Svenska kyrkan. Vi ser exempelvis att de som troligtvis träder ur inom ett år eller är osäkra i mycket låg utsträckning känner glädje över att vara medlem i Svenska kyrkan. Det är endast 2 procent i denna grupp som i mycket hög eller ganska hög grad känner glädje över sitt medlemskap, jämfört med 36 procent av samtliga medlemmar (se Figur 12).

FIGUR 12. I VILKEN GRAD KÄNNER DU GLÄDJE ÖVER ATT VARA MEDLEM I SVENSKA KYRKAN? SVARFÖRDELNING BLAND DE SOM ANGER ATT DET INTE ÄR TROLIGT ATT DE ÄR MEDLEMMAR I SVENSKA KYRKAN OM ETT ÅR OCH BLAND SAMTLIGA MEDLEMMAR.

Liksom tidigare medlemmar i Svenska kyrkan uppger en mycket liten andel av de medlemmar som troligtvis kommer lämna kyrkan inom ett år att Svenska kyrkan är relevant för dem (6 procent totalt) och bara 18 procent att Svenska kyrkan bidrar till samhällsnyttan. Här svarar alltså de medlemmar som är på väg ut ur kyrkan i ännu lägre utsträckning än tidigare medlemmar att de anser att Svenska kyrkan bidrar till samhällsnyttan (jämför Figur 13 med Figur 6).

FIGUR 13: UPPFATTNING OM I VILKEN GRAD SVENSKA KYRKAN ÄR RELEVANT OCH BIDRAR TILL SAMHÄLLSNYTTAN BLAND DE SOM ANGER ATT DET INTE ÄR TROLIGT ATT DE ÄR MEDLEMMAR OM ETT ÅR. N=288

SAMMANFATTNING

Trots avsaknad av betydande demografiska skillnader mellan medlemmar och tidigare medlemmar, bortsett från kön, ser vi att upplevd låg personlig relevans för Svenska kyrkan är en stark indikator för ett framtida utträde. Vad denna låga relevans innebär är dock inte självklart, troligtvis är det ett uttryck för den samlade upplevelsen i fråga om avsaknad av tro och att religiösa ceremonier i samband med livshändelser inte anses särskilt viktiga. På samma sätt som att

kulturellt deltagande i kristna ceremonier inte översätts i en personlig uppfattning om Svenska kyrkans relevans som organisation ser vi också att ceremonierna vid viktiga livshändelser i sig fortfarande har betydelse för en del av tidigare medlemmar, även om det rör sig om en minoritet. Det verkar även finnas en bild av kristen tro, som till viss del delas av både medlemmar och tidigare medlemmar, som förknippas med att vara en god medmänniska, ett sätt att tolka livet och ge det mening, samt ett viktigt kulturarv.

REFERENSER

Bromander, Jonas och Jonsson, Pernilla (2018) *Medlemmar i rörelse: en studie av förändringar i Svenska kyrkans medlemskår*. Uppsala: Svenska kyrkan.

22. Jesus Christus

22. Jesus Christus

Kapitel 5

En närvarande och synlig kyrka – att kommunicera församling i kommunikationens paradigmskifte

MAGDALENA WIDMARK

Vad innebär det att vara en närvarande och synlig kyrka? Vad händer med församlingarnas traditionella kommunikationsverksamhet när samhället ställer om till digitalt och förutsättningarna förändras? I dag är de som är 30 år och yngre uppvuxna i en digital värld och de äldre i digitalt utanförskap blir allt färre.¹ Det digitala påverkar allt från undervisning, arbetsliv och fritid. Samhället befinner sig i ett skede där möten och upplevelser i allt högre grad är ”fygitala”, en blandning där den fysiska platsen förstärks och tillgängliggörs av det digitala.² Gravstenen kan få en QR-kod, appen Kyrkguiden ökar tillgängligheten till både gudstjänst, kulturarv och kollektjetongen, en pollett med Swish, ersätter de fysiska mynten. Med QR-koden kan du få mer information på djupet, ansluta till en verksamhet eller beställa biljett till konserten.

Kommunikatörernas och journalisternas arbete påverkas alltmer av AI som arbetsverktyg. Hos myndigheter har man också AI som ”kollega” som avlastar tjänstemän med handläggning, personliga kontakter och visst beslutsfattande. Hos Skatteverket får du

-
- 1 Widmark, Magdalena (2022), sid 69, Svenskarna och Internet, Rapport (2020)
Många av dem som sällan eller aldrig använder internet, är att de är pensionärer och lever i hushåll med låg inkomst. Av dem som förvärsarbetar är en högre andel arbetare, många har inte gått på gymnasiet, och bor oftare på landsbygden, än de som använder internet varje dag. Dessutom lever de som aldrig eller sällan är på nätet i högre grad ensamma än befolkningen i stort.
 - 2 Med fygital avses korsningen mellan det fysiska och digitala och illustrerar att en plats inte längre enbart är fysisk. Begreppet myntades 2013 av den australiensiska marknadsföringsbyrån Momentum och avsåg (fysisk plus digital), en blandning av digitala upplevelser med fysiska.

exempelvis hjälp av chattboten Skatti för att lösa dina vanligaste frågor. Hur människor uppfattar AI:s roll beror på sammanhanget. Handlar det om att snabbt få sin ansökan om vabb prövad hos Försäkringskassan är synen på AI mer positivt än när man diskuterar ansiktsgenkänning och brottsprevention.³ Men i dag kan AI inte ersätta en människa som bryr sig och har empatisk förmåga som de vid tangenterna i chatten för Jourhavande präst.

AI är redan en del av den mobilanvändande människans dagliga liv. Tekniken används när du får upp bildminnen i mobilen, behöver hitta snabbaste vägen hem eller lösa ett problem. Som församling behöver man i dag fundera över sin digitala närvaro och den digitala dimensionen i församlingslivet.⁴

Är församlingen digitalt närvarande och tillgänglig? Marknadsför den sina sociala inlägg utanför den egna följarskaran? Har den personer som är aktiva på andra digitala platser än kyrkans egna, eller digitala heliga rum? Det digitala livet utmanar både kommunikationen, dess arbetssätt och vägval. Men vad gör man när resurserna för att vara närvarande inte räcker till?

Kyrkomötet har under de senaste åren fattat ett flertal beslut om ett utvecklat stöd till församlingarnas eget kommunikationsarbete – både när det gäller Medlemsstrategi (2017), att erbjuda dop för alla åldrar (2021) samt genom en riktad satsning på en närvarande och synlig kyrka 2022.⁵ I skrivelsen *Verksamhet och Ekonomi 2023–2025* lyfts satsningen fram utifrån behovet att stärka och komplettera församlingarnas kommunikation. Argumenten bakom de olika besluten är samma. Det finns svårigheter att nå ut, synligheten är låg och i skrivelsen *Verksamhet och Ekonomi* uttrycks bakgrunden till satsningen på följande sätt:

”Hur väl en ung människa känner till Svenska kyrkans samhällsengagemang och möjligheten till ideellt engagemang och gemenskap i Svenska kyrkans församlingar, kan påverka både viljan att stanna kvar som medlem och viljan att döpa sina barn i framtiden. Om den digitala kommunikationen stärks ökar tillgängligheten inte minst för den yngre generationen. Den nationella nivån behöver särskilt stödja stift och församlingar för att nå den snabbt växande grupp av människor, inte minst barn och unga, som saknar upparbetad eller nära relation till kyrkan.”⁶

3 Kaun, Anne, Larsson Anders O. och Masso Anu (2023)

4 Kairos Future – trendkarta 2022–2023 framtagen på uppdrag att Kyrkokansliet - opublikerad AI präglar redan både research, journalistik och bearbetning av text och bild.

5 Det finns exempelvis ett kyrkomötesbeslut 2022 om missionskampanjer inför storhelgerna (§152 Varumärke och kampanj)

6 Kyrkostyrelsen, (2022) sidan 13

Den digitala kommunikationen handlar med andra ord inte bara om att *nå* unga utan också om gemenskap i församlingen och tillgänglighet. *Myndigheten för digital förvaltning*, DIGG uppskattar att 20 procent av den svenska befolkningen har någon form av funktionsnedsättning, där en god digital tillgänglighet är avgörande för att kunna ta del av information eller utföra sina ärenden.⁷ Synlighet handlar också om en kommunikation som sker utifrån människors identifikationsmöjlighet och egna livssituation.⁸ Dessutom handlar den om var människor vistas. En stor andel av den arbetsföra befolkningen finns dagtid i en annan församling än i sin hemförsamling och den digitala förmågan att kommunicera påverkar möjligheten att vara tillgänglig även för dem.

Den här artikeln handlar om den pågående omställningen av kommunikationsarbetet, de gemensamma kampanjernas effekter, den centrala roll som församlingarnas egen kommunikation har och behovet av att utveckla den digitala kompetensen.

UTGÅNGSLÄGET – BEHOV AV ATT STÄRKA KUNSKAPEN OM FÖRSAMLINGEN

I kyrkokansliets årliga undersökningar har mönstret varit tydligt under många år. Kännedomen om Svenska kyrkan i stort är större än kännedomen om den lokala församlingen. Synligheten är låg bland unga och kunskapen om vad Svenska kyrkan är och gör sjunker för varje generation. Det påverkar också människors förtroende för kyrkan och församlingen där man bor.⁹ Kännedom kan emellertid inte likställas med förtroende. I en enkätundersökning som genomfördes i maj 2023 ställdes för första gången frågan om förtroendet skilde sig mellan församlingen där man bor och Svenska kyrkan i allmänhet. Den visar att förtroendet generellt sett är något större för Svenska kyrkan än för den egna församlingen. Skillnaden är inte stor, fem procent, men förhållandet borde vara omvänt baserat att människor tenderar att lita mer på det som är nära.¹⁰

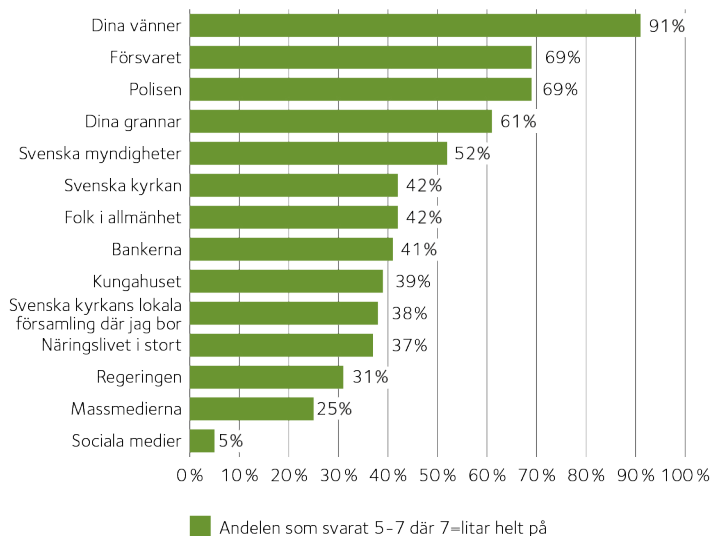
7 DIGG, *Myndigheten för digital förvaltning 230629*. Lagen om tillgänglighet till digital offentlig service regleras hur offentliga aktörers webbplatser och mobila applikationer ska vara tillgängliga.

8 Widmark, Magdalena (2021), *Livshändelser och vad som intresserar eller berör människor i olika åldrar är nyckeln till systematisk synlighet och relevans*

9 Widmark, Magdalena (2020)

10 Trädgårdh, Lars et al. (2013) *Tillitsbarometern visar samma mönster*

FIGUR 1. SVENSKARNAS FÖRTROENDE FÖR SVENSKA KYRKAN OCH ANDRA ORGANISATIONER OCH MYNDIGHETER 2023. ANDELEN SOM HAR SVARAT 5–7 DÄR 7 = LITAR HELT PÅ.

Synlighet och kunskapen om Svenska kyrkan och den egna församlingen är två komponenter bland flera som bygger förtroende.¹¹ Andra faktorer som påverkar är förtroende för organisationer och myndigheter är egna erfarenheter och organisationernas rykte. Sifos Förtroendebarmeter visar att sympatisörer med Sverigedemokraterna och Kristdemokrater rent generellt har ett lägre förtroende för myndigheter och media. Dessa sympatisörer har även lägre förtroende för Svenska kyrkan än andra grupper.¹²

Hur olika grupper uppfattar Svenska kyrkans församlingars synlighet påverkar också förtroendet hos människor. Äldre har högre förtroende än yngre, medlemmar har högre förtroende än de som inte är medlemmar och kvinnor har högre förtroende än män. Dessa förtroendeskilnader påverkas också av skiftande tillit till samhället, kunskap om och vilka erfarenheter man gjort av Svenska kyrkan. Undersökningar visar också att det är till digitala verktyg som sökmotorer och webbsidor man i första hand vänder sig om man undrar något över kristen tro.¹³

11 Rosengren, Sara (2015) Marknadsföring och påverkan på konsumenten (red. Magnus Söderlund)

Effekt-mätningens standarden i Sverige utgår också från förtroende som den samlade effekten av alla möten med organisationer, myndigheter och företag.

12 Målgruppsundersökning 2023 genomförd av Karios Future på uppdrag av kyrkokansliet. Svenska kyrkans enkät till allmänheten 2022 och Widmark, Magdalena (2022) sidan 80

13 Widmark, Magdalena (2021) sid 54

Svenska kyrkan kan inte slå sig till ro med att människor har viss kunskap om och förtroende för kyrkan generellt. Det är primärt i den lokala församlingen som kyrkan verkar. Församlingarna är kyrkans centrum och i kyrkokansliets egna enkätundersökningar anger människor att den lokala diakonin tillsammans med de kyrkliga handlingarna är de mest angelägna verksamheterna.¹⁴ I det lokala hittar man också de främsta drivkrafterna till eget engagemang och det engagemanget handlar främst om viljan att bidra till ett gott lokalt samhälle.¹⁵

I dag riskerar församlingarnas kommunikationsvanor att cementera mönstret av högt förtroende hos äldre och lågt förtroende hos yngre, samtidigt som samhällets drivkrafter kring digitaliseringen sannolikt kommer att driva fram en förändring av kyrkans egen kommunikation. Men när och till vilket pris är omöjligt att förutspå. Oavsett Svenska kyrkans gemensamma satsningar behöver församlingarnas kommunikation utvecklas i takt med den pågående omvandlingen av kommunikationslandskapet.

KOMMUNIKATIONENS PARADIGMSKIFTE – FRÅN SMALSPÅRIGT TILL BREDSPÅRIGT NÄTVERK

Vi befinner oss mitt i ett paradigmskifte inom kommunikationsområdet. Det drivs på av utbyggd infrastruktur, AI, innovationsprojekt, forskning och nya arbetssätt och affärsmodeller hos medieaktörerna.¹⁶ I Sverige står vi inför ett nytt språng genom bland annat infrastruktursatsningen på 5G som medför en ökad kapacitet att överföra stora datamängder i de mobila nätverken. Den nya kapaciteten används redan nu i delar av EU och testas i Sverige bland annat inom vård, jordbruk, industri och transport i kombination med AI. Utbyggnaden av 5G ska var klar 2025, täcka 90 procent av Sveriges yta och nå 99 procent av befolkningen.¹⁷ Om två år finns alltså en infrastruktur som kommer att ge helt nya förutsättningar för kommunikationsarbetet. Teknikutvecklingen sätter också etiska frågor i centrum. Frågor som personlig integritet, lagstiftning, säkerhet, maktbalans mellan länder och demokratifrågor.

Utvecklingen av AI går så fort i dag att organisationen Future of Life Institute, som samlar forskare och aktörer inom området¹⁸ uppmanat AI-laboratorier att pausa utvecklingen i fyra månader

14 Widmark, Magdalena (2022) sid 88

15 Bromander Jonas, von Essen Johan, Fransson, Sara (2022), Widmark, Magdalena (2022)

16 De stora mediehusen ställer om till digital affärsmodell. En av världens äldsta tidningar, Wiener Zeitung meddelade 230702 att den slutar tryckas på papper. I Sverige, Schibsted, Bonnier News och NTM använder idag AI till allt från textproduktion till transkriberingar, metadata till att utveckla journalistiken. Dagens Media (2022)

17 Telia (2023) [Så påverkas du när vi moderniserar mobilnätet - Telia.se](https://www.telia.se/nyheter/230626) 230626

18 Future of Life Institute (2023) [Pausa gigantiska AI-experiment: Ett öppet brev - Future of Life Institute](https://futureoflife.org/2023/06/23/pausa-gigantiska-ai-experiment-ett-oppet-brev/)

av AI-system som är starkare än GPT-4. Syftet är att åstadkomma ett säkerhetsprotokoll. Det är AI-teknikens förmåga att visa människoliknande drag som resonerande, inlärning, planering och kreativitet som behöver hanteras i relation till hur algoritmerna påverkar mänskligheten.¹⁹ En paus som ännu inte åstadkommit. 20 EU har på sin sida utpekat AI som både ett hot *mot* – och som ett verktyg *för* att stärka demokratin.²¹ Här ses AI som ett viktigt men inte riskfritt verktyg i utvecklingen av ett hållbart samhälle.²² Svenska kyrkans ärkebiskop Martin Modéus lyfter i ett debattinlägg vikten av att hantera frågor om AI med utgångspunkt i människosyn och vad som är ett gott samhälle.²³

Inom kommunikationsbranschen pågår samtalet om AI på flera plan och forskningen studerar hur tekniken påverkar journalistik och demokrati.²⁴ Tekniken bidrar nu i arbetet med förarbeten, sammanfattningar, automatiska översättningar, skriven eller talad text och automatiserad textning. Inom journalistiken används AI på nya sätt för att granska aktörer. Inom marknadsföring används sedan länge personanpassade rekommendationer. Bruket av AI kommer att eskalera de kommande åren och oavsett farhågor och risker kommer vi att helt enkelt behöva lära oss de nya digitala verktygen och förstå vilken roll de spelar och kan spela i Svenska kyrkans kommunikationsarbete.

SAMHÄLLET ANPASSAR SIG EFTER OCH DRIVER PÅ KOMMUNIKATIONSUTVECKLINGEN

I dag förändras kommunikationens infrastruktur på flera sätt. Det gäller allt från leverans av brev och varor, mediehusen och leverantörer av digitala tjänster. Staten har under 2022 och 2023 lämnat två omfattande utredningar som påverkar eller kommer att påverka människors kommunikationsvardag i Sverige inom de närmaste åren.

- Utredningen *Ett hållbart mediestöd för hela landet* överlämnades 2022. Den föreslår att driftsstödet ska ersättas med ett nytt redaktionsstöd och baseras på kostnader för redaktionell personal och bli teknikneutralt utan att "bidra till att bevara

19 SVT program *Anders Hansen möter Stuart Russel*. Publicerad 230207. I intervjun liknar en av brevets initiativtagare Stuart Russel situationen med AI med upptäckten av klimatförändringarna och de tidiga varningssignaler som forskarna gav kring växthuseffekten och dess konsekvenser.

20 Bland forskarna som undertecknat dokumentet finns Stuart Russel, aktörer som Twitters ägare Elon Musk

21 Europaparlamentet, nyheter 20230602

22 2023 antog Europaparlamentet sin förhandlingsposition om AI-akten – världens första uppsättning övergripande regler för att hantera AI-risker.

23 Modéus Martin (2023) Vi måste se skillnaden mellan människor och AI (expressen.se) 230625

24 Mediebranschen och AI | Medier & demokrati (lindholmen.se) 20230703

föråldrade system för produktion och distribution”²⁵ Den framlagda propositionen lyfter att det förändrade stödet ska innebära att det ska finnas journalistisk täckning i hela landet. Vid beslut träder förslaget i kraft 2024 med omställningsstöd fram till 2025.

- Utredningen *Posttjänst för hela slanten*²⁶ överlämnades i januari 2023. Den handlar om digitaliseringens konsekvenser och hur posttjänsten ska finansieras när den inte längre kan vara fullt ut självfinansierad. Ett resultat av att antalet brevframsändelser fortsätter att sjunka samtidigt som kostnaderna för att uppfylla uppdraget i stor utsträckning ligger kvar på samma nivå. Utredningen är nu på remiss där PostNord i sitt remissvar föreslår att 85 procent av breven ska vara utdelade senast tre arbetsdagar efter inlämning.²⁷

Digitaliseringen står högt på den statliga agendan av flera skäl. Klimatmål, effektiviseringsmål, tillgänglighet och demokratifrågor är återkommande frågor i de statliga utredningarna och präglar också hur berörda myndigheter själva beskriver sina uppdrag. *Myndigheten för digital förvaltning* har också uppdraget att öka takten i den offentliga förvaltningens digitalisering. Ett exempel är att tillhandahålla digital brevlåda, *Mina meddelanden*, en myndighetsgemensam infrastruktur för säker digital post. Svenskarna blir också alltmer digitala. I dag har över sex miljoner privatpersoner och företag digital post.²⁸ Det finns också 8,4 miljoner unika användare av BankID – en nyckel till allt från personlig information på 1177 till att betala sina räkningar. Omställningen har halverat antalet brev sedan millennieskiftet.²⁹ Det har drivit fram att PostNord nu delar ut brev, tidningar och reklam varannan dag och i år valde PostNord att sluta dela ut icke-adresserad direktreklam.³⁰ I remissyttrandet blir det tydligt att man framåt ser en fortsatt minskad brevmängd och att man i framtiden behöver nya förutsättningar för att klara sitt uppdrag.

Utöver *Myndigheten för digital förvaltning* finns också AI Sweden sedan 2019, ett nationellt statligt finansierat centrum för tillämpad AI. Uppdraget är att tillsammans med aktörer inom offentlig och

25 Departementsserien, DS 2022:14 Ett hållbart mediestöd för hela landet. Kapitel sju. Målsättningen är att det ska finnas minst en lokal nyhetsredaktör i varje kommun med tillräcklig ekonomisk bärkraft för att ta sig igenom den digitala transformationen.

26 SOU 2023:4 Posttjänst för hela slanten

27 Remiss av Posttjänst för hela slanten SOU 2023:4 (Fi2023/00486)

28 <http://www.digg.se/> (2023) För att ta emot sin post digitalt i stället för på papper behöver man ha en digital brevlåda. I dag finns Billo, Kivra och Min myndighetspost att välja mellan

29 Pressmeddelande: PostNord 20221123 <https://www.postnord.se/om-oss/pressmeddelanden/framtidens-post/sa-fungerar-varannandagsutdelning>

30 Pressmeddelande: PostNord 220916 <https://www.postnord.se/om-oss/nyheter-press-och-artiklar/2022/storre-forandring-i-postnords-reklamerbudande>

privat sektor samt akademien generera verktyg och resurser för att accelerera användningen av AI som gagnar Sverige på olika sätt.³¹

Förändringstrycket är stort och omställningen av dagens infrastruktur för kommunikationen är att likna vid övergången från smalspårig järnväg till europeiskt standardmått. I Sverige inleddes omställningen för järnvägen under 1800-talet andra hälft och 1984 lade SJ ned den sista smalspåriga sträcka med persontrafik. Växjö-Hultsfred-Västervik. Det var en lång process där den smalspåriga järnvägen gick från att ha en viktig roll i infrastrukturen till museal karaktär. En omvandling som både påverkade arbetsliv, näringsliv och hur Sverige ser ut idag. Det var nog få som i slutet av 1800-talet kunde överblicka hur Sverige skulle påverkas av omvandlingen. Men till skillnad från järnvägsutbyggnaden får dagens infrastrukturförändring och kommunikationsutveckling mycket snabbare konsekvenser.

AI OCH FÖRSAMLINGARNAS KOMMUNIKATION

I dag är AI en del av ungas vardag. I Solve For Tomorrow Report 2023 tillfrågades 1000 personer i Sverige i åldern 16 till 25 om vilka sorters AI-verktyg de själva använder och hur ofta. Nästan tre av tio angav att de använder olika sorters AI-verktyg minst en gång i veckan, 16 procent varje dag. En majoritet anser att de lär sig mer genom att använda AI och lite mer än en tredjedel kan tänka sig att ha en AI-lärare.³² I dag kan man i viss mån arbeta med de källor som unga använder när de söker ny kunskap som exempelvis Wikipedia. AI tränas emellertid på källor som inte är allmänt kända.

Emma Engström, forskare på Institutet för Framtidsstudier som undersöker ny teknik och dess samhällspåverkan, menar att det är svårt att veta exakt hur AI kommer fram till resultat eller vilken vikt en tränad AI-modell ens lägger vid olika slags data.³³ Det utmanar organisationers förmåga att vara närvarande och synliga på det sätt man önskar. Utmaningen ligger i att i hög omfattning vara redaktionellt närvarande på digitala arenor där samtalet *om* kyrkan förs och uppdaterad på de digitala arenor som har en hög trovärdighet hos de aktörer som bygger och tillhandahåller AI-verktygen som ChatGPT. Det är ett arbete som inte sker idag vilket redan nu påverkar Svenska kyrkans anseende negativt.³⁴

31 AI Sweden (2023) [https://www.ai.se/en/projects-9/kraftsamling-ai\(230703\)](https://www.ai.se/en/projects-9/kraftsamling-ai(230703)) Bland annat genom Kraftsamling för AI i kommuner och civilsamhälle.

32 Solve-for-Tomorrow-Report (2023)

33 Internetstiftelsen (2023)

34 Widmark, Magdalena (2022)

EFFEKTIVITETEN I FÖRSAMLINGARNAS KOMMUNIKATION

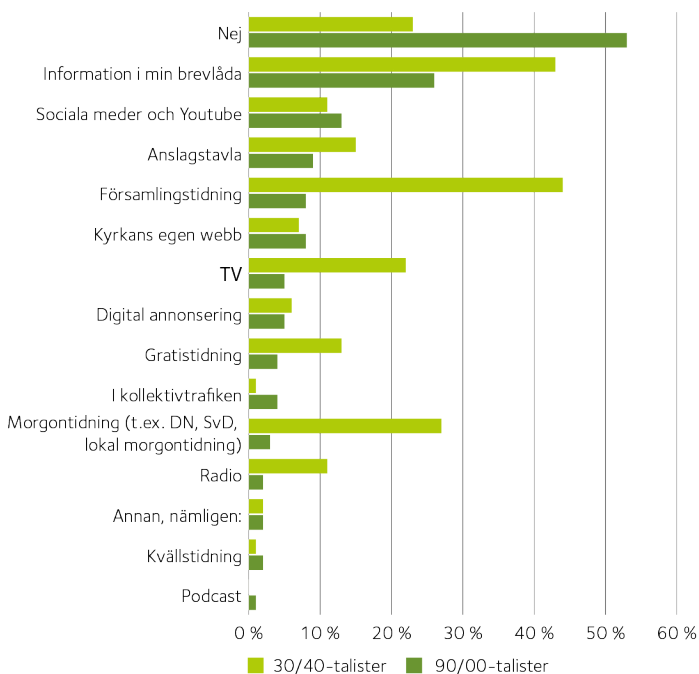
Svenska kyrkans kommunikation präglas i dag i hög grad av församlingstidning, annonsering i lokal media och postala utskick – en typ av kommunikation som i de offentliga utredningarna spås få förändrade förutsättningar i relation till klimatmål och mål om ekonomisk lönsamhet. De församlingskonton som finns på sociala medier är ofta små och inläggen bär i hög grad anslagstavlans karaktär. En kommunikation som fungerar väl med en äldre generation kvinnor, men betydligt sämre med unga och som därmed behöver kompletteras och breddas.³⁵

Kravet på omställning för de församlingar som vill öka eller vidmakthålla kontakten med sina församlingsbor kommer att se olika ut beroende på vilken typ av församling det är och hur människor söker information i övrigt i sin lokala miljö. De mindre lokala nyhetsaktörerna kommer inte att ställa om från papper till digitalt över en natt i Sverige, men Gefle Dagblad drar redan nu ner sin pappersupplaga med hänvisning till medieutredningen. De små kommunerna kommer inte heller att ställa om sina postala utskick i morgon, men det finns mycket som talar för att processen drivs på, inte minst kostnadsläget. En drivande aktör är också Sveriges kommuner och regioner, som ger stöd för den digitala omställningen.

De strategiska valet av kanal i församlingen beror också på vilka åldrar man vill nå. I Kyrkokansliets årliga attitydundersökning är skillnaderna stora i synligheten mellan de allra äldsta och de allra yngsta, när det gäller i vilken grad man uppmärksammat postal kommunikation.

35 Undantagen finns i en del stora pastorat och i de största församlingarna och där det finns en kommunikatörskompetens som driver frågan om systematisk synlighet. Kompetensen kan finnas både i små och stora församlingar. Åmål församling med kyrkoherde Lotta Cohén har lagt ner sin tidning och samarbetar med lokalmedia. En lösning som fungerar där men inte på alla platser. Men det finns fler som lagt ner sin församlingstidning och breddat sina digitala kanaler för att få resurser till redaktionella och strategiska tjänster.

FIGUR 2: HAR DU NÅGON GÅNG UNDER DE SENASTE 12 MÅNADERNA TAGIT DEL AV NÅGON INFORMATION FRÅN SVENSKA KYRKAN? SVARFÖRDELNING BLAND 90/00-TALISTER OCH 30/40-TALSITER, MEDLEMMAR OCH ALLMÄNHET.

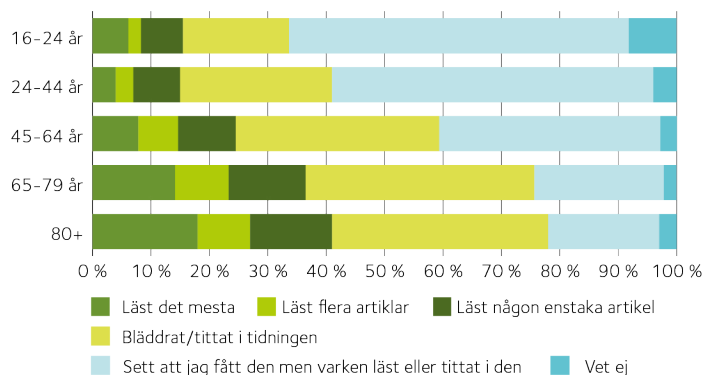

När man tittar på skillnaden mellan generationer blir mönstret tydligare. Äldre använder i högre grad morgontidning och TV och uppmärksammar också i högre grad församlingstidningen.

Din ålder är det som i högst grad påverkar om du ser någon kommunikation från Svenska kyrkan. Synlighet handlar bland annat om möjlighet till identifikation och om kommunikationen är relevant för dig. Vilket ämne församlingen tar upp och hur det presenteras. En studie på ett 20-tal församlingstidningar visar en tydlig skillnad på hur åldersgrupperna agerar bland dem som sett tidningen – om den lockat till läsning.³⁶

³⁶ Externa kyrkbussen, Kyrkokansliets årliga enkätundersökning till medlemmar och en bredare allmänhet (2021) 23 procent av medlemmarna i åldern 16–24 känner till sin församling ganska eller mycket bra.

FIGUR 3: FÖRSAMLINGSTIDNING. VAD HAR GRUPPEN SOM SETT TIDNINGEN GJORT?

Bilden av hur församlingstidningarna generellt tas emot av de i snitt 8 procent 00- och 90 talister som sett den. I gruppen 30- och 40-talister är det 40 procent som ser församlingens tidning. Andelen som i bästa fall bläddrat och läst någon artikel ökar för varje generation.

Läsvärdesundersökningarna ger en tydlig signal om behovet av att komplettera församlingstidningen med ytterligare kommunikation för att vara synlig även för yngre-. Inte ens var tionde under 30 år har sett tidningen, och har de sett den har hälften på sin höjd läst någon enstaka artikel eller bläddrat i den. De församlingstidningar som finns i landsbygd utan annan nyhetstäckning har betydligt högre läsvärde än de tidningar som finns i städerna.

När man tittar på synligheten i frågor där kyrkan har ett tydligt uppdrag, dop och kyrkoval behöver emellertid kommunikationen i brevlådan kompletteras oavsett var i Sverige församlingen befinner sig. I en fokusgrupp på åldern 25–40 år hade en av tjugo sett dopinbjudan. Inom samma åldersgrupp var det endast 34 procent av de röstberättigade som uppmärksammat att de fått brev om kyrkovalet i sin brevlåda.³⁷ En tänkbar förklaring kan vara att det i kölvattnet av digitaliseringen utvecklats en bild av att all viktig post är digital.

Det finns med andra ord ingen standardlösning på hur en församling ska lägga upp sin kommunikation. Men har man ambitionen att vara en närvarande och synlig kyrka för alla – oavsett var de bor och oavsett ålder behöver man ha ett medvetet och systematiskt kommunikationsarbete som omfattar flera kanaler och en mix av digitalt och analogt. Inte minst när det gäller bild och film.

³⁷ Novus fokusgruppsundersökning med anledning av dopkampanjen 2022 – opublicerad samt Svenska kyrkans attitydundersökning, kyrkbussen 2022.

DIGITAL KOMMUNIKATION – GEMENSAMMA KAMPANJER

Inom ramen för kyrkomötets uppdrag har kyrkokansliet under 2023 genomfört ett antal kampanjer riktade till grupper som har en svag relation till Svenska kyrkan. Det gäller julkampanjen, sorgkampanjen som genomfördes i februari under den utträdesbenägna perioden, dopkampanjen som genomfördes i april inför sommarens födslar och konfirmationskampanjen från slutet av maj.

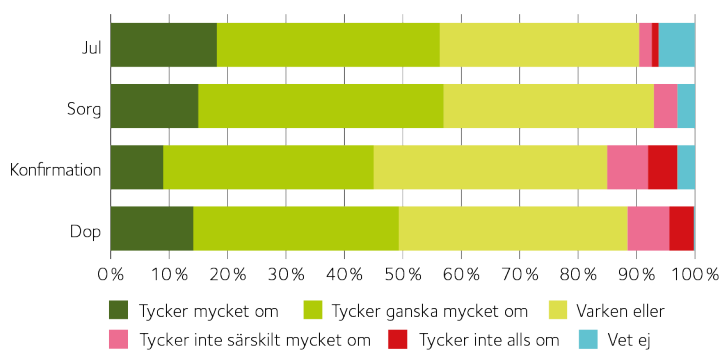
Dopet. Livets första fest, Välkommen i jul och Du är inte ensam i sorgen är tre av fem gemensamma kampanjer. Det finns ytterligare en för konfirmation och en för sommarkyrkorna. Kampanjernas uppdrag är att synliggöra Svenska kyrkan för den grupp som har en svag relation till Svenska kyrkan.

Gemensamt för alla kampanjer är att de ska komplettera den befintliga kommunikationen och peka på mötet i församlingen. De ska väcka nyfikenhet men också påminna om värdet av att vara medlem i Svenska kyrkan. Kampanjerna följs löpande upp med hjälp av undersökningsföretaget Novus. Syftet är att följa deras effekt, synlighet och effektivitet och bidra till ett gemensamt lärande.

KAMPANJERNA GER ÖKAD INSIKT I MEDLEMSKAPET OCH PÅMINNER OM KYRKANS ROLL I SAMHÄLLET

När det gäller gemensamma kampanjer uttrycks ibland en farhåga att allt som handlar om religion kommer att väcka ett negativt gensvar och kanske genera utträden. Erfarenheter från sociala medier är att retoriken blir hård och otrevlig. Svenska kyrkans nationella Facebook-konto hanteras därför som ett ”tryggt rum” där den typen av kommentarer tas bort. Men andelen utträden under våren har gått ner³⁸ och uppföljningarna av kampanjerna visar att bilden av dem är mer positiva än negativa. Föga förvånande är de som står kyrkan nära och har en tro, den gröna gruppen³⁹ är mest positiva till kampanjerna– och det ska de vara. Men de som står längst ifrån, den röda gruppen som inte har en tro, är också de i högre grad positiva än negativa, och den negativa gruppen är inte större än vad man kan förvänta sig av en allmänt välfungerande kampanj.⁴⁰

FIGUR 4: FRÅGA: VAD TYCKER DU SOM HELHET OM KAMPANJEN? URVAL: DE SOM SETT KAMPANJEN

Vid kampanjuppföljning mäts bland annat faktorer som observation, budskapsförståelse och om de som sett kampanjen tycker om den. Den mest negativa delen, ”Tycker inte alls om”, bör inte överstiga 10 procent enligt Novus.

Novus uppföljningar visar övergripande att kampanjerna är omtyckta, lätta att förstå och respondenterna vet också att det är Svenska kyrkan som är avsändare. Uppföljningarna visar att omkring hälften av de som sett kampanjerna tycker om dem, medan en dryg tredjedel förhåller sig neutrala. Resterande ca 10 procent är

38 Svenska kyrkans in- och utträdesstatistik jan-maj 2023 Det är emellertid för tidigt att koppla ihop kampanjerna med antalet in och utträden.

39 Gröna, gula och röda gruppen är relationsbeskrivningar baserade på kommunikationsvisionen. Den gröna gruppen har en tro och känner glädje över att tillhöra Svenska kyrkan, den gula gruppen vet inte vad de tror och vet inte heller om de känner glädje och den röda gruppen tror inte och har svagast relation till kyrkan.

40 Novus kampanjrapport dop – opublicerat arbetsmaterial. Röda gruppen, de som inte har en tro: 27% tycker om den 47% neutrala och 9% tycker inte alls om den.

negativa eller vet inte vad de tycker. Oavsett ärende, jul/ensamhet, sorg, dop eller konfirmation påminner kampanjerna människor i viss utsträckning alla åldrar om värdet av att bidra till kyrkans verksamhet genom sitt medlemskap. Var fjärde som såg kampanjen om sorg, nästan var femte som såg julkampanjen och var tionde som såg dopkampanjen fick ökad insikt i värdet av att vara medlem i Svenska kyrkan.⁴¹

DOPKAMPANJEN VISADE VÄGEN TILL SJÄLVDISKVALIFICERAREN OCH TRÖTTA GRUPPEN

Kampanjerna har överlag unga och de som har en svag relation till Svenska kyrkan som målgrupp, men dopkampanjen har för att uppnå en effektiv kommunikation fokus på människor i åldern 25–40 år, med och utan barn. I denna målgrupp har lite mer än var tredje inte haft någon kontakt alls med Svenska kyrkan under de senaste 12 månaderna. Nästan fyra av tio upplever att de mött Svenska kyrkan på kyrkogården och var tredje har varit på dop, vigsel eller begravning.

I en fokusgruppsundersökning inför kampanjen identifierades också en grupp som i arbetet med kampanjen fick namnet självdiskvalificeraren. De vet själva inte vad de tror och upplever sig inte riktigt vara kristna. De som har valt att inte låta döpa sina barn har angett argumentet att barnet själv ska få göra det valet. I fokusgruppsundersökningen framkom dock att den grundläggande anledningen var en uppfattning om att den egna tron inte är tillräcklig. Respondenterna uttryckte också farhågor *”Kanske står man i skuld eller uppfattas utnyttja kyrkan om man döper sitt barn.”*⁴²

FÖRSAMLINGARNAS EGNA PRIORITERINGAR OCH VIKTEN AV DET LOKALA

Hälften av församlingarnas kommunikatörer arbetar på heltid och finns till största delen i större pastorat och storstadsförsamlingar. En stor andel av kommunikatörerna har jobbat sex år eller mer inom Svenska kyrkan och ungefär var fjärde i gruppen heltidskommunikatörer har en utbildningsbakgrund inom journalistik eller äldre utbildning i informatik och media.⁴³ I kyrkokansliets enkätundersökning till kyrkoherdar svarar 17 procent att de inte har för avsikt att rekrytera någon kommunikatör och endast en procent har för

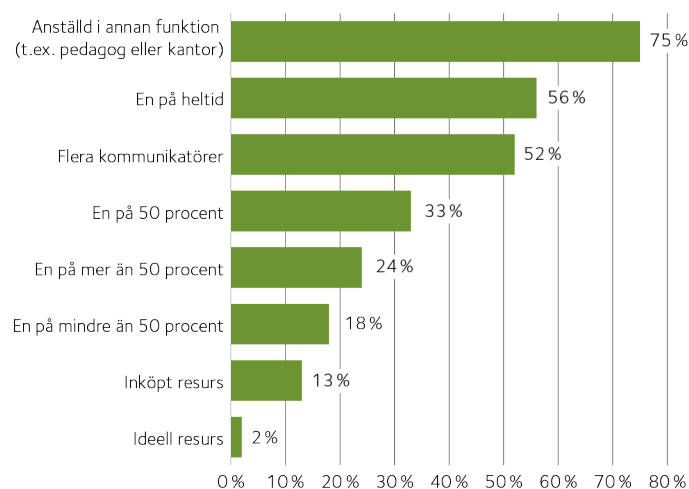
41 Novus kampanjrapporter 2022–2023 – opublicerat arbetsmaterial. Uppföljningen studerar också om de väcker nyfikenhet, bidrar till kommunikationsvisionen ”En kyrka som människor har en positiv relation till och känner glädje över att tillhöra” och kunskap i ämnen som i högst grad påverkan viljan att stanna kvar som medlem i de mest relationssvaga grupperna.

42 Novus fokusgruppsundersökning med anledning av dopkampanjen 2022. Opublicerat arbetsmaterial.

43 Widmark, Magdalena – källa uttag Kyrksam 2022

avsikt att anställa någon under det kommande året. Tittar man på hur kommunikationsresurserna ser ut så har hälften av pastoraten och de självständiga församlingarna en eller flera kommunikatörer. Av dessa församlingar med kommunikatör har hälften minst en på heltid medan övriga enheter har en kommunikatör som är anställd på deltid eller mindre. En stor del av deltidsguppen har anställda i annan funktion, exempelvis kantor eller pedagog, som också sköter kommunikationsarbetet. Det är en helt naturlig bild med tanke på att en genomsnittlig församling i genomsnitt har 15 anställda.⁴⁴

FIGUR 5: HAR DIN FÖRSAMLING KOMMUNIKATÖR?

Kommunikatörer på heltid finns främst hos de större pastoraten och församlingarna.

Med undantag för några av de större pastoraten finns inte resurser till att ställa om till nya sätt att kommunicera digitalt. De församlingar som kommunicerar digitalt gör det huvudsakligen via egen webb inom svenskakyrkan.se och många små Facebook-konton som används som anslagstavlor. När kyrkoherdarna svarar på frågan om vilka områden församlingen kommer att satsa på inom den närmaste femårsperioden fördelar sig svaren enligt diagrammet i Figur 6.

⁴⁴ Fransson, S., Normander, J och von essen, J (2022) Av fri vilja på fri tid- Ideellt arbete i Svenska kyrkans barn- och ungdomsverksamhet på 2020-talet. Uppsala Svenska kyrkan s. 9

FIGUR 6: VILKA OMRÅDEN INOM KOMMUNIKATIONSARBETET AVSER FÖRSAMLINGEN SATSA SÄRSKILT PÅ DEN KOMMANDE FEMÅRSPERIODEN? FLERVAL.

Församlingarna ser ut att i hög grad fortsätta med sin postala kommunikation, men också utveckla de mötesplatser man redan har, vilket är en viktig insats som också kräver en utvecklad kommunikation för att människor ska hitta dit. Bakom annat finns svar som "Annonser och samverkan med lokal tidning med varannan veckas utgivning, podcast, annonsering i lokalpress och att se över den egna hemsidan".

Dessa prioriteringar inom kommunikationsarbetet innebär att församlingarna till stor del kommer att satsa på en kommunikation som i låg grad är synlig i gruppen under 30 år, men i hög grad ses av äldre. Hälften av kommunikatörerna uppskattar också att det är ganska eller mycket osannolikt att kommunikationsbudgeten kommer att öka inom den närmaste femårsperioden. En tredjedel är osäkra och var femte tror på ökade resurser.⁴⁵

Vad kommer den här prioritering att få för konsekvenser för kyrkans synlighet bland yngre, de som bor i flerfamiljshus och kyrkans möjlighet att möta de nyblivna föräldrarna och de odöpta i konfirmationsåldern? Även om den nationella gemensamma kommunikationen fungerar väl i relation till de relationssvaga grupperna

45 Enkät till Svenska kyrkans kommunikatörer registrerade i Kyrksam 2022.

är det lokala arbetet avgörande för att brygga över från kännedom om till engagemang i församlingslivet. Den unga digitalt infödda generationen tar det digitala för givet även vid de fysiska mötesplatserna. Men har församlingarna resurser att utveckla sina ”fygitala” mötesplatser för en ökad närvaro och tillgänglighet?

FÖRSAMLINGARNAS KOMMUNIKATION MED ANLEDNING AV KRIGET I UKRAINA

Kunskapen om att kyrkan fyller en viktig funktion i samhället är central på många sätt. Det gäller inte minst för dem som vill engagera sig i samband med kris, vill stötta viktigt arbete genom medlemskap eller samarbeta med kyrkan lokalt eller nationellt. I samband med att kriget i Ukraina eskalerade till fullskaligt krig 2022 ökade oron för vart världen är på väg – inte bara med anledning av kriget, utan också kring koranbränningar, skjutningar i Sverige och bilder av ett samhälle som dras isär.

I dag finns ett glapp mellan vad människor förväntar sig att kyrkan gör och kunskapen som faktiskt sker.⁴⁶ För den utträdesbenägna gruppen med svag relation till Svenska kyrkan gruppen påverkar dessutom kunskapen om vad kyrkan gör vid nationella och lokala kriser och katastrofer viljan att stanna kvar som medlem mer än de eventuella möten man haft med kyrkan.⁴⁷

De flesta församlingar med kommunikatör kommunicerade kring konsekvenserna av kriget i Ukraina.⁴⁸ Det som främst lyftes i församlingarnas kommunikation handlade om behovet av stöd till människor i Sverige (66 procent av församlingarna) och människors oro inför framtiden (44 procent). Var femte församling med kommunikatör kommunicerade hur kyrkan påverkades av el-krisen i kölvattnet av kriget och behovet av att sänka temperaturen i kyrkobyggnaderna och spara energi.

Enkäten visar att 44 procent kommunicerade om krigets konsekvenser via sin församlingstidning och 52 procent via anslagstavla utomhus. Digitalt valde tre av fyra att uppdatera församlingens egen webbplats. 80 procent har gjort något på Facebook och 40 procent på Instagram. Ingen församling angav att de hade använt församlingens Youtube – den kanal där flest unga finns och endast fem procent hade valt att marknadsföra sina Facebook-inlägg för att nå utanför sin den egna följarskaran. Det innebär att den kommunikation som blev av

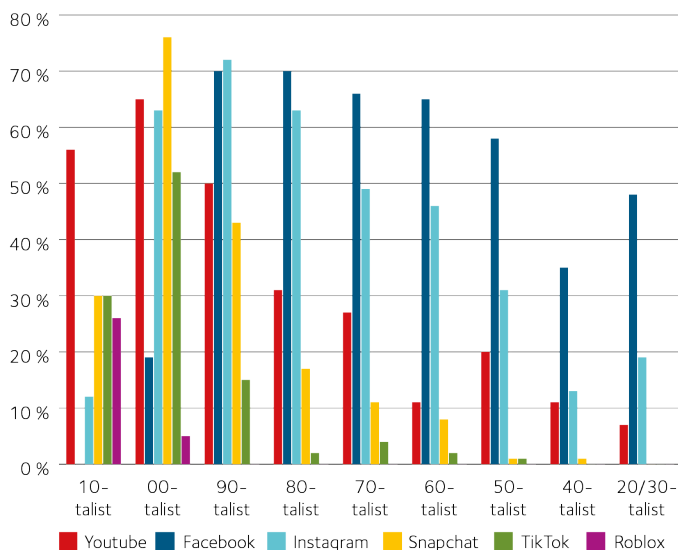
46 Svenska kyrkans årliga enkät till allmänheten 2022

47 Lagecrantz, Eva (2021) Tippingpoint, opublicerad rapport på uppdrag av kyrkokansliet. Slutsatsen är framtagen genom en variansanalys (F-test) som har utförts för att analysera skillnaden i kännedom om verksamheterna mellan dem som mycket sannolikt är medlemmar om ett år och dem som troligen inte är medlemmar om ett år.

48 Endast fyra procent angav att de inte gjort någon insats.

till största del nådde ut till den grupp som vanligtvis tar del av församlingarnas kommunikation, det vill säga i stor utsträckning äldre församlingsbor och företrädesvis kvinnor.

FIGUR 7 DAGLIGA ANVÄNDARE AV SOCIALA MEDIER, I PROCENT PER GENERATION.

“Svenskarna och internet” mäter vare år svenskarnas kommunikationsvanor. 2022 ser man tydligt att 00-talister och yngre försvinner från Facebook och i rapporten framgår att det är 70-talister och äldre som i högst grad gillar, delar och kommenterar på Facebook, medan yngre använder chattfunktionen Messenger och Event. Instagram är det konto som används av yngre för att följa organisationer.

Samtidigt som församlingarna satsar på Facebook visar *Svenskarna och internets* årliga undersökningar tydligt att unga lämnat plattformen. Läsärdesundersökningar visar också att församlingstidningarna inte är en relevant kanal till unga målgrupper. På frågan om vilka kanaler som kommunikatörerna använder för att nå gruppen under 35 år anger emellertid 41 procent att de använt församlingstidningen som kanal och 82 procent församlingens Facebook-konto.⁴⁹ Men man använder även kanaler som är mer relevanta för unga. Sju procent använder församlingens Youtube och

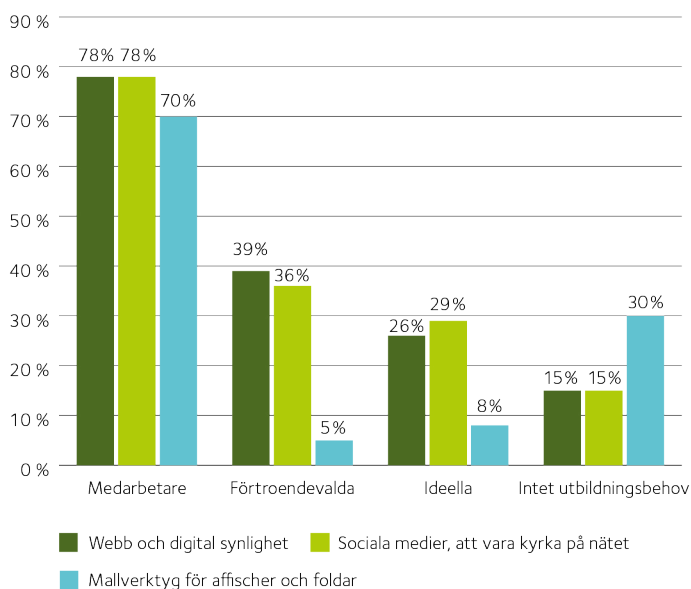
⁴⁹ Undersökning 2022 kommunikatörer i Kyrksam. Fråga: Vilka kanaler använder församlingen mest för att nå gruppen under 35 år?

70 procent använder församlingens Instagram. Hälften av församlingarna använder sig också av digital annonsering och fyra procent köper segmentet unga digitalt. Facebook har i dag blivit något av den digitala motsvarigheten till församlingstidningen. Det är av vikt att utveckla den digitala närvaron utöver Facebook för att vara en närvarande och synlig kyrka för samtliga generationer.⁵⁰

KYRKOHERDARNA PEKAR PÅ BEHOV AV UTBILDNING INOM DIGITAL KOMMUNIKATION

I kyrkokansliets enkät till kyrkoherdar 2022 ställs också frågor om vilka utbildningsbehov inom kommunikationsområdet som de ser hos församlingens anställda, förtroendevalda och ideellt engagerade. Behovet är störst när det gäller utbildning av de egna medarbetarna, men även ideellt engagerade och förtroendevalda anses hos var tredje kyrkoherde ha behov av större kunskaper inom det digitala området.

FIGUR 8 VILKA UTBILDNINGSBEOV SER DU INOM KOMMUNIKATIONSOMRÅDET HOS FÖRSAMLINGENS ANSTÄLLDA, FÖRTROENDEVALDA OCH IDEELLT ENGAGERADE?

Kyrkoherdarnas bedömning av utbildningsbehov av medarbetare, förtroendevalda och ideella skiljer sig. Närmare 80 procent anger att det finns utbildningsbehov hos medarbetarna inom digital kommunikation men även mallverktyg för affischer och foldrar skattas högt.

⁵⁰ Ungefär hälften av den Svenska befolkningen, 5,9 miljoner människor är i arbetsför ålder 20–64 år. 1,7 miljoner av dem pendlar till annan kommun, inte minst de som finns i gruppen under 25 år.

Uttrycket av behov av utbildning inom det digitala området i relation till församlingarnas prioriterade kommunikationsområden kan tolkas på flera sätt. Dels kan bristande digitala kunskaper ligga bakom de postala vägvalen, dels kan de ökade kostnaderna för postal kommunikation och de stora arbetsinsatser en församlingstidning kräver bidra till att man söker andra vägar att öka synlighet, bygga relation och stärka kunskapen om Svenska kyrkan och kristen tro.

De ideella som resurs i kommunikationsarbetet är viktiga. Både i en procent av kyrkoherdarna anger att de har ideella medarbetare som har ett kommunikationsuppdrag samtidigt som var femte i dag anger att de inte har för avsikt att anställa någon kommunikatör. Samtidigt visar en studie av ideellt arbete inom kyrkans barn- och ungdomsarbete att det finns allt färre verksamheter i församlingarna där unga vuxna hör möjlighet att kanalisera sitt församlingsengagemang.⁵¹ Det är en grupp som är digitalt infödda, som behärskar den digitala kommunikationen och som behövs i en utveckling med ett minskande antal anställda i kyrkan.

ATT STÄRKA FÖRSAMLINGENS KOMMUNIKATION I ETT PARADIGMSKIFTE

Så vad innebär det att vara en närvarande och synlig kyrka? I grunden är det varje församlings uppdrag att utifrån sina förutsättningar och resurser fundera över detta. Hur komplext det digitala kommunikationslandskapet än är behöver människor alltid kunna känna att det finns verkliga människor och ett genuint engagemang bakom det man uppfattar vara Svenska kyrkan. Fysiskt, digitalt och ”fygitalt”. Församlingarnas kommunikationsbeslut handlar både om tillgänglighet, socioekonomisk medvetenhet och att hantera människors förväntan att snabbt kunna utföra sina ärenden via sina mobiltelefoner.

Men hur ska församlingar kunna räkna till och hitta nya vägar att vara där människor är? I Åmåls församling har man lagt ner sin tidning och samarbetar i stället med sin lokala nyhetsaktör. De gör redaktionella digitala artiklar om kyrkan i den lokala digitala tidningen. Andra församlingar som Hedvig Eleonora och Oscars församling i Stockholm söker nya vägar för att utveckla sin digitala närvaro och prövar nu att dela på en digital redaktör med fokus på sociala medier. I Luleå stift har man provat att dela på en kommunikatör mellan fyra församlingar – där en utvärdering visar att församlingarna upplevde att de fick ut långt mer än de 25 procent av en tjänst var och en av församlingarna hade till sitt förfogande. I Umeå pastorat utvecklas nya arbetssätt för lokal samverkan tillsammans med Luleå stift för att hantera behovet av kompetens och resurser.

⁵¹ Bromander, von Essen och Fransson (2022), s 103 ff

KOMMER FÖRSAMLINGEN FÅ EN NY DIGITAL KOLLEGA?

På Attendo Care har kommunikatörerna en ny kollega, Ai-na. Ett samlingsbegrepp av verktyg som stöttar deras arbete. AI används både som bollplank och som verktyg för praktiska uppgifter som att skapa grafiskt material och för textproduktion. Arbetet frigör redan nu tid för strategiskt arbete och planering.⁵² Utmaningarna är desamma som tidigare i kommunikationsarbetet. Utmaningar som exempelvis har att göra med källkritik, äganderätt, risker kring att dela information etcetera. Det är sannolikt inte alla som kommer att se det digitala stödet som en kollega, men branchorganisationen Sveriges kommunikatörer erbjuder kurser i hur de nya AI-verktygen kan hjälpa kommunikatörer att jobba smartare och mer effektivt. Oron i branschen är stor när det gäller stigande kostnader för papper och distribution där kravet på lönsamhet är en överlevnadsfråga.⁵³

Hur kommer Svenska kyrkans kommunikation att se ut om fem år? Kommer verkligen satsningen på församlingarnas kommunikation i huvudsak varit postal – eller har församlingarna hittat fler vägar att bli en närvarande och synlig kyrka?

52 Sveriges kommunikatörer, artikel (2023) <https://sverigeskommunikatorer.se/kunskap/nyheter/ai-ar-en-medarbetare-pa-attendo-man-kommer-valdigt-langt-nar-man-ar-nyfiken-och-har-mod/> Sveriges Kommunikatörer (sverigeskommunikatorer.se) 2023-06-07

53 [Sveriges tidskrifter \(2023\) Mediechefernas största orosmoln för 2023](#) Den största oron gäller kostnadsutvecklingen för papper och distribution.

REFERENSER

- AI Sweden (2023) [https://www.ai.se/en/projects-9/kraftsamling-ai\(230703\)](https://www.ai.se/en/projects-9/kraftsamling-ai(230703))
- Bromander Jonas, von Essen Johan, Fransson, Sara (2022), *Av fri vilja på fri tid – ideellt arbete i Svenska kyrkans barn och ungdomsverksamhet på 2020-talet*. Stockholm
- Dagens Media (2022) *Alla snackar AI - så rustar tidningshusen med tekniken*. publicerad 221213
- Departementsserien, DS 2022:14 *Ett hållbart mediestöd för hela landet*
- DIGG, Myndigheten för digital förvaltning (2023) <https://www.digg.se/kunskap-och-stod/digital-tillganglighet230629>
- Europaparlamentet – nyheter (2023) <https://www.europarl.europa.eu/news/en/headlines/priorities/artificial-intelligence-in-the-eu/20200918STO87404/artificial-intelligence-threats-and-opportunities> Uppdaterad 230602
- Future of Life Institute (2023) Pausa gigantiska AI-experiment: Ett öppet brev - Future of Life Institute <https://futureoflife.org/open-letter/pause-giant-ai-experiments/230322>
- Internetstiftelsen (2023) <https://internetkunskap.se/artiklar/grundkurs-i-ai/ai-ar-redan-vardag/>
- Kaun, Anne, Larsson Anders O. och Masso, Anu (2023) *Automatisera offentlig förvaltning: Medborgarnas attityder till automatiserat beslutsfattande i Estland, Sverige och Tyskland*. Ingår i: Information, Communication & Society,
- Kyrkostyrelsen (2022) *Kyrkostyrelsens skrivelse 2022:1 Verksamhet och ekonomi för Svenska kyrkans nationella nivå 2023–2025*
- Lagecrantz, Eva (2021) *Tippingpoint*, opublicerad rapport på uppdrag av kyrkokansliet
- Mediebranschen och AI | Medier & demokrati (lindholmen.se) 20230703
- Medieakademiens förtroendebarmeter (2023), Allmänhetens förtroende för institutioner, politiska partier, *massmedier & företag*.
- Modéus, Martin (2023) *Vi måste se skillnaden mellan människor och AI* (expressen.se) 230625
- PostNord (2022) Pressmeddelande 20221123 <https://www.postnord.se/om-oss/pressmeddelanden/framtidens-post/sa-fungerar-varannandagsutdelning> (postnord.se)
- PostNord (2022) Pressmeddelande: 220916 <https://www.postnord.se/om-oss/nyheter-press-och-artiklar/2022/storre-forandring-i-postnords-reklamerbjudande> (postnord.se)
- Rosengren, Sara (2015) *Marknadsföring och påverkan på konsumenten* (red. Magnus Söderlund)
- Svenskarna och Internet (2020), *Digitalt utanförskap 2020 – en delrapport av Svenskarna och internet å år de ungas liv | Internetstiftelsen*

- Sveriges kommunikatörer, artikel (2023)
<https://sverigeskommunikatorer.se/kunskap/nyheter/ai-ar-en-medarbetare-pa-attendo-man-kommer-valdigt-langt-nar-man-ar-nyfiken-och-har-mod/> Sveriges Kommunikatörer (sverigeskommunikatorer.se) 2023-06-07
- Sveriges tidskrifter (2023) *Mediechefernas största orosmoln för 2023*
- SVT-program *Anders Hansen möter Stuart Russel* (2023). Intervju publicerad 230207
- Solve-for-Tomorrow-Report (2023) (fryshuset.se)
<https://api.fryshuset.se/wp-content/uploads/2023/06/Solve-for-Tomorrow-Report-2023>
- SOU 2023:4 *Posttjänst för hela slanten* samt Post Nord *Remiss av Posttjänst för hela slanten* SOU 2023:4 (Fi2023/00486)
- Telia (2023) Så påverkas du när vi moderniserar mobilnätet – Telia.se, <https://www.telia.se/privat/om/5g/natmodernisering> 230626
- Trägårdh, Lars, Susanne Wallman Lundåsen, Dag Wollebæk, Lars Svedberg (2013) *Den svala svenska tilliten : Förutsättningar och utmaningar*
- Widmark, Magdalena. (2020), "Kommunikation som mission – synligt men ändå osynligt" *Nyckeln till Svenska kyrkan – en skrift om organisation, verksamhet och ekonomi 2020* Uppsala: Svenska kyrka
- Widmark, Magdalena. (2021), "Nå ut och nå fram - pandemi, livshändelser och digital närvaro" *Nyckeln till Svenska kyrkan – en skrift om organisation, verksamhet och ekonomi 2021* Uppsala: Svenska kyrka
- Widmark, Magdalena. (2022), "Kommunikation med kyrkans framtid – kan man skicka brev till den som är under 30 år?" *Nyckeln till Svenska kyrkan – en skrift om organisation, verksamhet och ekonomi 2022* Uppsala: Svenska kyrka
- Widmark, Magdalena (2022), *Kyrkokansliets enkätstudie av församlingars kommunikation med anledning av krigsutbrottet april 2022 riktad till församling med kommunikatör*. Opublicerad.

ÖVRIGA KÄLLOR:

- Målgruppsundersökning 2023 genomförd av Karios Future på uppdrag av kyrkokansliet
- SCB (2023)
- Sifo (2022), *Sifo anseendeindex 2022*. (kantarsifo.se)
- Svenska kyrkans enkät till allmänheten 2022 Externa kyrkbussen
- Svenska kyrkans enkät till kyrkoherdar 2022
- Svenska kyrkans enkät till kommunikatörer registrerade i Kyrksam 2022
- Svenska kyrkans in- och utträdesstatistik

Kapitel 6

Utvecklingen av Svenska kyrkans ekonomi 2022

ANN-MARI HEDMAN OCH JAN ÖSTLUND

(Siffror inom parentes avser år 2021)

Årets resultat för Svenska kyrkan som helhet blev negativt 2022 och uppgick till -0,7 miljarder kronor, vilket är 4,4 miljarder kronor lägre än föregående år. Församlingarna lämnade dock ett positivt årsresultat under 2022 totalt sett, även om resultatet var betydligt lägre jämfört med året innan. Det lägre årsresultatet för Svenska kyrkan som helhet kan till större delen härledas till ett negativt finansnetto på nationell nivå. Detta finansnetto, som på nationell nivå påverkas av att de finansiella tillgångarna redovisas till verkligt värde¹, har påverkats av ett turbulent år på aktie- och räntemarknaderna till följd av kriget i Ukraina, en snabbt ökande inflation och kraftiga räntehöjningar. Även verksamhetens resultat (före finansiella poster) är lägre än föregående år för Svenska kyrkan som helhet, vilket främst beror på stigande verksamhetskostnader hos församlingarna i kombination med att intäkten från kyrkoavgiften samtidigt minskade något under 2022.

ORGANISATIONEN

Svenska kyrkans juridiska form är registrerat trossamfund. Det finns tre nivåer i Svenska kyrkan: församlingar och pastorat², stift och nationell nivå. Varje enhet är självständig och ansvarar själv för sin ekonomi och verksamhet. Det finns inga ägarrelationer mellan nivåerna. Svenska kyrkan som helhet kan därför inte ses som en koncern

-
- 1 Nationell nivå redovisar finansiella tillgångar till marknadsvärdet medan församlingarna redovisar sina motsvarande tillgångar till anskaffningsvärde.
 - 2 Församlingar med egen ekonomi och pastorat är ekonomiska enheter på Svenska kyrkans lokala nivå. Ett pastorat består av flera församlingar som samverkar inom pastoratets ekonomi. I den fortsatta framställningen i detta avsnitt används benämningen "församlingar" som samlingsbegrepp för lokala ekonomiska enheter.

och det finns ingen koncernredovisning för Svenska kyrkan. Den ekonomiska redovisningen nedan utgör aggregeringar av den ekonomiska statistiken på olika nivåer inom Svenska kyrkan.

FIGUR 1. ÅRETS RESULTAT FÖR SVENSKA KYRKAN PER NIVÅ 2022

FÖRSAMLINGAR OCH PASTORAT

ÅRETS RESULTAT

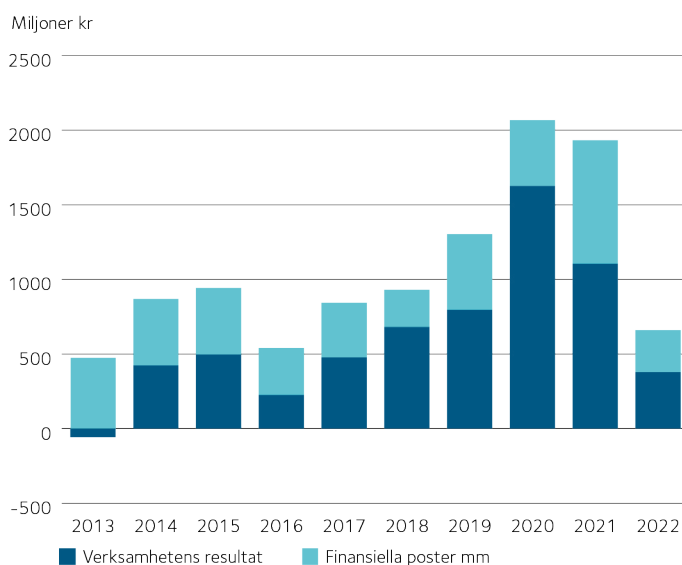
Årets resultat för församlingarna uppgick till 660 miljoner kronor, vilket var 1 272 miljoner kronor lägre jämfört med fjolåret. Verksamhetens resultat om 378 miljoner (1 103) var lägre än året innan. Det hänger främst samman med att intäkten från kyrkoavgiften minskade något under 2022, samtidigt som kostnadsökningstakten steg. Församlingarnas finansnetto sjönk betydligt under 2022 jämfört med året innan, vilket ska ses mot bakgrund av ett turbulent år på de finansiella marknaderna i en situation med mycket hög inflation och kraftiga räntehöjningar.

TABELL 1. ÅRETS RESULTAT, FÖRSAMLINGAR OCH PASTORAT

Miljoner kronor	2020	2021	2022	Förändr jmf fg år	
				Mkr	%
Intäkter	21 524	21 802	22 010	208	1,0%
Kostnader	-19 899	-20 699	-21 632	-933	-4,5%
Verksamhetens resultat	1 626	1 103	378	-725	-66%
Finansnetto mm	442	829	282	-547	-66%
Årets resultat	2 067	1 932	660	-1 272	-66%

Förändringar i tabellen som medför negativ resultatpåverkan anges med minustecken.

FIGUR 2. ÅRETS RESULTAT för församlingar och pastorat TOTALT 2013 – 2022

INTÄKTER

Församlingarnas verksamhetsintäkter ökade med 0,9 procent (1,3) eller 207 miljoner kronor jämfört med 2021. Intäkterna till begravningsverksamheten (inklusive begravningsavgift) ökade under 2022, medan intäkterna till den kyrkliga verksamheten (inklusive kyrkoavgift) däremot minskade något under samma år.

TABELL 2. VERKSAMHETSINTÄKTER ENLIGT FÖRSAMLINGARNAS TOTALA RESULTATRÄKNING

Miljoner kronor	2020	2021	2022	Förändr jmf fg år	
				Mkr	%
Kyrkoavgift	14 043	13 948	13 868	-80	-0,6%
Begravningsavgift	5 159	5 478	5 754	276	5,0%
Ekonomisk utjämning	-908	-887	-886	1	0,1%
Utdelning prästlönetillgångar	235	263	294	31	11,8%
Erhållna gåvor och bidrag	1 518	1 456	1 460	4	0,3%
Nettoomsättning	1 166	1 187	1 313	126	10,6%
Övriga verksamhetsintäkter	312	358	207	-151	-42,2%
Summa intäkter	21 525	21 803	22 010	207	0,9%

Under 2022 minskade församlingarnas intäkter från *kyrkoavgiften*³ med -0,6 procent (-0,7). Minskningen förklaras främst av att avgiftsunderlagets (den kommunalt beskattningsbara förvärvsinkomsten för Svenska kyrkans medlemmar) förändringstakt växlade ned till -0,1 procent under 2020. Det är första gången som avgiftsunderlaget har minskat mellan två år och det beror främst på den låga sysselsättningsnivå som rådde under pandemiåret 2020.

Intäkten från *begravningsavgiften* ökade med 5,0 procent under 2022, vilket var en något lägre ökningstakt än året innan. Invånarna betalade under 2022 begravningsavgift efter en och samma procentsats, 0,26 procent, i de kommuner i Sverige där Svenska kyrkan är begravningshuvudman (undantag är Stockholms och Tranås kommun).

Intäkten från kyrkoavgiften påverkas av minskat antal *medlemmar*, medan intäkten från begravningsavgift däremot är beroende av *invånarnas* beskattningsbara inkomster. Den genomsnittliga kyrkoavgiftssatsen för landet som helhet låg kvar på oförändrat 1,03 kronor per intjänad hundralapp (inklusive stiftsavgift) under 2022.

Utdelningen från prästlönetillgångar till församlingarna steg under 2022 med 11,8 procent. Utdelningen under 2022 gjordes till följd av

3 Kyrko- och begravningsavgift samlas in på samma sätt som en skatt och innehåller två delar, förskott och slutavräkning. 2022 års förskott baserades på 2020 års kommunalt beskattningsbara inkomster, som var färdiggranskade i november 2021. Det innebär att 2022 års kyrko- och begravningsavgift kan fastställas först när Skatteverket har granskat alla deklARATIONER för inkomstår 2022, det vill säga i november 2023. Samtidigt som Svenska kyrkan fick ett förskott för 2022 gjordes även en slutlig beräkning av 2020 års kyrkoavgift (som även den baserades på ett förskott, nämligen på 2018 års kommunalt beskattningsbara inkomst). Beloppet för slutavräkning avseende 2020 räknades därmed fram på grundval av skillnaden mellan medlemmarnas kommunalt beskattningsbara inkomster år 2020 och motsvarande inkomster år 2018, multiplicerat med den kyrkoavgiftssats som kyrkofullmäktige i församlingen hade fastställt för 2020.

2021 års förvaltning av tillgångarna. Förvaltningen gav ett högre resultat under 2021 än året innan, framför allt resultatet från finansiella investeringar. Förvaltningen av skog gav dock även den ett förbättrat resultat under 2021. Det finns stora skillnader i församlingarnas rätt till andelar i avkastningen. Dessa fastställda andelstal har sitt ursprung sedan långt tillbaka i tiden. Detta medför att vissa församlingar under ett år kan få en förhållandevis hög utdelning från tillgångarna, medan andra inte får någon utdelning alls.

Erhållna gåvor och bidrag kvarstod under året på oförändrad nivå, totalt sett. Gåvor till församlingarnas verksamhet och kommunernas driftbidrag till kyrkans förskolor ökade i omfattning, samtidigt som exempelvis vissa bidrag från stiftens minskade under året. Den största posten i detta intäktslag utgörs av kyrkoantikvarisk ersättning om 460 miljoner kronor, som är ett statligt bidrag som varit oförändrat sedan 2010.⁴

Nettoomsättningen ökade med 10,6 procent, där inte minst hyresintäkterna och intäkterna från näringsverksamhet ökade i nivå under 2022. Gravskötselintäkter och hyresintäkter utgör i nämd ordning de två största intäktslagen inom nettoomsättningen.

Övriga verksamhetsintäkter, slutligen, minskade med drygt 42 procent under året. Sistnämnda intäktslag innehåller intäkter som inte ingår i församlingarnas löpande verksamhet, exempelvis reavinst vid fastighetsförsäljning och försäkringsersättningar.

KOSTNADER

Kostnaderna i församlingarnas resultaträkning ökade under 2022 med 933 miljoner kronor eller 4,5 (4,0) procent jämfört med 2021. Kommunernas kostnadsökningstakt under samma år uppgick till 4,9 (3,6) procent. Jämfört med den kostnadsnivå som rådde under 2019 (strax innan coronapandemin bröt ut) så ökade församlingarnas kostnader med 3,3 procent under 2022.

Personalkostnaderna, som ökade med 2,4 (4,5) procent, utgör nästan 60 procent av de totala kostnaderna och är därmed den enskilt största kostnadsposten i resultaträkningen. Antalet anställda (omräknat till heltidstjänster) bland församlingarna uppgick till 20 941 under 2022, vilket var 58 färre jämfört med fjolåret. Den genomsnittliga personalkostnaden per anställd ökade med 2,7 (5,0) procent. Lönerrevisionen 2021 omfattade båda åren 2020 och 2021 eftersom lönerrevisionen uteblev under 2020.

⁴ Svenska kyrkan får varje år kyrkoantikvarisk ersättning från staten, som ska användas till antikvariska överkostnader i samband med vård och underhåll av de kyrkliga kulturminnena (kyrkobyggnader, kyrkliga inventarier, kyrkotomter och begravningsplatser). Den statliga ersättningen uppgick till 460 miljoner kronor år 2022.

Övriga externa kostnader ökade med 587 miljoner kronor eller 8,1 (3,4) procent, vilket var i nivå med den inflationstakt på helårsbasis som rådde under 2022.

Församlingarnas driftskostnader redovisas efter en redovisningsmodell som har församlingarnas grundläggande uppgift, det vill säga att fira gudstjänst, bedriva undervisning samt utöva diakoni och mission, i fokus. Eftersom redovisningsmodellen innehåller interna poster i både intäkter och kostnader, överensstämmer inte summan intäkter och kostnader i driftsredovisningen med resultaträkningens intäkter och kostnader. För 2022 fördelar sig driftskostnaderna enligt tabellen nedan.

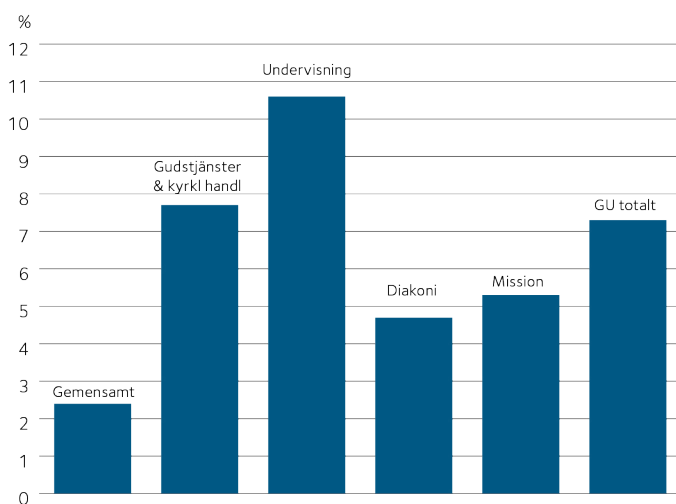
TABELL 3. KOSTNADER ENLIGT FÖRSAMLINGARNAS DRIFTSREDOVISNING

Miljoner kronor	Förändr jmf fg år					
	2020	2021	2022	Mkr	%	Andel 2021
Grundläggande uppgiften	6 635	6 810	7 314	504	7,4%	44%
Övrig kyrklig verksamhet	1 613	1 662	1 680	18	1,1%	10%
Styrning och ledning	765	913	848	-65	-7,1%	5%
Stödjande verksamhet	6 383	6 560	6 871	311	4,7%	41%
S:a kyrklig verksamhet	15 396	15 945	16 713	768	4,8%	100%
Begravningsverksamhet	5 546	5 838	6 124	286	4,9%	
Summa kostnader	20 942	21 783	22 837	1 054	4,8%	

Pandemiåren 2020–2021 innebar betydligt lägre kostnader, eftersom antalet möten och sammankomster till följd av restriktioner var betydligt färre än tidigare år. Upphävda restriktioner för dessa sammankomster har därefter, under 2022, medfört en uppväxling av kostnaderna inom den grundläggande uppgiften. Trots den kostnadsökningen nådde dessa kostnader under 2022 ändå inte riktigt upp till den nivå som gällde året innan pandemin drabbade samhället (2019). Kostnaderna inom området Styrning och ledning minskade däremot under 2022 efter det högre kostnadsläge som rådde året före till följd av kyrkovalet, som inträffar vart fjärde år. Den sammantagna ökningstakten av kostnaderna inom den kyrkliga verksamheten om 4,8 procent motsvarade nästan den ökningstakt som begravningsverksamhetens kostnader höll under 2022. Stödjande verksamhet i driftsredovisningen omfattar stödfunktioner till den grundläggande uppgiften som exempelvis administration och kostnader för fastigheter och lokaler. I tabell 3 ovan syns att den stödjande verksamheten tar, med sina betydande kostnader för fastighetsförvaltning, nästan lika stora resurser i anspråk som den grundläggande uppgiften.

Den grundläggande uppgiften utgör det enskilt största området inom den kyrkliga verksamheten. Kostnaderna uppgick till 7,3 (6,8) miljarder kronor 2022 och innehåller kostnader som knyter an till församlingarnas uppgift att fira gudstjänst, bedriva undervisning samt utöva diakoni och mission. Kostnaderna för gudstjänster uppgick till 2,8 miljarder, för undervisning till 2,3 miljarder och för diakoni och mission till 1,4 miljarder kronor år 2022. Figur 3 nedan visar förändringen av kostnaderna per verksamhet under 2022 jämfört med 2021.

FIGUR 3. FÖRÄNDRING AV KOSTNADER INOM DEN GRUNDLÄGGANDE UPPGIFTEN I PROCENT 2021–2022

Det var framförallt kostnaderna inom undervisningsområdet som ökade kraftigt under 2022, särskilt inom konfirmandverksamheten och ungdomsverksamheten (13–25 år). I Figur 3 syns också att kostnaderna för gudstjänster och kyrkliga handlingar även de höll en hög ökningstakt under samma år.

FINANSNETTOT

Finansnettot (skillnaden mellan finansiella intäkter och kostnader) uppgick till 282 miljoner kronor. Detta var 547 miljoner kronor lägre jämfört med 2021, där realisationsresultatet vid försäljning av aktier och aktiefonder sjönk med 431 miljoner kronor under 2022.

KAPITAL

De totala tillgångarna hos församlingarna ökade under året med 1,3 miljarder kronor till 46,3 miljarder kronor. Av nämnda tillgångsökning är 1,0 miljarder placerade i fasta anläggningstillgångar och 0,5 miljarder i finansiella anläggningstillgångar. Omsättningstillgångarna minskade däremot i värde under året med 0,2 miljarder kronor. Det är framför allt värdet på församlingslokaler samt kyrkogårdar och krematorier som ökat under året. Utökningen av balansomslutningen har finansierats både genom tidigare nämnda överskott i verksamheten och genom nya lån hos kreditinstitut.

TABELL 4. BALANSRÄKNING FÖRSAMLINGAR OCH PASTORAT

Miljoner kronor	Förändr jmf fg år				
	2020	2021	2022	Mkr	%
Materiella anläggningstillgångar	19 647	20 558	21 606	1 048	5,1%
Finansiella anläggningstillgångar	10 424	11 428	11 946	518	4,5%
Omsättningstillgångar	12 389	12 965	12 750	-215	-1,7%
S:a tillgångar	42 460	44 951	46 302	1 351	3,0%
Eget kapital	34 047	35 973	36 618	645	1,8%
Avsättningar	51	46	19	-27	-58,7%
Korta o långa skulder	8 362	8 932	9 665	733	8,2%
S:a eget kap o skulder	42 460	44 951	46 302	1 351	3,0%

Rörelsekapitalet minskade under året med 517 miljoner kronor till 7,4 miljarder kronor. Med rörelsekapital avses här omsättningstillgångar minskat med kortfristiga skulder. Reduceringen av rörelsekapitalet under 2022 beror främst på att värdet på de kortfristiga skulderna ökade, men också på att värdet på omsättningstillgångarna samtidigt sjönk. Församlingarnas rörelsekapital motsvarade i genomsnitt 6,8 (7,3) månaders kyrkoavgiftsnetto⁵ vid utgången av året. Men spridningen mellan församlingarna är stor. 20 (16) procent av enheterna hade ett rörelsekapital som motsvarade mindre än en månads kyrkoavgiftsnetto, medan 36 (37) procent av enheterna hade ett kapital som översteg ett belopp som motsvarar mer än ett års kyrkoavgiftsnetto. Församlingar som hade ett negativt rörelsekapital vid utgången av 2022 var 89 (64) stycken till antalet.

⁵ Kyrkoavgiftsnettot består av församlingens/pastoratets intäkt från kyrkoavgiften efter avräkning mot utjämningsystemet, det vill säga den summa kyrkoavgiftsmedel som Svenska kyrkans nationella nivå månatligen betalar ut till församlingen/pastoratet.

STIFTEN

Stiftens totala verksamhetsintäkter minskade under året med 1,1 procent, varav intäkten från kyrkoavgiften minskade med 0,8 procent. I och med att verksamhetskostnaderna samtidigt ökade under året, blev verksamhetens resultat för stiftet märkbart lägre 2022 jämfört med året innan. I likhet med vad fallet var för församlingarna så försämrades även stiftets finansnetto under samma år. Sammantaget blev stiftets årsresultat för 2022 72 miljoner kronor lägre jämfört med året innan.

TABELL 5. ÅRETS RESULTAT FÖR STIFTEN

Miljoner kronor				Förändr jmf fg år	
	2020	2021	2022	Mkr	%
Intäkter	1 427	1 418	1 402	-16	-1,1%
Kostnader	-1 364	-1 356	-1 380	-24	-1,8%
Verksamhetens resultat	63	62	22	-40	-65%
Finansnetto mm	34	59	27	-32	-54%
Årets resultat	97	121	49	-72	-60%

Förändringar i tabellen som medför negativ resultatpåverkan anges med minustecken.

Omslutningen på stiftens balansräkningar är i stort sett oförändrad jämfört med året innan. Eget kapital har ökat till följd av årets resultat, medan de kortfristiga skulderna har minskat under loppet av 2022. Skillnaden i finansiell styrka varierar mellan stiftet. Jämfört med församlingarna så har stiftet en betydligt lägre andel av tillgångarna bundna i byggnader, mark och inventarier.

TABELL 6. BALANSRÄKNING FÖR STIFTEN

Miljoner kronor				Förändr jmf fg år	
	2020	2021	2022	Mkr	%
Materiella anläggningstillgångar	317	323	328	5	1,5%
Finansiella anläggningstillgångar	739	701	885	184	26,2%
Omsättningstillgångar	846	1 026	844	-182	-17,7%
S:a tillgångar	1 902	2 050	2 057	7	0,3%
Eget kapital	1 453	1 574	1 623	49	3,1%
Avsättningar	30	23	19	-4	-17,4%
Korta o långa skulder	419	453	415	-38	-8,4%
S:a eget kapital och skulder	1 902	2 050	2 057	7	0,3%

NATIONELL NIVÅ

Årets resultat 2022 var negativt och uppgick till -1 392 miljoner kronor. Den nationella nivåns årsresultat påverkas i väsentlig utsträckning av avkastningen på det gemensamma kapital som förvaltas på nationell nivå (finansnettot). Verksamhetens resultat för år 2022 uppgick till 41 miljoner kronor. Huvudkomponenterna i resultatet sammanfattas i tabell 7 nedan.

TABELL 7. NATIONELL NIVÅS RESULTATRÄKNING

Miljoner kronor				Förändring jmf fg år	
	2020	2021	2022	Mkr	Procent
Avgift gemensam verksamhet	980	983	981	-1	0%
Insamlade medel	159	158	259	101	64%
Erhållna bidrag	301	261	199	-62	-24%
Övriga intäkter	117	180	168	-12	-7%
Summa intäkter	1 558	1 582	1 607	25	2%
Utveckl.samarbete/bistånd	-266	-244	-225	19	8%
Övriga lämnade bidrag	-181	-185	-127	59	32%
Externa kostnader	-509	-642	-574	68	11%
Personalkostnader	-450	-466	-459	7	2%
Avskrivningar	-12	-13	-14	-1	-5%
Summa kostnader	-1 419	-1 551	-1 398	153	10%
Utjämnning och kyrkoantikvarisk ersättning	-216	-263	-167	96	37%
Verksamhetens resultat	-77	-232	41	274	118%
Finansnetto	410	1 960	-1 263	-3 223	-164%
Kyrkounderhållsbidrag	-100	-100	-100	0	0%
Förändring ändamålsbest. medel	2	10	-71	-80	813%
Årets resultat	235	1 638	-1 392	-3 030	-185%

Avgift gemensam verksamhet är den del av kyrkoavgiften som finansierar verksamhet på nationell nivå. Avgiften uppgår till 7 öre per 100 kronor av avgiftsunderlaget och var oförändrad jämfört med föregående år.

Nationell nivå har även andra intäkter som finansierar verksamheten: *insamlade medel* och *erhållna bidrag* (framför allt inom den internationella verksamheten) samt *övriga intäkter*, som till största del består av ersättning från församlingarna för tillhandahållande av gemensam digital infrastruktur och gemensamma administrativa system. Under 2022 var insamlade medel högre än tidigare,

framför allt beroende på Act Svenska kyrkans insamling till Ukraina. Erhållna bidrag var däremot lägre än tidigare. År 2020 och 2021 fick Svenska kyrkan flera statliga bidrag med anledning av pandemin och bidragen från Sida till Act Svenska kyrkan var högre då. Även under 2022 har Svenska kyrkan fått statliga bidrag att fördela till församlingar med anledning av pandemin och med anledning av de flyktingar som sökt sig till Sverige på grund av Rysslands anfallskrig mot Ukraina. Europeiska socialfonden har dessutom gett bidrag till arbetsmarknadsinsatser i församlingar.

Nationell nivå har *kostnader* för löpande verksamhet som ekumenisk samverkan, forskning, undervisning och lärande, diakonal utveckling, hållbarhetsfrågor, Svenska kyrkan i utlandet och utbildning för tjänst i Svenska kyrkan. Inom utvecklingsarbetet för digitalisering och samverkan finns bl.a. kostnader för gemensam IT-plattform, gemensamma administrativa system, gemensam nationell nätförbindelse och Svenska kyrkans löneservice. I kostnaderna ingår också *bistånd* inom den internationella verksamheten. Bistånd och *övriga lämnade bidrag* är beroende av hur mycket insamlade medel och erhållna bidrag nationell nivå har fått under året. Under åren 2020 och 2021 fördelades pandemistöd till församlingar och stift och därför var övriga lämnade bidrag högre då än under 2022. *Externa kostnader* var också högre under 2021 eftersom det var kyrkoval det året. Från och med 2021 är inomkyrkliga tjänster inte momspliktiga och därmed ökade både intäkter och kostnader jämfört med tidigare år.

Utjämnning på församlingsnivå avser nettot av inkomst- och kostnadsutjämnning mellan församlingarna. I det nya utjämnningssystemet är inte glesbygdsbidrag och diakonibidrag självfinansierande utan finansieras genom avgiften för gemensam verksamhet och det gemensamma kapitalet. Det gemensamma kapitalet finansierar även kyrkunderhållsbidraget (se egen rad i resultaträkningen). *Utjämnning på stiftsnivå* består av kostnader i form av stiftsbidrag samt intäkter i form av utdelning från prästlönetillgångar. *Kyrkoantikvarisk ersättning* är ett statligt bidrag som främst används till renoveringar av församlingarnas kyrkobyggnader. Den statliga ersättningen uppgick 2022 till 460 miljoner kronor varav 428 miljoner kronor vidareförmedlades till församlingarna och resterande medel nyttjas kommande år.

Det negativa finansnettot för 2022 uppgick till -1 263 miljoner kronor. 2022 var ett turbulent år på aktie- och räntemarknaderna till följd av kriget i Ukraina, snabbt ökande inflation och kraftiga räntehöjningar. Finansnettot, som på nationell nivå påverkas av att de finansiella tillgångarna redovisas till verkligt värde, har varit positivt under den föregående tioårsperioden med ett särskilt bra resultat år 2021.

HUR GICK DET DÅ FÖR SVENSKA KYRKAN PÅ TOTALEN?

Som inledningsvis nämnts finns det ingen koncernredovisning för Svenska kyrkan, men det är ändå möjligt att utifrån redovisningen ovan för församlingar och pastorat, stift samt nationell nivå ställa samman en total resultaträkning för Svenska kyrkan på aggregerad nivå. För redovisningsåret 2022 får man då, efter eliminering av interna mellanhavanden mellan de olika nivåerna, följande bild:

TABELL 8. ÅRETS RESULTAT TROSSAMFUNDET SVENSKA KYRKAN

Miljoner kronor				Förändr jmf fg år	
	2020	2021	2022	Mkr	%
Intäkter	23 935	24 234	24 546	312	1,3%
Kostnader	-22 422	-23 400	-24 204	-804	-3,4%
Verksamhetens resultat	1 513	834	342	-492	-59%
Finansnetto mm	887	2 856	-1 025	-3 881	
Årets resultat	2 400	3 690	-683	-4 373	

Förändringar i tabellen som medför negativ resultatpåverkan anges med minustecken.

Årets resultat, inklusive finansnetto, för hela trossamfundet uppgick således till -0,7 miljarder kronor 2022, vilket är 4,4 miljarder kronor lägre än föregående år. Det betydligt lägre årsresultatet för Svenska kyrkan kan till större delen härledas till det negativa finansnetto på nationell nivå som redovisats ovan. Även verksamhetens resultat (före finansiella poster) är lägre än föregående år för Svenska kyrkan som helhet, vilket som tidigare nämnts främst beror på stigande verksamhetskostnader hos församlingarna i kombination med att intäkten från kyrkoavgiften samtidigt minskade något under 2022.

DE NÄRMASTE ÅREN

2022 års minskning av intäkten från kyrkoavgiften om -0,6 procent berodde till stor del på den mycket låga sysselsättningsnivå som rådde i landet under pandemiåret 2020, vilken bidrog till att medlemmarnas beskattningsbara inkomster minskade något jämfört med året innan. Intäktsminskningen under 2022 var dock relativt måttlig, trots den stora nedgången i sysselsättningen under 2020. Det hänger samman med att permitteringslöner (löner som inte motsvaras av någon arbetsinsats) betalades ut under 2020, vilket i sig fick en positiv effekt på samma års skatteunderlag. Under 2021 minskade smittspridningen i samhället som en följd av att vaccinationstakten ökade, vilket fick en tydligt positiv effekt på sysselsättningsnivån i Sverige under samma år. Detta är det huvudsakliga skälet till att 2023 års intäkt från kyrkoavgiften ökar med 5,4 procent jämfört med året innan.

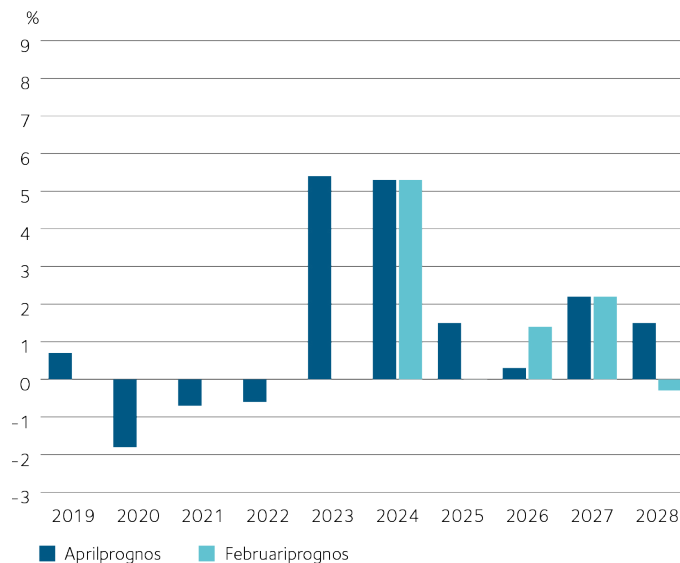
Lönesumman ökade starkt även under 2022 till följd av återhämtningen efter pandemin, men mot slutet av det året började antalet arbetade timmar att bromsa in. Den höga inflationen och de snabba räntehöjningarna bidrog till att bromsa efterfrågan i ekonomin och under det sista kvartalet 2022 föll svensk BNP. I likhet med produktionen i samhället fortsätter skatteunderlaget enligt prognosen att bromsa in under 2023, men håller ändå en ökningstakt under året som ligger i nivå med historisk utveckling. Det är främst de delar av efterfrågan som är räntekänsliga, det vill säga hushållens konsumtion och bostadsinvesteringarna, som bidrar till att BNP i år väntas minska med 1,0 procent. Även under 2024 förändras skatteunderlaget i linje med historisk utveckling. Det är framför allt lönesummans bidrag som håller tillbaka utvecklingen under 2023 och 2024. I år och nästa år får även kraftiga uppräknningar av grundavdragen, som görs till följd av indexeringar efter prisbasbeloppet, en återhållande effekt på skatteunderlaget. Under åren 2025–2026 väntas skatteunderlaget sedan öka mer till följd av fler arbetade timmar i ekonomin, drivet av minskade reallöner. På grund av den höga inflationen ökar det reala skatteunderlaget i en lägre takt än genomsnittet under de senaste tio åren, där 2023 utmärker sig som ett mycket svagt år med en real minskning av skatteunderlaget om 2,5 procent.⁶

Aktuell prognos från Sveriges kommuner och regioner (SKR) visar en starkare utveckling av skatteunderlaget än den som publicerades i februari tidigare i år. Lönesummans utveckling hittills i år och läget på arbetsmarknaden indikerar en starkare utveckling 2023 än tidigare prognos. Nedrevideringen av skatteunderlagets utveckling som sedan görs för 2024 beror på att SKR nu räknar med större ökning av grundavdraget i beräkningen då prisbasbeloppet ökar markant nästa år. Skatteunderlagets utveckling är sedan uppreviderad för båda åren 2025 och 2026, vilket är följderna av att lägre reallöner antas komma att öka arbetskraftutbudet framöver.

De förändringar i SKR:s skatteunderlagsprognos per april 2023 som nämnts ovan, i kombination med det faktum att Svenska kyrkans medlemstapp under 2022 blev mildare än prognostiserat, leder till justeringar i prognosen avseende intäkten från kyrkoavgiften enligt figur 4 nedan (jämför april- och februariprognos).

6 Sveriges kommuner och regioner, cirkulär 2023/20

FIGUR 4. ÅRLIG FÖRÄNDRING AV KYRKOAVGIFTSINTÄKT (INKL. SLUTAVRÄKNING)

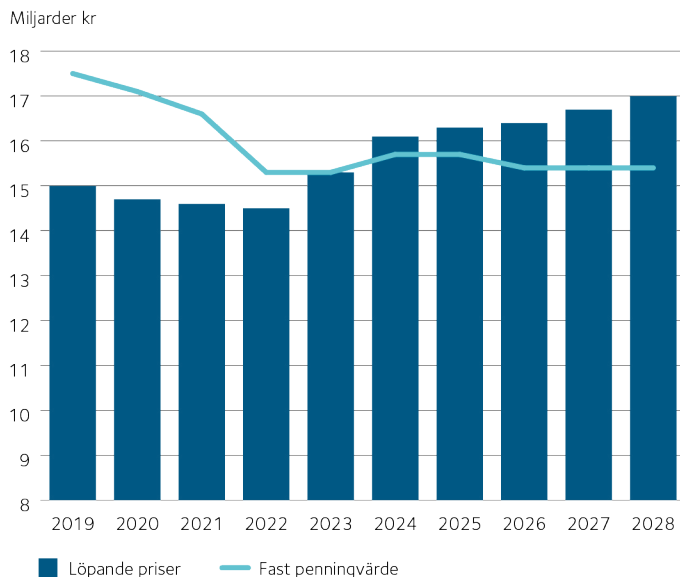

Upprevideringen av intäkten för 2025 i denna prognos beror främst på att SKR justerat upp 2023 års lönesumma i aktuell skatteunderlagsprognos och till en mindre del på att medlemsutvecklingens utfall 2022 blev lite bättre än prognostiserat. För 2026 är intäktsprognosen sedan nedjusterad mot bakgrund av tidigare nämnda ökning av grundavdraget, vilket håller tillbaka 2024 års skatteunderlag. Den nya bedömning om arbetskraftsutbudets ökning som SKR gjort för åren 2025 och 2026 får slutligen positiv påverkan på intäktsprognosen för båda åren 2027 och 2028. Slutavräkningen på 2025 års kyrkoavgift håller samtidigt tillbaka intäktsutvecklingen för 2027 i denna prognos, eftersom den slutliga avgiften för 2025 under utbetalningsåret 2027 räknas av mot ett förskott för 2025 som i denna prognos är högre än i tidigare prognos.

Nivån på kyrkoavgiftsintäkten påverkas således av medlemmarnas inkomster med två års eftersläpning. Exempelvis ligger medlemmarnas inkomster år 2022 till grund för Svenska kyrkans intäkt från kyrkoavgiften år 2024.

Figur 5 nedan visar de totala intäktsbeloppen för åren fram till 2028, där effekterna av den årliga förändringen av intäkten från kyrkoavgiften enligt figur 3 är inräknade. Intäktsutvecklingen visas både i löpande priser (staplar) och i fast pris per 2023 (linje). Utvecklingen i fast pris är beräknad efter inflationsmättet KPIF (KPI med fast ränta).

FIGUR 5. KYRKOAVGIFTSINTÄKT FÖR SVENSKA KYRKAN (FÖRSAMLINGAR OCH STIFT)

I Figur 5 syns, uttryckt i löpande priser, en stigande utveckling på intäkten under kommande år. Med anledning av den höga inflationen väntas dock den reala intäktsutvecklingen däremot bli relativt stillastående under prognosperioden. Den reala intäktsnivån år 2028 väntas i denna prognos endast bli marginellt högre jämfört med innevarande år. Denna utveckling ställer krav på fortsatta kostnadsanpassningar inom Svenska kyrkan under kommande år.

Ekonomisk statistik för enskilda församlingar och pastorat och för församlingar och pastorat på aggregerad nivå finns tillgänglig i visualiserings- och analysverktyget VisA som tillhandahålls inom Svenska kyrkan. Om du har Microsoft 365 och har en Svenska kyrkans e-postadress har du också tillgång till verktyget. På Kornet, under sökväg Verksamhetsstöd/Statistik, finns det information om hur du kommer igång med VisA. Vid behov av support i samband med inloggning, kontakta Svenska kyrkans kanslistöd tel. 010 - 18 19 200.

Nyckeln till Svenska kyrkan

– en skrift om organisation, verksamhet och ekonomi 2023

Nyckeln till Svenska kyrkan är en skrift som utkommer en gång om året och har som ambition att presentera aktuella faktaunderlag och analyser för reflektion och beslut bland kyrkans frivilliga, förtroendevalda och anställda. Årets utgåva omfattar sex kapitel och har som vanligt ett ganska brett innehåll. Det inledande kapitlet presenterar resultatet av en enkät om arbetet med matbistånd, dess omfattning och organisation, bland församlingar och pastorat inom Svenska kyrkan. Därefter följer ett kapitel om gudstjänststatistik i vid mening – hur själva insamlingen av statistiken förändrats, men också vad den visar i fråga om hur gudstjänstutbud och deltagande utvecklats under de senaste decennierna. Förändringar inom Svenska kyrkans medlemskår är ett återkommande tema i *Nyckeln till Svenska kyrkan*. I årets utgåva beskriver ett av kapitlen dopsedens utveckling och dess betydelse för medlemsförändringar. Ytterligare ett kapitel presenterar resultatet av en enkät vars syfte är att spegla tidigare medlemmars syn på religion och Svenska kyrkans roll i samhället och hur den skiljer sig från befintliga medlemmars. Därefter följer ett kapitel som handlar om den pågående omställningen till ett mer digitalt baserat kommunikationsarbete och församlingarnas behov att utveckla den ”digitala kompetensen”. *Nyckeln* avslutas som vanligt med ett kapitel som redovisar hur Svenska kyrkans ekonomi har utvecklats under det senaste året.